

Pro divo Carolo, ejus nominis quinto ... liber apologeticus

<https://hdl.handle.net/1874/9935>

96

PRO DIVO CAROLO,
EIVS NOMINIS QVINTO, RO-
MANORVM IMPERATORE INVICTIS-
SIMO, PIO, FELICE, SEMPER AV-
gusto, Patrepatriz

IN SATISFACTIONEM QVIDEM SINE TA-
LIONE EORVM, QVÆ IN ILLVM SCRIPTA,
ac pleraq, etiam in vulgum edita fuere,

LIBER APOLOGETICVS EX
HISPANIIS ALLATVS: ET PRIMVM AN-
tuerpiæ, Anno 1527. apud Godfridum Du-
mæum editus: Nunc vero re-
cusuf, Anno Christi
1587.

CONTENTA LIBRI PROXIMA PAGINA POST
prologum, qui præter alia, causas expilationis Vati-
cani recenset, docebit.

AD PIVM

QUOD NUPER ROMANA CVRIA, EIVS-
 que summus Monarcha Clemens septimus Pont.
 Max. nonnulla emiserit monitoria, Bullasq; (ut vo-
 cant) ipso Oceano tumidiores perhorrendi anathe-
 matis, & aeternæ maledictionis (quibus fulminibus
 vniuersum orbem territare solent) aduersus Reue-
 rendissimum in Christo patrem dominum Pompeium Columnæ,
 Basilicæ duodecim Apostolorum Sa. Ro. ecclesiæ presbyterum, Car-
 dinalem & Vicecancellarium, atque illustrissimos Vespasianum, &
 Ascanium Columnæ, Traiecti, & Albi duces, aliosque dominos Co-
 lumnenses: atque in his nuper illustrem Carolum de la Noy Sulmo-
 ne principem, Viceregem Neapolitanum expresse nominauerit,
 eaque non tam aduersus Columnenses, quàm in Christianissimum
 Romanorum Imperatorem Carolum huius nominis quintū; eius-
 que subditos, ut nullo non loco se malè meritum de Cæsare & Co-
 lumnensibus ostendat, emissa videantur: tametsi videam ea à mul-
 tis contemni, à plurimis merito (ut planè iniqua) irrideri, adductis
 causis aliàs forsàn commodius promulgandis: Quo tamen nonnul-
 lis piè (penè impiè dixeram) superstitionis satisfaciamus, qui huius-
 modi fulminibus sese pice nigriores iam redditos putant, ni his mo-
 nitorijs planè etiàm iniquis obtemperent, ac timeant vbi nullus est
 timor: hæc omnia tum quia iniqua, tum quia ante eorum editionē
 Cæsaris nomine tam pro se quàm pro regnis, dominijs, subditis, at-
 que agentibus suis à Romano pontifice ad futurum generale con-
 cilium legitimè appellatum, ipsaque generalis Christianorum con-
 uentus congregatio per actum publicum postulata fuerat, nullius
 esse roboris, vel momenti omnes edocere, ab hocq; scrupulo quos-
 nis superstitionis liberare cogimur. Habes igitur optime lector, Cle-
 mentis literas, vel si mauis (ut ipsi aiunt) Apostolicum Breue, con-
 tumeliose in Cæsarem scriptum, in quo excogitatas omnes crimi-
 nationes aduersus Cæsare eiusque in Italia agentes congestis: quæ
 an veræ, an falsa sint, Apologetica Cæsaris epistola nulla non verius
 paraphrasi explanabit. Quam non Ciceronianam eloquentiam, sed
 meram veritatem præ se ferentem magna (crede mihi) cum volu-
 ptate, atque etiàm vtilitate leges: ita ut nunc admiratione, nunc in-
 dignatione, nunc risu, nunc planctu sæpius lectionem sis interrup-
 pturus. Vbi vero ad conuocationem Concilij perueneris, agendi
 Cæsari gratias nullum nec modum, nec finem facere posse tibi vi-
 dearis.

LECTOREM.

dearis. Quid enim sanctius à clementiss. principe fieri vnquam potuisset, quàm Reip. miserijs enarratis, id à Pontifice petere, quo vno commemoratis malis antidotum adhiberi queat? Quid sapientius, quàm vna appellatione tot Clementis monitoria, priuationes, maledictiones, & anathematizationes eludere? Iam enim non modò Cæsaris prudentia ab his fulminibus erepti sumus, verum eius clementia, & benignitatè à Deo Opt. Max. præcipuâ aliquam commoditatem rebus mortalium semper in deterius prolabantibus, speramus. Superest ut quæ in Clementino bello acta sunt paucis ex me accipias, ut confidentius obtrektorum linguas compescere, superstitionis fororumque impiam pietatem retundere valeas, ac Cæsaris innocentiam & veram pietatem apud omnes testificeris. Indictò à Clemente bello, Vgo à Moncada, qui illi quas optabat fœderis conditiones attulerat, quique à Cæsare in mandatis habebat, ut si (quod nefas esse credebatur) eas acceptare noller, hostilibusque armis Insubriam inuadere tentaret, nec tentatis omnibus eum aliter à consilio turbandæ armis Italiae auertere posset, alia aggredere via, qua Clementis arma ab Insubria infestanda facilius diuertere liceret: dum videt Clementem olim patrem, nunc apertum Cæsaris hostem declaratum, non modò Insubriam, sed Ianuenses, ac Senenses armis adoriri, dum videt Clementinum fœdus cum rege Gallo, admodum probatæ fidei homine, ac Venetis percussum, in eo que nò solum de profligando ab Insubria Cæsare, sed de Neapolitano regno contra ius, fasque occupando, atque inter fœderatos diuidendo, impudenter agi, eaque Clemente septimo autore: collectis clam copijs vnà cum Columnensibus Cæsaris subditis atque stipendiarijs, Romã eo animo insperatus intrat, ne & ab imparatis iniuriam accipere posset, & renitentibus damnum inferre cogeretur, sed absque magno tumultu, quod blandicijs impetrare non poterat, vi (si fas esset) obtineret, hoc est, ne Clemens his pecunijs in maximum Christiani nominis & Apostolicæ sedis dedecus aduersus Cæsarem vteretur, quæ sui prædecessores publico Christianorum consensu, Imperatorumque priuilegijs pro subuentione pauperum ac communi Reipub. salute obtinuerunt: impium (opinor) ratus, si piorum facultates, atque (ut ita loquar) eleemosynæ in suam ipsorum perniciem absumi pateretur. Verum malo quodam fato dum Clementis milites Vgoni & Columnensibus resistere student, ad arma deuentum est, superatique hostes, dum in sacro Vaticano Palatio sese reci-

A D P I V M

pere, & saluti quisquis suæ consulere contendit, victores victis admixti, Ducibus nequicquam prohibentibus, Vaticanum adoriuntur, & quæ à Clemente in Adriani mole recluso ibi relicta fuerant, diripiunt. Ea enim est militum insolentia, ut parta victoria quæ natura insolens ac superba est, difficile à suis Ducibus cohiberi valeant. Sedato tandem tumultu, Clemens oblati obfidibus Hugonem ad se venire iubet: ille (ut Principis sui animum pacis studiosissimum ostenderet) obtemperat: componuntur inter Clementem Pont. & Vgonem Caroli Cæsaris nomine hac lege per quatuor menses induciæ, ut imprimis Pontifex Columnensibus, Cæsarisque militibus huiusmodi aggressioni, & quamcunque aliâ iniuriam condonaret, Copias Insubriam infestantes, maritimamque classem Ianuam obsidione prementem reuocaret, intereaque de vniuersali Christianorum pace ageretur: quibus firmatis, ac fide & iureiurando hinc inde stabilitis, dimisso exercitu Vgo & Columnenses Neapolim se recipiunt. Pontifex vero copijs, quas in Insubria habebat, ad se vocatis, simulans sese pacta seruare velle, iustoque comparato exercitu, inducijs violatis, Columnensium terras adoritur: non nulla castra occupat, hisque ferro & igne deuastatis, ac alijs nefandis sceleribus perpetratis, ut nullum nocendi genus intentatum relinqueret, ipsum Reuerendissimum Cardinalem Columnæ sua dignitate priuat: & ne esset qui Columnensibus suppetias ferre aude- ret, eos hæreticos & schismaticos pronuntiat, monitoriumq; perhorrendi anathematis, & æternæ maledictionis in eorum fautores emittit: quasi Clementis Papæ sit, tot tonitruis & fulminibus perdere velle quos sola clementia seruare poterat. Interea vero Vicerex Neapolitanus cum classe Cæsarea insperatus Caietam applicat, Columnenses arma parantes offendit, atque vbi rei gestæ seriem audiuit, noluit Illustri & præclaræ Columnensium familiæ, immo ipsi Cæsari, cuius negotium agebatur, deesse: deductisque è nauibus copijs, vnâ cum ipsis Columnensibus, egregiaque Principum, ac nobilium Neapolitanorum manu Clementis conatus infringere parat: Cuius inopinato aduentu stupefactus Clemens, nouo monitorio eum perterrefacere credens, contumeliosam (ut ipsi aptissime vocant) Bullam apertè in ipsum Viceregem, tacitè verò in Carolum Cæsarem cuius vices gerit, typis excusam emittit, quasi cum beluis semper illi negotium esset, vniuersusque iam orbis à somno expergefactus, quid his fulminibus præter æquitatem iactatis, præ-

sertim

LECTOREM.

fertim vbi de profana ditione agitur,tribuendum sit,nesciat. Quare vniuersos Principes Christianos per communem Christi gloriam, perque nomen Christianum,quo toties gloriamur,per magnificos titulos,si quæ vera pietas est,si malint perfectiores reddere titulos, si Sanctissimi,si Beatissimi,si Christianissimi,si Catholici, si Ecclesiæ,hoc est totius Christiani populi defensores, si fidei protectores verè dici volunt, quando hæc in rem sunt Christianam, ad idque à Cæsare iter apertum est,precamur, ut quod eorum est muneris ac officij,quàm accuratissimè præstent, & vnico orbis consensu antiquatis omnibus controuersijs,vniuersalem conuentû parent Christianorum. Quod nullo fiet negotio,si Christianam adhibuerint diligentiam, si id in pectore eorum sincerissimo infederit: huic conuentui præerit Christus Opt. Max. dicentur liberrimæ sententiæ, collatis omnium iudicijs ad vnum lumen euangelicum,fiet tandem ut oculatius rem Christi prospiciamus,qui hætenus ad eandem fœdissime conuiuebamus. Nemini poterit esse fraudi senatus, cui Christus ipse præerit: at quis dubitat affuturum Christum si viderit huc omnes confluere optimo incremento Reipub. Christianæ. Verum nostræ præfatiunculæ finem faciamus: tuque optime lector,quid legas attende, Deumque Opt. Max. nobiscum ora, ut excusis orbis tenebris sedatisque tumultibus,Christi regnum ubique floreat.

Vale.

- C**LEMENTIS. VII. *litera, seu (ut ipsi vocant) Breue, in quo, quas potuit criminationes etiam falsissimas aduersus Carolum Cæsarem congesit.*
- Instrumentum præsentationis Responsonis Caroli Cæsaris ad eiusmodi criminationes cum appellatione, & generalis concilij indictionis postulatione.*
- Secunda Pontificis litera, quas pœnitentia ductus quoddam falsè Cæsarem accusasset, ad nuncium suum misit, vetans ne priores Cæsari traderentur.*
- Responso Caroli Cæsaris ad ipsas secundas Romani Pontificis literas.*
- Epistola Caroli Cæsaris ad Senatum, siue Collegium Cardinalium, in qua petit, ut negante Pontifice, seu differente generalis Christianorum Concilij indictionem, ipsi indicant.*
- Instrumentum præsentationis literarum Cæsaris ad Pontificem & Cardinalium Collegium ipsis in Vrbe facta.*

CLEMENTIS SEPTIMI
LITERAE, SEV, VT IPSI VOCANT,
BREVE, IN QVO OMNES, ETIAM FALSISSIMAS
QVAS POTVIT CRIMINATIONES ADVERSVS CARO-
lum Cæsarem huius nominis quintum con-

gestit.

CLEMENS PAPA VII.

CHARISSIME IN CHRISTO FILI NOSTER
salutem, & Apostolicam benedictionem. Non opus esse arbitramur, apud Serenitatem tuam multis verbis vti ad demonstrandum, quo iam per tres annos studio, quibus nos curis, & actionibus, à nostri videlicet Pontificatus initio, tum pacem communem totius Christiani nominis, tum priuatim tuam amicitiam, & coniunctionem nobiscum procurauerimus, atq; appetierimus: Sunt enim omnia acta, cogitataq; nostra tibi propemodum aequè nota, ac nobis. Sumus nos quidem conscij, nihil prætermisisse, quod vel ad boni pastoris officium erga vniuersum gregem, vel ad fidelis amici animum, in tuam Serenitatem speciatim pertineret. Quorum tamen honorum operum, atq; amoris erga te nostri eum sumus exitum consecuti, ut repulsi iam totiens à benevolentia, & coniunctione tua, cum nullam equitatem conditionum, nullum indicium veri amoris apud te inueniremus: siue eorum artibus & dolis, qui nos cum Serenitate tua nunquam coniunctos esse voluerunt, siue tua mente oppressio- nem Italiae, & imminutionem nostræ dignitatis meditante, ad ea consilia, à quibus & natura, & voluntate semper abhorruimus, necessariò sumus compulsi: serius quidem multò, quàm aut plurimarum rerum indignitas, aut honoris nostri, & publici Italiae boni ratio postulabat. Sed cum ad extremum ventum esset, cum patientia nostræ diuturnæ atq; magna iam nomen, atq; opinio ad negligentiam rerum publicarum conuerteretur, coacti sumus tandem ea capere arma, quæ & iusticia, & Italiae libertati, et nobis ipsis possent esse præsidio. Non offendendi cuiusquam causa, sed tuendi, & conseruandi honoris, atq; officij nostri. Etenim ut commemoremus breuiter causas, quibus adacti sumus ita facere, meminisse potest Serenitas tua, nos cum in Cardinalatu essemus, tibi summe addictos, atq; coniunctos, & viuo se.re. Leone. x. fratre nostro patruele, & deinde etiam mortuo, quo rerum tuarum is exitus esset, & ea gloria, quam tu met optabas, non laboribus, non periculis nostræ personæ propria, non impensis peper- cisse. Cumq; deinde diuina prouidentia ad Pontificatus honorẽ vocati fuissetus, tuiq; tunc hostes in Italia magnas copias haberent, etsi pro pastoralis officij debito, ab illis armis abstinentum nobis erat, tamen ne rationes tuas impediret relinqueremus, non solum Florentinorum auxilia, sed sanctæ etiam Romanae ecclesiæ copias in tuis subsidijs

BREVE PONTIFICIVM.

& castris versari permiffimus: nec verò pecunias suppeditare cessauimus, nec antequam depulsum illud periculum fuit, destitimus Ducibus tuis fauere & iuuare. Postea vero cum hic Pontificatus honor communis, in nobis patris personam exposceret, decreuissimusq; abesse ab armis, & bellis, exercitusq; & milites nostros, tuis iam bene constitutis rebus, & non modo non inferioribus, sed superioribus etiam, quam hostium tuorum, reuocauissimus: tamen armis à nobis depositis, neq; ita fideli consilio Ducibus tuis in Galliam transeuntibus, neq; inde pedem referentibus, pecuniarum auxilio pro rerum nostrarum tenuitate adsuimus. Succesit ex illo intempestiuo in Galliam transalpinam tuorum transitu, celerior & grauior in Italiam Gallorum irruptio, Rege maximi nominis exercitum ducente, ac vrbs opulentissima Mediolani ab illis receptio. Quo tempore quum Duces tui de defensione illarum regionum spem totam posuissent, ac de earum insuper, qua tuae erant propria, periculo commouerentur, nos vero in magno etiam nostrarum rerum metu essemus, eis conuentionibus occurrere coacti fuimus imminenti periculo, quas tu optime nosti. Ex quibus vidisti tu profecto, & cognouisti, qua nobis esset cura, qua cautio rerum tuarum, cum nihilominus tibi rebusq; tuis, quam & nobis & nostris caueremus. Hac tu si nosti, qua ad te certè perueniunt, nihil opus est illius temporis actiones nostras apud te, singularèq; quoddam studium nostrum status honorisq; tui ostendere: facile enim hoc tibi res ipsa declarabit. Sin autem vel non cognouisti, vel oblitus es, erit tempus commodius, quo ista exponamus, qui & Gallorum transitum in tui regni fines multis rebus remorati fuimus, & cum, si societatem eorum voluissimus sequi, maxima nobis praemia non solum proponerentur, sed etiam essent parata, ab instituto nostro non discessimus, plusq; apud nos amicitiae tuae memoria, quam praemium vllum valuit. Secuta est victoria tuorum aduersus Gallos, qua adepta, cum omnis uobis sublata contentio videretur, cumq; iam sine cupiditatis, & partium suspitione tibi videremur etiam foederis vinculo habere posse, magnumq; in eo beneficium Italiae, & Christianitatis totius positum arbitraremur, non foedus solum facimus, sed quo tui Duces egentes pecunia, alere & sustinere exercitum possent, cumq; ab nostris finibus abducerent, centum illis dedimus Ducatorum millia, conditione apposita, ut si de foedere aliqua dubitatio tibi oriretur, ille nobis pecunia restituerentur. Eo foedere abs te non plane accepto, nec probato, cum propter emulationes quorundam ex Ducibus tuis, & ingrata ceteris consilia bona memoria Pifcharia Marchio nonnulla iactare, tractareq; cepisset, qua in detrimentum tui status intendi videbantur, nosq; illa etiam consilia audiuissemus, neq; foedere abs te reiecto, essemus penitus aspernati, quærentes videlicet si tu nobis deesses, sicuti iam deeras, vbi possemus nuti, atq; considerare: tamen neq; à verbis ad facta aditum ullum tentauimus, & vincente tuam in nos duriciam amore erga te nostro, recordamur te admoneri mandasse, ut Duces tuos in Italia, quorum in manus res tuae essent, curares de te esse contentos. Quo certe officio tibi probare debuimus, esse nobis vehementer curæ quæ-

BREVE APOSTOLICVM

ra quietem & stabilitatem rerum tuarum. Deinde vero maximo cum gemitu, & dolore nostro atq; Italia totius, cum ijdem Duces tui statum Mediolani occupauissent, atq; arcem, in qua Franciscus Maria residebat, circumuallare instituisent, tum postulante à nobis curam & seueritatem aduersus indignitatem tantam Italia periculo, omnibus notis, atq; ignotis flagitantibus, paratis qui arma & auxilia conferrent, cunctis propè Christianitatis Regibus nos animantibus, quum non videremur posse resistere monitis, querelis, precibusq; illorum, cum nos officij nostri debitum, Italia calamitas, & periculum commune commoueret, tamen adueniente per eos dies dilecto filio Commendatore Herrera à te ad nos tractandi causa (ut ipse ferebat) misso, relapsi in pristinam spem & cupiditatem beneuolentiae tuae nobis quoquo modo conciliandae, dimissis consilijs, conspirationibus, oblationibusq; cunctorum, graui omnium indignatione, & querela, qui se à nobis desertos conquerebantur, ad te denuo confugiendū putauimus: querentesq; tibi comparare gloriam pacandae Christianitatis, et moderatiois tuae omnibus declarandae, meminimus ea conuentionū capitula, quae dictus Herrera attulerat, paucis in locis leuiter immutata remississe ad te comprobanda, scripsisseq; manu nostra literas, quibus te per Dei misericordiam obsecrantes, ut depellere velles hanc suspicionem, quae de tua nimia cupiditate omnibus adhaerebat, & perpetuitatem, ac fructum amicitiae nostrae tibi pollicebamur, & consilium fidele dabamus, & quae petenda erant, omnium humanitate & beneuolentia abs te petebamus. Securitatem videlicet Italia, Duci Mediolani, si quo pacto errasset, clementiam: nobis ipsis, amorem. Quae tot nostra opera atq; officia erga Serenitatem tuam, nec non alia quam plurima, quae tibi quotidie à nobis postulati promptè semp concedebamus, ex quib; tibi commodum atq; honor quotidie accrescebat, quemadmodum à te accepta & recompensata sint, in promptu est cognoscere. Primum omnium tuorum in Italia agentium iniquitati, & contumelijs ita fuimus expositi, ut cum non omnia statim ex illorum praescripto & cupiditate egissemus, de nostra fide & voluntate obloquerentur, nosq; apud te suspicionibus sinistris onerare non desinerent: nec reputantes quid officium nostrum, honorq; deposceret, vellent nos secum in omne consilium, quod illis placeret, rure praecipites, atq; vbi primum moderatius, & circumspicius nos contineremus, omnium praeteritorum officiorum periret gratia: quibus tu profecto fidei multò plus quam conueniebat, habebas. Deinde in Senensi ciuitate omnes nobis amicos & bene uolos tanta tuorum acerbitas & iniquitas infecta est, ut externinata penè omni nobilitate, cadibusq; multis factis, nihil fieret apertius, quam eas contumelias & opprobria nobis ipsis impingi, cum nos patientia, & dissimulatione, atq; ut omnes modestae partes erga te seruaremus, nullum aliunde remedium tot innocentium calamitatis, nisi a te ipso quesissemus, quod tantum absuit ut praestaretur, ut quotidie peius atq; acerbius illi in clades beneuolorum nostrorum, & nostrum dedecus grassarentur. Exderis autem ipsius tua reiectio, quod non cum tuis oratoribus & facultatem habentibus

PRIMUM.

tibus ictum, & à dilecto filio nobili viro Carolo de la Noy Vicerege Neapolitano comprobatum, & ratificatum pro firmissimo habebamus, cum eius non tam ratificatio abs te quam executio sola expectaretur, quid tandem tibi erga nos animi esse ostendit? cum si quid in illo pro te esset, id libenter ascisseries, in quo verò aut dignitati nostræ, aut commodo inferuiretur, infectum irritumq; dimitteres, sicut in ijs que separatim stipulata fuerant, spolijs videlicet terrarum, & locorum sedis Apostolica, & aliorum quorundam repudiatio tua declarauit. Quo etiam euentu, non solum pecunias nostras ex pacto conuento non recuperauimus, verum etiam contra promissum, & fidem datam, exercitus tui bona pars in sancta Roma ecclesia locis, et terris propè asiduè versata est, tantis & tam grauibz iniurijs, et detrimentis subditorum nostrorum, ut crudelitas, & auaritia, & innumerabilium scelerum, ac inaudita immanitatis horribilis sit, & auribus humanis intoleranda commemoratio. Accessit in eis conditionibus, que inter Serenitatem tuam, & charissimum in Christo filium nostrum Franciscum Regem Christianissimum apud te existentem tractabantur, ut de illis nostri Legati & Nuncij aut penitus celarentur, aut vix atq; agrè, quum ipsi studiose inquirerent, de leuissimis docerentur: & neq; ea, quæ auditu, aut coniectura assequerentur, ad nos scribere permitterentur. Quo quidem tempore maximum dabatur signum tuæ & à nobis alienæ, & fidei nostræ derogantis voluntatis. Mittimus innumerabilia alia in quibus nulla vnquã habita est ratio nec honoris nec voluntatis nostræ. Ad illas ipsas literas, quas ad te tam humanè, & tam liberaliter scripsimus, ita responsum à te est ut vbi clementiam Duci Mediolani petebamus, tu rigorem iusticiæ offerres, ita tamen, ut nequaquam ex ordine iusticiæ, iudicium, atq; sententiam pena antecederet: ubi eorum quæ tunc aduersus rationes tuas à tuis Ducibus iactata, & ad nos delata etiam fuerant, culpam in quibusdam esse dicebamus: tu quo nos quodammodo criminare, illos immunes criminis faterere: Quæ tibi benignè, & largè pollicebamur, ea tu tanquam tibi debita & obligata flagitares. In quo verò perspicuum indicium constitit nos abs te illudi, & pro nihilo haberi. Ipsa capitula Herreræ remissa ad te, ut comprobarentur, cum illi facultas primo concessa vberior esset, quod iam consecutam concordiam cum Christianissimo Rege habebas, tu restrictiora multò, quàm prius, et ieuniora transiisti, apertissimè indicans nos postremos esse, & contemni abs te, ubi tibi cum alijs amicitia conuenisset. Quibus tot animi tui erga nos non benè dispositi significationibus animaduersis, cum, siue ea tua propria esset voluntas, tua in nos voluntati vehemèter diffidere cepissemus, siue quorundam ex tuis, quod magis credimus, peruersitas, & maligna suasio tantum tamen illos apud te posse vehementer periculosum intelligeremus nobis, totiq; Italia, perstitimus tamen in studio, & amore pacis, & perstitissemus perpetuò, solit atq; nostra arma patientia induentes, permisissemus Deo omnes actiones, cogitationesq; nostras, si non tuorum pertinacia in obsidenda arce Mediolani, illiusq; vltimum propè discrimen nos ad sustentandam libertatem Italia, discernendumq; facta à verbis propè supremo

BREVE APOSTOLICVM

tempore excitauisset. Præsertim cum quo minus de tua voluntate dubitare possemus, tua in Hispania ad deprimendam auctoritatem Sanctæ Sedis Apostolicæ, & Summi Pontificis dignitatem infringendam, proposita a pragmatica edicta Ecclesiastica facultati, & libertati derogantia, quibus in regno Neapolitano Ecclesiæ Romanæ Fendo similia alia consequuta sunt: suprædicti quoque Viceregis Neapolitani, qui ad nos ut veniret, electus fuerat, apud Christianissimum Regem remansio, & cum eo nouarum tecum conuentionum occulta, & à nostris ibidem agentibus abscondita tractatio, fixum in te illud consilium nostræ auctoritatis deprimende, & amicitie omnino repudiandæ, perseuerantemq; in ea opinione sententiam indicaret. Quod confirmauit nobis etiam magis dilecti filij Hugonis de Moncada ad nos firmandæ amicitie causa cum amplius mandatis (ut serebatur) missi in Regno Francia moræ, tanquam euentum speculantis, ut si illa res tibi ex sententia confecta essent, nos tum penitus possideremur, ac deinde eodem animo cum Duce Mediolani potius pacisci contententis, cum quidem interea tui in Italia ageres, ut omnia & extra, & intra appareret contra nos quoq; & Sanctæ Romanæ ecclesiæ statum iniri consilia, Parmam urbem nostram prodicione occulta eripere nobis tentauissent. Quibus tot & tantis iniurijs, & causis, inuiti quidem & gementes de te desperare, & dissidere sumus coacti, nostramq; amicitiam & beneuolentiam, quam tu totiens repudiasti, multis & magnis regibus adiungere, quorum optimum in Christianam rem, & Sedem Apostolicam animum, si aspernati essemus, non iam pastoris, & communis patris laudem, sed superbi & insolentis nomen acquisissemus. Quod cum esset à nobis iam factum, et fides inuicem data, sœdereq; constricti cum eis Regibus essemus, accessit tum demum itineribus lente & tarde confectis dictus Hugo nobis tecum coniunctionem & conditiones eas offerens, quas nos cupidi tue amicitie, & ut nobis quidem videbatur, cum communi Italia & Christianitatis commodo, tui etiam & commodi, & honoris priuatim appetentes, tam sæpe abs te, tamq; vehementer quum requisissemus, fuimus totiens repudiati, ac repulsi, quarum nunc accipiendarum occasio & tempus præteriére. Atq; ut impendens Italia graue seruitutis periculum, ac turbationem vniuersæ Christianitatis, quantum in nobis est, propulsissemus, armis & exercitu Sedem Apostolicam munire sumus compulsi, abhorrentes quidem ab ipsa armorum tractatione, sed tamen nullam aliam viam defendendæ iustitiæ, & pacis inter omnes æquis conditionibus sperandæ nunc cernentes. Habes rationem nostrorum actorum, & consiliorum, quæ idcirco summatim à nobis tibi explicata est, ut iustificemus non solum coram Deo (is enim inspector cordium est) sed etiam coram omnibus hominibus actiones nostras: & nunc eo animo sumus, atq; ita coram eodem Deo, & te testamur, si Serenitas tua ad æquitatem, & humanitatem referre se voluerit, nostra arma non solum non aduersa tibi, sed etiam ad res verè gloriosas propicia futura. Sin autem in occupanda quotidie magis Italia, & alijs partibus Christianitatis perturbandis tu non tam naturæ tuæ (quam nos probæ esse semper existimauimus)

quædam.

PRIMUM.

quàm cupiditati & consilijs tuorum obsequi perseveraueris, nos neq; iustitia, neq; libertati Italia, in qua huius quoq; sanctæ Sedis tutela continetur, defuturos, sed iusta, & sancta arma moturos, non tam ad offerensionem tuam (tibi enim omnia semper honesta, & prospera optamus) quàm ad defensionem nostrorum, & patriæ salutis, communisq; dignitatis. Quod ut ne nobis nimium agrè, & inuitè hac ipsa tractantibus facere necesse sit, obsecramus te fili charissime per viscera misericordia Dei nostri, & per eam spem, quæ de tua virtute, tanquam futura Christiano nomini saluari, omnium mentes occuparet, ut providere velis, quò immoderatis cupiditatibus repulsis, & aliquid potius publico Christianitatis bono condonando, quàm omnia nimium ad te trahere conando, hæc Italia, & Christianitatis incommoda, & pericula tua moderatione sedentur. Est enim tibi profecto huius curæ onus commune nobiscum, & ambo à Deo in hanc sollicitudinem pro commissis nobis honoribus sumus vocati. In quo nos officio, & debito nostro neq; defuimus, nec quantum iusticia patrociniū nobis permiserit, defuturi sumus. Tu verò si quæ de tua in pacem generalem voluntate passim ferebantur, veras prudentia & pietatis radices habebant, habes occasionem declarandi, quæ sentiebas omnia verè te, & ex animo sensisse, atq; operibus verba comprobando, singularem optimi Principis laudem tibi acquirendi. Qui si tam nobis verè amorem tuum cupientibus, in liberanda Italia, quàm fœderatis nostris in suis iustis, & plenis humanitatis equitatisq; petitionibus, satis facere institueris, erit id Serenitatis tuæ fama, & sapientie melius multo accommodatum, et paci vniuersali, securitatiq; tam rerum tuarum, quàm totius Christianitatis magis consentaneum. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die XXIII. Iunij. M. D. XXVI. Pontificatus nostri anno tertio.

Ia. Sadoletus.

Charissimo in Christo filio nostro CAROLO deo Imperatori, Hispaniæ Regi Catholico.

EPISTOLA CAROLI CAESARIS,

IN QUÀ HVIVSMODI FALSIS CRIMINATIONIBUS diffusè respondet, à Pontifice Romano appellat, generaleq; Concilium Christianorum congregari petit.

NON NOMINE DOMINI AMEN. NOVERINT VNI-
uersi hoc presens publicum instrumentũ visuri, lecturi, seu audi-
turi, quod anno à natiuitate eiusdem Millesimo Quingentesimo
Vicesimosexto, Indictione decimaquarta, die Mensis Septembris
decimasextima, hora circiter nona ante meridiem, Pontifica-

RESPONSIO CAESARIS

tus Sanctissimi in Christo Patris & Domini Domini nostri CLEMENTIS, Diuina prouidentia Papae Septimi, anno tertio: in mei Notarij publici, testiumq; infra scriptorum ad hoc specialiter vocatorum, & rogatorum praesentia, personaliter constitutus Illustris, & excellens Dominus Dominus Mercurius Arboriensis, Gattinariae, Valentiae, & Sartiranae Comes, Baro Ozani, Terriculae &c. Sacratissimiq; & Inuictiss. Principis & Domini Domini CAROLI eius nominis quinti, Diuina saeuente clementia, electi Romanorum Imperatoris semper Augusti, Germaniae, Hispaniarum, vtriusq; Siciliae, Hierusalem, Hungariae, Dalmatiae, Croatiae &c. Regis, Archiducis Austriae, Ducis Burgundiae, & Brabantiae &c. necnon Comitis Habsburgi, & Flandriae &c. Clementissimi Domini nostri, per Sacrum Roma. Imperium, caeteraq; omnia sua Caesareae & Catholicae Maiestatis Regna, & Domina supremus consiliarius & Cancellarius, gratiosus Dominus meus, nomine, & ex mandato (uti asseruit) eiusdem Caesareae, & Catholicae Maiestatis, habuit, & tenuit in suis manibus vniam quandam epistolam apertam, in papyro conscriptam, viginti duo folia in se continentem, quam esse affirmabat Sacratiss. Caesareae & Catholicae Maiestatis responsuam ad vnum quoddam Breue, de data diei Vigesima tertij, mensis Iunij, anni praesentis, à dicto Sanctissimo Domino nostro, Reuerend. Domino Domino Comiti Balthassari Castilioneo Apostolico prothonotario, & nuncio apud Caesaream & Catholicam maiestatem, in sua Curia Imperiali agenti, & legationis munere praefati Sanctiss. Domini nostri fungenti, transmissum, & per eundem nuncium suae Maiestati redditum, cuius quidem epistole tenor sequitur, & est talis.

BEATISSIME PATER, DOMINE REVERENDIS-
sime, eramus profecto in magna mentis nostrae anxietate: communem totius Christiani populi calamitatem nobiscum tacite deplorabamus, ob ea, quae Sanctitatem vestram contra nos statumq; nostrum, & Sacri Rom. Imperij dignitatem moliri audieramus. Verum hanc nostram anxietatem mirum in modum auxerunt vestrae Sanctitatis literae, quas vicesima die elapsi mensis Augusti, eiusdem Sanctitatis vestrae Nuncius vicesima tertia Iunij expeditas nobis legendas tradidit: quum nihil ex his perspicere liceat, quam iustitiae suae, ut inquit, laudem, nostra verò, ac nostrorum caussa acerrimam damnationem, arma, bella, minas, caedes, pecunia, avaritia, & ambitionis studium, regnandi dominandiq; cupidinem nobis impingi. Quae profecto nec verum pastorem decent, nec nostrae in Apostolicam Sedem vestramq; Sanctitatem, ac illius dignitatem, deuotioni, pietati, ac filiali obseruantiae conuenire videntur, quin immo ab eo affectu & studio, quo Christianam Rempub. ab ipsis ineuntis Principatus nostri annis semper complexi fuimus, quo illius pacem, quietem, ac incrementum omni conatu concupiuius, ac pro viribus curauimus, prorsus aliena censetur,

PONTIFICI.

tur, ac nos talibus afficiunt spiculis: quod, ni honori proprio, tacendo detrabere, immaculatamq; famam nostram tacita obiectorum approbatione ledere velimus, cogimur emissi in nos iacula resellere, nostramq; innotentiam purgare, ac ab his calumnijs exemptam & immunem ostendere. Nos enim Pater beatissime, nobis ipsis conscij nostraeque etiam conscientiae arcanis perlustratis, nullam obiectori culpam fateri, nullamque horum nobis calumniam ascribere possumus. Testamur enim Deum, nos nihil antequam vnquam habuisse, quam vestram Sanctitatem, post illius ad Sacri Apostolatus apicem, felicem assumptionem, velut Christi in terris Vicarium, ex innata nobis filiali obseruantia colere & venerari. Quem etiam, dum in minoribus ageret, singulari amicitia, & benevolentia continuè complexi sumus, prout & Leonis, & Adriani temporibus, Sanctitas Vestra satis experta fuit, vniuersoq; orbi notum extitit, nullo modo existimantes, gradus & dignitatis augmentum (post Deum, nostrorum etiam assistentia quaesitum) id posse efficere, ut quicquam eadem Sanctitate procederet, quod à pristinis suis moribus, atq; institutis alienum videretur: etsi multa in nos moliri audierimus, ut dignitati, estimationi, ac auctoritati nostrae detraberetur, ut felicitas, potestas, & magnitudo Regnorum, ac principatuum nobis à Deo Optimo Max. collatorum minueretur, & si fas esset, penitus supprimeretur. Hac tamen neq; Sanctitati vestrae ascribenda censuimus, nec etiam contrarium affirmantibus fidem dedimus, nec ideo minus pacis vocem aequo animo semper audiuius, vestramq; etiam Sanctitatem ad illam proponendam, & amplectendam, velut rectum pastorem monuimus & incitauimus. Semper enim in quacumq; fortuna, pacis, ac quietis cupidi esse studuimus. Ad quam noster animus suapte natura inclinatur, nec vnquam inter Christianos (nisi prouocati, coacti ue) bellum gesimus, neq; tentauimus. Quum enim classem in hostes dispositam haberemus, Menice insula ad deditiōem coacta, maiora pro fide catholica tentaturi, Gallorum arte & copijs vndiq; inuasi, ad propria tuenda reducimur, vestraeque etiam Sanctitatis opera, ac ministerio, cum Leone Decimo foedus percussimus, ac pro Apostolica Sedis, sacriq; Imperij iuribus ac dignitatibus tuendis, ipsius Pastoris auctoritate & impulsu, in Insabria, ac Liguria arma mouimus, nostrumq; exercitum Pontificio (cui tunc vestra Sanctitas in minoribus agens, munereq; Legationis suspensus, praefectus erat) adiunximus, quam prouinciam profecto non nisi recta, & iusta intentione pro ipsius Christianae reipub. quiete, prog; Italia liberatione, non ex cupiditate, suscepimus. Testis est nostrorum operū Deus, verus scrutator cordium, qui intima prospiciens à longe cognoscit, & qui nostram ob id iustam causam semper tutatus est, totq; insignibus victorijs comprobauit, ac iustificauit. Testis erit Sanctitas Vestra si praeteritorum rationem ac memoriam habeat, veraq; in lucem promere libeat. Testes sunt eiusdem vestrae Sanctitatis ministri, sapius ad pacis, ac induciarum media proponenda transmisi, qui apertè experti sunt, nos semper, rebus etiam nostris secundisimis, quascunq; honestas pacis, ac induciarum condiciones suscipere paratos, qui-

RESPONSIO CAESARIS

bus & honoris nostri, & foederatorum iusta, equa, ac securaratio haberetur. Testatur id etiam multiplicia mandata nostra, tum vestra Sanctitatis temporibus per nos in Urbem missa, variaq; legationes ad id pro tempore dispositae, ac destinatae, ut nihil à nobis de his, quae ad pacem attinent, vllò vnquam tempore praetermissum arbitremur, qui non minus equa ac honesta pacis studiosi, ac zelatores fuimus sumusq;, quàm iniuriarum alacres, ac prompti propulsatores, ac etiam vbi ratio suadet, clementissimi remissores, hilaresq; bonorum pro malis, & conuitijs retributores. Ait vestra Sanctitas se consciam nihil praetermisisse, quod vel ad boni Pastoris officium erga vniuersum gregem, vel ad fidelis amici animum in nos speciatim pertineret. Nolumus in hoc vestra Sanctitatis officium impugnare, nec de illius conscientia, & animo contendere, sed operibus credere, reliqua Deo perscrutanda relinquere. Licet autem sic esset (ut ait) id potius diuinae benignitati, cuius gratuito munere id fit, quàm humanis viribus, aut cuiuspiam industriae tribuendum foret: esto quod multa nobis secus relata fuerint quae apertius inferius respondendo detegentur. Quod autem vestra Sanctitas subiungit, suorum bonorum operum, suiq;, erga nos amoris eum exitum consequutum esse, ut repulsa totiens à benevolentia, & coniunctione nostra, nullum indicium veri amoris apud nos inuenerit, siue eorum artibus & dolis, qui eandem Sanctitatem nunquam nobiscum coniunctam esse voluerint, siue nostra mente oppressionem Italiae, et imminutionem dignitatis Sanctitatis vestrae, meditante. Miramur hæc quidem ab eiusdem Sanctitatis vestrae praecordijs emanasse, adeoq; intempestiue, rei veritate non cognita, ab ipso summo iudice, qui Christi vices gerit in terris, tam ab ipsa facti veritate prorsum alienam pronunciationem factam. Non enim hi sumus, qui bonorum operum ingrati esse didicerimus, nec qui pro amore odium, seu repulsam rependere soleamus: quinimo potius reciprocas vices reddere, ac etiam pro acceptis beneficijs maiora, dum licet, impendere, amorisq; & benevolentiae vicissitudinem abunde referre solemus. Nec quippe tanta imbecillitatis censendi sumus, ut cuiuspiam artibus, seu dolis à vera coniunctione, & amicitia diuelli valeamus, vbi perfectus amicitiae nodus intercesserit, qui contrario operum laqueo non dissoluatur. Minusq; nobis oppressio Italiae, minutiog; Sedis Apostolicae dignitatis ascribi potest, qui teste Deo, nihil horum tentauimus, nec vnquam cogitauimus: verum omnem conatum, omneq; studium adhibuimus, ut Italianam liberam, ac quietam redderemus, ut Apostolicam Sedem in suo decore, velut illius protector & defensor, stabiliremus, ac seruaremus, utq; pacata Christiana reipublica communia Christianorum arma in perfidos Christiana religionis hostes communi consilio verterentur. Vbi igitur oppressionis actus non intercessit, nil sinistri de nobis praesumendum fuit, cum in dubijs meliorem praesumptionem sumendam omnia iura testentur, quae etiam neminem ex praesumptionibus damnant, ni euidentissima accedant probationes, aut talis esset praesumptio, ad versus quam iura probationem non admitterent. Quod profecto hoc in casu omnino alienum patebit, quum non solum nulla talis

PONTIFICI.

*nobis obftet præfumptio iuris, vel facti: verū omnis finiftra & fufpicionis labes à rectâ no-
 ftra intentione, noftrisq; operibus omnino abefle videatur. Nec quippe hanc noftrâ fyn-
 ceram mentē, noftram ūe æftimationē ledere potuit Mediolanēfis ftatus per noftri ex-
 ercitus Duces captus, & ut aiunt, occupatus. Hanc enim technam omnium rectē fen-
 tientium iudicio à nobis repellendâ curabimus, dum fuo loco ea de re veftre Sanctitatis
 obiectis particularius refpondebimus, omnem rei gefta feriem, non palliatâ, nec obum-
 bratam, fed mera veritate fuffultam, apertē, ac palâm differentes, ab omnibus recti iu-
 dicij capacibus videndam, infpiciendam, ac recto intellectus oculo iudicandam. Si igitur
 ex his Sanctitas veftre fe compulfam (ut ait) prætendat ad ea confilia, à quibus &
 natura, & voluntate femper abhorruiffe afferit, idq; ferius actum dicat, quàm pluri-
 marum rerum indignitas, aut honoris fui, et publici Italia boni ratio postulabat, arma
 fcilicet capere, quæ & iufticia, & Italia libertati, et ſibi ipſi poſſint eſſe præſidio: videat
 quaſo Sanctitas veſtra quibus fundamentis moueat, confideret an hac paſtorali con-
 gruam officio, an hic ſit gladius per veſtram Sanctitatem euaginandus, exercendus ve-
 quem Chriſtus in vaginam potius recondendum cenſuit, & qui etiam in hoſtes fidei ab
 ipſo Chriſtiani gregis Paſtore regulariter exerceri prohibetur. Animaduertat veſtra
 Sanctitas, an ex his honoris fui, aut publici Italia boni ratio habeatur, an hæc iufticia
 conueniant, an Italia libertati, ſeu quieti conſulatur, an potius ex oppoſito ſuggilletur
 Summi paſtoris honor & autoritas, iniuſtè agatur cum ipſo Apoſtolice ſedis protectore
 & defenſore, turbetur Chriſtiana Reſp. vniuerſeq; eccleſiæ ſtatus: incendatur quoq;
 ignis qui tam facile extingui nequeat, ut inde Chriſtianorū viribus debilitatis, hoſtes
 perfidi velut lupi rapaces, paulatim Chriſtianum abigant gregem, nouiq; errores in-
 dies pullulent, ac demū hereticorū dogmata magis atq; magis inualeſcant, Chriſtiana
 quoq; religione irreparabile afferant detrimentum. At proteſtatur veſtra Sanctitas in
 ipſo exordio, id non offendendi cuiuſpiã cauſa, ſed tuendi, ac cõſeruandi honoris, officijq;
 ſui. Sancta quippè hæc proteſtatio, ſi per actum contrarium nõ tolleretur, ac in efficaci
 redderetur, ſi in ipſis deſenſionis terminis ſtaretur, nec ad ea quæ offenſionem ſapiunt
 tranſitus fieret. Qualiter. n. defendendi cauſa paratur arma, vbi nullus adefſt offenſor,
 qui veſtram Sanctitatem, illiusq; honorem aut dignitatem ledat? quã potius ſi offen-
 ſor apparuiſſet, omni conatu, totisq; viribus tueri, atque protegere ſtudiſſemus,
 nil antiquius in animo habentes, quàm ea in Apoſtolica Sedem officia exhibere, quæ
 ad officium Chriſtianiſſimi Imperatoris pertinent, quæue Imperiali congruunt di-
 gnitati. At ſi, ut ipſa veſtra Sanctitas proteſtatur, defendendi durtaxat erat ani-
 mus, cur prius, quàm proteſtatio illa in lucem prodiret, ad manusq; noſtras ſcripta
 veſtra peruenirent, tentata eſt offenſio in ſtatu Mediolani, ſacri Imperij feudo,
 Laudenſi ciuitate occupata, & à noſtrorum (nil tale cogitantium) manibus ere-
 pta? Cur veſtra Sanctitatis, ac fœderatorum copijs & viribus, nulla etiam præ-
 eedente monitione, ſeu diſſidatione, exercitus noſter apud Mediolanum (non*

RESPONSIO CAESARIS.

impune tamen) impetitur, ac inuaditur? Hac si defensionem, an potius apertam of-
 fensionem sapiant, lippis etiam pateret. Verum vestra Sanctitas hanc notam putans
 euadere, longam exorditur tragœdiam, narrans quæ suo congruunt proposito, his ta-
 citis, quæ magis ad veram rei seriem decernendam facere videntur. Vnde ut altius re-
 petendo, tota facti series in lucem prodeat, liceatq; vnicuiq; animi nostri sincerita-
 tem inspicere, si ea quæ Sanctitas vestra nobis, rebusq; nostris dum in Cardinalatu
 esset, officia præstitit, animaduertamus, id quidem antecessisse dignoscitur, quod vita
 functo Maximiliano Cæsare auo nostro paterno fœlicis recordationis, dum is viuens
 cum sacri Imperij Electoribus fundamenta iecisset, quibus eidem in Imperio successor
 effici possemus, tuncq; cum Gallorum Rege, qui filiam suam nobis sponderat, fœde-
 re arctissimo iuncti essemus, ut & nos filium nuncuparet, nilq; ab eo, quod à paterno
 amore alienum, seu indignum videretur, prodire, putaremus, & taliter ad Imperij as-
 sequitionem allectus, incitatusq; extitit, ut etiam cum taxatione personæ nostræ
 proposita inhabilitate, ipsius Imperialis dignitatis capessenda, conatus fuerit varijs
 modis inducere Electores, ut illum eligerent, Imperatoremq; designarent (quod non
 ad ipsius Gallorum Regis promotionem tentatum extitit, sed ut per huiusmodi Galli
 concurrentiam, vtroq; nostrum excluso, nostroq; soluto fœdere, tertius subintraret
 minori potentia præditus, cui potius imperaretur, quàm imperare posset) nihil præ-
 termittendo, ut ab ipsius Imperij adeptione penitus excluderemur. Et quum huius-
 modi conatus irriti facti forent, vicissetq; ipsius Sacri Imperij Electorum virtus, qui
 nec vi, nec metu, nec vllis artibus dimoueri potuerunt, quin Sancto afflante spiritu,
 ab omni præambula promissione prius liberati, vnanimi omnium consensu, ac nemi-
 ne discrepante, eorum electionis vota vniformiter in nos contulerint, nosq; Impera-
 torem solito more designauerint, quam quidem electionem nõ tamen volumus prius
 acceptare, quàm ipsius Leonis Summi Pontificis vestræ Sanctitatis patruelis consen-
 sus, & autoritas accederet, cum ea dispensatione, ut cum Imperio nobis etiam Nea-
 politanum Regnum retinere liceret, lege inuestitura minime refragante. Hinc noua
 cogitantur media, ut ipsius Imperij Sacri dignitas illudatur, ut illius autoritas depri-
 matur, viresq; nostræ minuantur, præter id tamen, quod tentatum extitit & literis,
 & nuncijs, varijsq; practicis, ut nostra Coronatio apud Aquisgranum differretur, im-
 pedireturue, ac inde Vuormaciensis Conuentus protelaretur, seu potius inutilis, in-
 efficaciq; redderetur. Fuit etiam organo, ac medio Alberti Pij Carpensis Comitum, non
 sine vestræ Sanctitatis ministerio & opera, ut fertur, percussum fœdus inter Leonem
 & Gallum, quo etiam de auferendis à nobis vtriusq; Sicilia Regnis; deq; protectioni-
 bus Potentatum ac ciuitatum Italiae inter se diuidendis, Imperioq; Italico penitus
 vsurpando, seu verius eneruando, & subuertendo agebatur, prout hæc ex nonnullis in-
 terceptis literis, quas originaliter in manu nostra seruamus, liquide constare poterit.
 At quum Gallus rex huius spe fœderis fretus, cupidus suæ ditionis simbrias ampliandi,
violato

PONTIFICI.

violato fœdere, quod prius nobiscum inierat, per Robertum de Marchia rebellem subditum nostrum ad ipsius Gallorum regis stipendia conductum, arma in Dominia nostra Gallie Belgicæ mouisset, ipsiusq; Galli regis Duces, & milites in Italia agentes, etiam ipsius Apostolicæ Sedis Dominia tunc possessa, Urbem scilicet Rhegium clanculum occupare conati fuissent, fatemur tunc Sanctitatis vestræ opera diuini ipsi Leonem Gallorum amplitudinem magis, quàm nostram potentiam perhorrescentem de ipsorumq; fide hesitantem, in partes nostras ad ductum esse, nobiscumq; fœdus iniisse, quo suam Sanctitatem in sua Apostolica dignitate tueri, & Romanam ecclesiam ad occupata per Gallos restituere, & redintegrare, nec non illustr. Franciscum Sfortiam in paternum solium & statum à Rege Gallo detentum reducere conuenimus, quod quidem adeo alacri animo suscepimus, postergatis, oblitisque anterioribus gestis in status, honoris, ac dignitatis nostræ præiudicium molitis, ut nil aliud putaremus, quàm duo magna orbis luminaria vestræ Sanctitatis opera adeo inseparabiliter coniuncta censeret, ut inde mutua horum correspondentiâ orbis vniuersus illustrari posset, ad perpetuamq; vniionem, & quietem reduci. Hoc itaq; fœdere freti, cum ipsius Diui Leonis copijs nostris adiunctis, & ut antea retulimus, sub vestra Sanctitatis præfectura, & legatione per nos actum executumq; extitit, ut Parma, & Placentia ecclesia restituis, ipsoq; illustri Francisco Sfortia in paterno solio stabilito, Galli etiam non sine magna illorum strage, Ducum nostrorum virtute, illustrium videlicet Prosperi Columnæ, Marchionisq; Piscariæ, ac aliorum nostris exercitus Ducum, & militum, ab Italia omnino expulsi fuerint. Et hæc sunt quæ Leonis tempore vestra Sanctitas pro nobis egit, quæ tamen non ita passim irremunerata fuisse, quum & ipsa Romana ecclesia suum ex his auxerit patrimonium, non solum Parmæ, & Placentia recuperatione, sed etiam noui census onere Regno nostro Neapolitano iniuncto. vestra quoq; Sanctitas (quod non improperandi causa sit dictum) aureorum decem millium pensionem annuam supra Metropoli Toletana, nostra quidem liberalitate obtinuit. Quid autem Adriani tempore gestum fuerit, disseramus. Nouit Sanctitas vestra quibus tunc fauoribus Adrianus in eius gratiam suscepisset Cardinalem Vulterranum vestra Sanctitatis emulum, acerrimumq; aduersarium, quid illius artibus, & medijs in vestra Sanctitatis caput moliretur, ac qualiter eandem vestram Sanctitatem à Florentina Reipublicæ administratione excludere conabatur. Nouit etiam nos ita suarum rerum suæq; familie, ac ipsius Reipublicæ Florentinae protectionem, ac patrocinium suscepisse, etiam cum status sui, ac suorum nepotum incremento, ut hinc Adrianus ipse nostro fauore, nostriq; intuitu, non solum vestram Sanctitatem in gratiam tunc suscepere, verum tantæ gratiæ prosequutus fuerit, ut nihil in rebus status, quæ alicuius momenti censerentur, vestra Sanctitate inconsulta tentaret. Hincq; Vulterranus vestra Sanctitatis aduersarius, quum indignatus nonnulla cum Gallis (suis interceptis literis) moliri videretur, Adriani iussu capitur, in vinculaq; conijcitur, debitas pœnas

RESPONSIO CAESARIS

daturus, ni Adriano morte praevento, autoritate sacri Cardinalium Collegij pro noui Pontificis electione liberatus fuisset, & inde electione facta, eorundem Cardinalium intuitu, à vestra Sanctitate veniam obtinere meruisset, licet paulo post dies suos clausserit extremos. Non diffitemur tamen, ipso Adriano viuente, postquam in illius gratiam Sanctitas vestra reducta exiit, illius operam nō modicas frugibus nobis fuisse in alliciendo eundem Adrianum ad fœdus illud defensiuum: Quo medio Galli iterum in Italiam redeuntes, Mediolanumq; obsidentes, fœderatorum praesidijs denuo victi, repulsiq; fuere. Quod etsi in vestra Sanctitatis Pontificatu fuerit exequutum, id tamen sub vexillis, & copijs eiusdem Adriani, in vimq; praebuli fœderis actum exitit, quod vestra Sanctitas opus manuum suarum despiciens (nouus homo factus, nouaq; dignitate assumpta) nequaquam approbandum, seu innouandū censuit: licet ipsius fœderis executionem, in qua ceteri fœderati tunc firmiter insistebant, concurrentibus etiam Venetorum copijs, prout ratio suadebat, nequaquam impediendam censuerit, quum etsi praesidia ecclesiae eo tempore cessassent, non ideo minus nostrorum victoria in manu esse videbatur. Non tamen ob id vestra Sanctitatis auxilia, atq; cōsilia tunc praestita paruipendenda censuimus, verum pro his & gratias tunc egimus & adhuc agimus, simulq; nos vestra Sanctitati debere, & obnoxios esse profitemur, qui etiam vices non solum reciprocas, sed & multiplicatas, & longè maiora praesidia, si casus se obtulisset, vestra Sanctitati ipsiq; Apostolica sedi, pro illius tutela, & augmento semper exhibere parati fuimus, & ut filius patri correspondere: à quo etiam proposito, quicquid in nos falso suggestu molitum videatur, nequaquam animus nostrum alienauimus, nec alienari sumus, ni maior nos vrgeat necessitas in occupandis nostris viribus ad rerum nostrarum tutelam, ad defensionem, quam tamen ita moderatam sumpturi sumus, ut ab offensionis limitibus, quantum fas fuerit, abesse videatur. Hoc enim moderatum temperamentum nos Christo, cuius vestra Sanctitas vices in terris gerit, debere profitemur. Reprehendit vestra Sanctitas quod non fideli consilio exercitus nostri duces in Galliam transuerint, inferens quod ex eo intempestiuo, ut ait, transitu successerit celerior & grauior in Italiam Gallorum irruptio, Rege maximi nominis exercitum ducente, ac vrbs opulentissima Mediolani ab illis receptio. Nos, Beatissime Pater, nec excusamus illius transitus cōsiliū, nec impugnamus. Id tamen nobis in consultis actum non exitit, qui id nulla iusta ratione negare poteramus illustri consanguineo nostro Carolo Duci Borbonij Anglicis etiam praesidijs freti, pro sui status recuperatione, quo eo quod nostris se addixit obsequijs, priuatus extiterat. Durum enim, ac prorsus inhumane visum fuisset, si eo Duce, vicesq; nostras in Italia agente, obtenta de communi hoste victoria, eiectionq; inde Gallis, victricia arma eidem denegassemus ad rerum suarum nostri causa, ut pretendit, occupatarum censequutionem, vbi potissimè ex eo exercitus nostri in Galliam transitu Italia quietior, ac liberior remanere videbatur, à militum quoq; grauaminibus et insolentijs, quibus plerumq; victores milites

PONTIFICI.

vti solent, magis exonerata & exempta reddebatur. Sed quum aliter res tunc successerit, quam putabatur, non quidem nostra, seu Ducum culpa, sed belli forte ita suadente, ut victoria quæ à deo est, non ita passim pro voto hominum valeat obtineri, valuit saltem Ducum prudentia, audacia, ac magnanimitas in reducendo opportuno tempore exercitum illesum in Italiam, quo ipsius Gallorum Regis impetus compesci posset, illiusq; conatibus obsisti: qui profecto, ut à fide dignis nobis relatum extitit, à vestra Sanctitate eiusq; ministris ad id persuasus, & incitatus (quod tamen pro certo non habemus nec ita passim credendum putauimus) eam prouinciam belli Italici tam acriter, impetuoseq; tentauit, ut fauente altissimo iustæ causæ nostræ, victus cum maxima suorum clade, nobis per Viceregem nostrum Neapolitanum captiuus sit redditus, & inde à nobis sub conditionibus vestræ Sanctitati notis liberatus. Excusat vestra Sanctitas quod quum Duces nostri de defensione illarum regionum spem totam posuissent, ac de earum insuper, quæ nostræ erant propriæ, periculo commouerentur, eademq; Sanctitas vestra in magno etiam suarum rerum metu esset, eis conuentionibus occurrere coacta fuerit imminenti periculo, quas ait nos optime nosse. Nos tamen earum conuentionum veram noticiam habere non possumus, quæ nobis inscijs transactæ sunt, quasq; nunquam vidimus, seu legimus, quæ etiam ministris nostris nunquam ostense fuerit, ni ipsorum Gallorum relationi stare vellemus, qui aliter rem gestam aiunt, q̄ vestra Sanctitas suis nobis literis nunciauerit. Volumus nihilominus potius vestra Sanctitatis assertioni cōsistere. Recolimus n. dum eadē Sanctitas nos de huiusmodi cōuentionibus (rebus adhuc sub ancipiti Marte laborantibus) suis literis monuisset, asserens nil inde eidē Sanctitati questum, quā fidem, & securitatē, id exigente, ut aiebat, necessitate, eliciens inde futura pacis auspiciū, quum ipsa Sanctitas de consuetudo suo erga nos animo, atq; voluntate nihil omnino remississe asseueraret, cepimus tunc hæc in benigniorē partem, vestræ Sanctitatis culpam, nequaquā arguentes, nec de eiusdē, ut aiebat, erga nos animo & voluntate diffidentes. Id. n. potius quorundā suasionibus tribuendum censuimus, qui vires nostras sua detractione deprimendo, hostiumque potentiā extollendo, vestræ Sanctitati suaserant, res nostras in summo discrimine consistere, hostium verò robur in excelso culmine florere: sic pristinā vestræ Sanctitatis voluntatem in quandam depictam necessitatē transformantes, licet reuera nulla vrgens necessitas subesse videretur, nec tanta erat in ipsis nostri exercitus Ducibus desperatio, aut trepidatio, prout Sanctitati vestræ insinuabant illius fœderis autores, qui Sanctitatem vestram terrere studebant, quod ex ipso rei exitu sequuta victoria clarius enituit, ex qua potius, quam ex eo fœdere pacis auspiciū sumendum videbatur, ni quorundam malignantium artes suis potius passionibus, & cupiditatibus, quam salutem Reip. intentæ, sanctum id opus perturbassent. Commemorat vestra Sanctitas quæ sibi fuerit cura, quæ cautio rerū nostrarū, asserens tunc rebus nostris non minus q̄ proprijs cauuisse, Gallorū transitū in Regni nostri fines multis rebus remoratū fuisse. Merebatur quidē no-

RESPONSIO CAESARIS.

fra in vestram Sanctitatem deuotio, ut Sanctitas ipsa tali officio fungeretur, idq̄ ex-
poscebat Reip. salus, ne vberior ignis incenderetur, licet ex ipso effectu potius patuerit
Gallos ipsos tunc aliquamdiu in itinere detentos, ut à Sacri Imperij ciuitatibus Lucen-
si, & Senensi pecunias ac tormenta ad bellum contra nos, ac Regnum nostrum dispo-
nendum extorquerent, ut quietum ipsius Senësis ciuitatis statum tunc turbarent, ty-
rannos intrmitterent, ac pro eorum voto eius ciuitatis gubernium mutarent, eam
ciuitatem à Sacri Imperij deuotione omnino diuertere satagentes, nouas interim co-
pias in terris ac patrimonio Romane Ecclesie ex ipsis pecunijs ab Imperialibus ciuitati-
bis extortis congerentes, quibus ad Regni nostri inuasionem munitiores, ac potentiores
esse possent, ni Deus Opt. Max. victoria nostris apud Ticinum collata, eorumq̄ Rege ca-
ptiuato, tantum his terrorem incussisset, ut non amplius de inuasionem, sed potius de eo-
rum salute & fuga cogitare visi fuerint. Sed ait Sanctitas vestra, quod si societatem
eorum sequi uoluisset, maxima eidem premia non solum proponebantur, sed etiam pa-
rata essent At qua sumus qua ratio? qua iusta causa, quis honestus color vestram San-
ctitatem directum eius feudi dominum mouere debuisset, ad iuuandam inuasionem
contra proprium feudatarium nil tale merentem, nec tale facinus cogitantem, absen-
temq̄, nec monitum, nec impetum, nec de aliqua iusta causa subtrahendi feudum
conuictum? Tenebatur enim vestra Sanctitas iure feudi, tanquam directus illius domi-
nus, potius nos in feudo tueri, quam inuasoribus aditum præbere, aut se socium inua-
sis præstare. Eodem enim ordine, quo tenetur vassallus pro feudo Domino seruire,
eodem ordine tenetur Dominus vassallum in feudo tueri: & ex quibus causis vassallus
feudum amittit, ex eisdem causis Dominus directa proprietate feudi, illiusq̄ dire-
cto dominio priuatur. Est enim ipsius feudi natura, ut vitro citroq̄ obligationem pa-
riat. Facile quidem fuisset, improuisum regnum, ac ad defensionem non paratum, nil
tale metuens aggredi, & fors in parte occupare, sed an id fieri licuisset, an hæc pasto-
ris officio cõuenissent, cogitet Sanctitas vestra. Quæ enim premia offerri poterant, quæ
Christi vicarium ad tam inmane facinus induxissent? Sanctius itaq̄, tunc consultum
extitit vestre Sanctitati ut premijs illis neglectis, non tentaret quod fors pro voto
non successisset, nec tentatum, ceptum ué consummari potuisset, sicq̄ merito, ut vestra
inquit Sanctitas, plus apud eam valuisset debuerunt amicitia nostra merita, quam præ-
mium vllum. Verum etsi meliorem præsumptionem amplecti velimus, nilq̄ de intrin-
secis vestre Sanctitatis cordis iudicare præsumamus, quod verò Christi Vicario non
congrueret, non tamen pro comperto habemus, quid cessante victoria Sanctitas vestra
actura fuisset, quæ iam sub ancipiti Marte statum Mediolani colere sequestri, ac de-
positi, a nostrorum Ducum manu, & protectione eripere, ac in suâ potestatem, quam-
diu de pace tractaretur, reponere, ac reducere conabatur: quæ etiam, ut ad id nos, &
Duces nostros cogeret, illorumq̄ vires minueret, ac necessitatem induceret, asserens
antecessoris fœdus successorem non ligare, curauit, ut aiunt, nõ solum Florentinorum,

aliorumq; Potentatum praesidia, quae ex Adriani foedere ad contributionem defensionem debebantur subtrahi, & denegari, verum & nostris Venetorum praesidia, ad quae particulari foedere tenebantur, sustulisse dicitur, his suadendo, ne copias suas, ut tenebantur, nostris iungerent, ut sic nostri omni foederatorum auxilio desituti, priusquam in campum prodirent, hostesq; adorirentur, coacti fuerint non sine summo labore, & nostris, ac Serenissimi Archiducis fratris nostri impensis nouas tum equitum tum peditum copias ex Germania educere, & cum his exercitum nostrum augere, quo bellum aggredi, speratamq; victoriam nancisci possent. Subdit eadem Sanctitas quod sequuta nostrorum victoria contra Gallos, quum omnis sibi sublata contentio videretur, sineq; cupiditatis, & partium suspitione nobis herere posset, magnumq; in nobis Italiae beneficium, & Christianitatis totius positum arbitraretur, non solum foedus firmavit, sed quo nostri Duces egentes pecunia, exercitum alere, ac sustinere possent, centum illis dedit Ducatorum millia, conditione apposta, ut si de foedere aliqua nobis dubitatio oriretur, illa Sanctitati vestrae pecunia restituerentur. Fatemur quidem Beatiss. pater, victoriam illam, omnem sibi contentionem merito sustulisse sineq; cupiditatis (a qua semper fuimus alieni) partiumq; suspitione, cuius nulla suberat causa, nobis herere potuisse, omniq; ratione arbitrandum fuisse, ea in re totius Italiae, ac Christianitatis beneficium repositum, ni ziz aniorum seminator illius fructum suffocasset. Dissimetur tamen eam in foedere conditionem appositam, quod si dubitatio oriretur, pecunia nostris Ducibus soluta, vestra Sanctitati restituerentur, quandoquidem ipsius rei gestae seriem longè aliter se habere constet, nec de tali conditione vlla in ipso foedere mentio facta appareat, verum in quodam articulo separato, & à capitulis foederis penitus excluso narretur: quod quum vestra Sanctitas ad satisfaciendum exercitui nostro in Italiae existenti, ciuitatesq; & oppida Sancti Romanae ecclesiae subiecta ab oppressionibus militum subleuanda, salutemq; & tranquillitatem Italiae constitutendam, summam pecuniae inter vestram Sanctitatem, nostrosq; Oratores expressam, suo & excelsae Reipub. Dominorum Florentinorum nomine se soluturam promississet, quae pro tunc ad sexaginta millium Ducatorum auri erat ascensura, oratores nostri eidem vestrae Sanctitati sub iuramento promiserunt, quod casu, quo foedus cum ipsis nostris oratoribus percussum, & capitula in ipso foedere contenta non approbaremus, nec ratificaremus, omnis summa pecunia, quae per vestram Sanctitatem & dominos Florentinos soluta fuisset, eidem Sanctitati & Florentinis integre restitueretur, cum ea adiectione, quod donec restitutio integre et plenè facta foret, foedus interea, et omnia ipsius foederis capitula ad vnguem obseruarentur. Quum itaq; foedus ipsum, ac singula capitula in eo foedere comprehensa quam primum ad nos delata fuere, rata & grata habuerimus, nostraq; ratificationis literas cum ipsorum capitulorum foederis insertionem, in forma debita expeditas vestrae Sanctitati exhiberi fecerimus, quas & vidit, & legit, & palpanit, & dando suas reciprocas, retinere potuit, insiciari non potest, quin

RESPONSIO CAESARIS.

purificata fuerit per nos conditio illa, qua deficiente, pecuniarum restitutio erat scienda. Quae quidem conditio, & particularis conuentio, prout illius verba sonant, nequaquam nos vrgebat ad alia extrinsecus à fœdere, aut separatim gesta, vel tractata, quin imò potius, etiam si pecuniarum restitutioni locus esset (cuius tamen contrarium ostenditur) seruandum tamen erat à fœdus interim, à quo iuxta ipsius separati articuli seriem, sine pollicitorum violatione excedi non potuit, nec ad contraria fœdera licitè deueniri valuit: sicq̃, satis erroneè, & (salua pace sit dictum) prater veritatem refertur, quod id fœdus non planè à nobis acceptum, nec probatum fuerit, qui & planè, & integrè, ut praesertur, omnia in fœdere contenta probauimus, ratâq̃, habuimus, nihil penitus de contentis in eo, nec etiam syllabam, aut literam omittentes. Quod si vestra Sanctitas huiusce nostrae ratificationis literas recipere, suasq̃, reciprocas, ut par erat, tradere renuit, ni simul traderetur ratificatio duorum aliorum articulorum, de quibus extra ipsum fœdus per scripta particularia, nobis tamen inconsultis, separatim, & ad partē tractatum fuerat, ad quorumq̃, approbationē ex vi fœderis, ut praemittitur, non astringebamur, nil est quod culpae nostrae ascribi valeat, si fœdus illud minimè seruatum, sed potius inde violatum extiterit. Ab hac enim culpa et labe omnino alieni sumus. Et ut id planè liqueat, placet illorum duorum articulorum extrinsecus tractatorū substantiam referre, causasq̃, disserere, quibus non ita passim per nos approbandi viderentur. Ex his enim duobus articulis separatim, alter salis in statu Mediolani distribuendi, quum id à nostris Oratoribus sua Sanctitas exposceret, ut iuxta fœdus per nos cum Leone percussum curaremus cum Duce Francisco Sfortia salis eisdem modis, & conditionibus à Sede & Camera Apostolica recipi, nostriq̃, Oratores ad id respondissent, non esse amplius nobis ius vtilis Dominij Ducatus Mediolani, prout ante fuerat cum Leone, data iam per nos eidem Duci inuestitura, sicq̃, rem cum ipso Duce necessario decidendam esse: Tandem ipsi Oratores nostri, non expresso quod id nostro nomine agerent, simpliciter vestra Sanctitati medio eorum iuramento promiserunt, quod illustris Vicerex curaret, ut illustris Dux Mediolani cum vestra Sanctitate, pro huiusmodi sale conueniret, si igitur haec promissio, qua non nisi factum tertij pollicetur, de ipsoq̃, tertio nil ultra promittit, quam tertium illum curaturum, ut Dux ad concordiam veniret, nil certi decernendo, nos vrgeri videatur, ut hanc promissionem praeisè ratam habere debeamus, ita ut sine ea fœderis per nos approbati & ratificati obseruantia euanescat iudicet id quicumq̃, mentis compos. Quandoquidem nostra sententia, & ut peritorum consilio freti didicimus, nos nequaquam ad ipsius promissionis obseruantiam astrictos censebamus. respondimus tamen in hoc modestius vestra Sanctitati. Quod si huiusmodi Sanctitatis vestrae desiderium nobis prius innotuisset, quam de ipsa salis distributione in statu Mediolani ad opus Sereniss. Archiducis, fratris nostri cum ipso illustri Francisco Sfortia transactum esset, nostram libenter operam nauare studuissimus, ut vestra Sanctitas huiusce voti compos fieret. Verum et si fratri deesse non possemus, nos tamen

PONTIFICI.

cum eo curaturos, ut mediante aliqua honesta recompensa pecuniaria, ipse frater noster ius huiusmodi distribuendi salis vestra Sanctitati ad illius vitam concederet. Id enim aequum, ac iustum videbatur, ne ius illud, quod eidem fratri nostro pro recompensa praesidij per eum praestiti ad defensionem Status Mediolani, deficientibus viribus, ac copijs vestra Sanctitatis aliorumq; foederatorum, eidem infructuosum redderetur. Alter verò ex ipsis duobus articulis id continebat, quod ad tollendam difficultatem, qua inter vestram Sanctitatem & nos incidere posset super controuersia Mutinae & Rhegij, offererebant nostri Oratores ut vestra Sanctitas consequeretur vtile ipsarum ciuitatum dominium, superioritatis, & directi domini iure nobis semper saluo, ita ut vestra Sanctitas ex tunc recognosceret, & acceptaret huiusmodi directum nostrum dominium, ac superioritatem, vestraq; Sanctitas nobis, aut agentibus nostris centena millia ducatorum aureorum (post recuperatam possessionem eorum qua illustris Dux Ferrariae à tempore obitus Leonis decimi ecclesiae subtraxerat) persolvere deberet. Huic propositioni, & oblationi respondebat vestra Sanctitas pro se & sede Apostolica, huiusmodi oblata acceptare, prout proponebantur, excepta superioritate, & directo dominio nostro super dictis ciuitatibus, quam vestra Sanctitas recognoscere renuit, ne iuribus & superioritati ab Apostolica sede praetensis prauiudicium fieret, offerente tamen vestra Sanctitate se contentam esse, ut ipsius superioritatis controuersia videretur, & decideretur infra tres menses tunc proximos, per vestram Sanctitatem & illustrem Viceregem, aut alios, qui ab vtraq; parte simul eligerentur. Et si huiusmodi superioritas nobis adiudicaretur, Apostolica sedes recognosceret, prout ab agentibus nostris fuerat propositum. Si verò Apostolicae sedi adiudicaretur, vestra Sanctitas ex sua liberalitate, & ex eo amore, quo nos prosequi profitebatur, nobis condonaret recompensam, de qua deberemus esse contenti. Hanc vestra Sanctitatis responsum, & oblationem ipsi nostri agentes ita demum acceptarunt, ut salua essent nobis omnia iura superioritatis, & domini directi in ipsis ciuitatibus competentia, & pertinentia, quibus ob talem acceptationem prauiudicium afferre non intendebant, consentientes nihilominus de huiusmodi iuribus cognosci modis, & formis per dictam vestram Sanctitatem propositis. Si haec igitur tam difformiter, tam irresolute, extra foederis capitula descripta in ea essent forma, qua vel nos ad ratihabitionem (quam nostri nostro nomine non promiserunt) obligaret, vel in nos actionem pareret, qua ad id videri possemus, nulla accedente valida stipulatione, nec pacto formiter vestito, vbi etiam tempus decisione praefixum illam impossibilem redderet, consulat in his vestra Sanctitas peritos, & comperiet nos nec ad huiusmodi particularem ratihabitionem astrictos, nec ex huius defectu percussis nobiscum foederis, & per nos indifferenter, ac planè approbati obseruantiam fuisse differendam, nec contrario foedere frustrandam, seu irritandam. Vt tamen moderatus cum ve-

stra

RESPONSIO CAESARIS

stra Sanctitate pro sua persona qualitate ageremus, ostendimus ea, quae per nostros Oratores in hac re tractata fuerant, nequaquam in nostra potestate consistere, qui nec Imperij iuribus praedudicare, nec ius tertij auferre deberemus, nec in nostra esset potestate illustrem Ducem Ferrariae vrgeri ad restitutionem petitorum, nisi is armis offensibilibus coaceretur, qui se Imperij Vassallum profitebatur, & ea quae restitui petebatur, de Sacri Imperij feudo tenere recognoscebat, durumq; videretur, pro eare bellum in Italia instaurare, supplicauimus vestrae Sanctitati, vt pro Italia quiete, & ne inde noui motus ibidem causarentur, dignaretur eadem Sanctitas consentire, ut res ipsa aut per iusticiae tramites, aut per compositionem amicabilem cum ipso Duce Ferrariae fienda terminaretur. Et quoniam huiusmodi oblata vestrae Sanctitati non placuissent, superueniente postea Reuerendissimo Sanctitatis vestrae Legato Cardinale de Saluiatis ad nos transmissa, & vestrae Sanctitatis mente percepta, non recedentes a recto iusticiae tramite, cupientesq; nihilominus, quantum fas esset, vestrae Sanctitati gratificari, obtulimus eidem nos operam daturus cum effectu, quod sine praedudicio iurium Sa. Ro. Imperij, seu alterius cuiuslibet, posset vestra Sanctitas dum sibi expedire videretur, sine cuiuspiam resistentia, sineq; armorum apparatu, sua sponte, per se, aut suos ad id deputandos recuperare possessionem Rhegij, & Ruberiae, cum suis pertinentijs tenendam & possidendam, prout antea tenebat, & possidebat. Quod tamen Sanctitati vestrae non placuit. Licet credere non possemus, eum qui Christi vices in terris gerit, vel vnus guttae humani sanguinis iactura quamcumq;, saecularem ditionem sibi vendicare velle, quoniam id ab Euangelica doctrina profus alienum videretur. Quid igitur rebus sic stantibus, nobis impingi possit, quod foedus a nobis non plane acceptum, seu approbatum fuerit, quo colore nostra ratificationis litterae receptae non fuerint, quo iure ipsius Vestrae Sanctitatis reciprocae litterae nobis fuerint denegatae, qua fronte fidei religio, quam vestra Sanctitas in verbo Romani Pontificis super ipsius foederis obseruantia personaliter praestitisse dignoscitur, spreta fuerit, ac neglecta, cogitet Sanctitas vestra, ac de ipsa iudicet, an sic decuerit ab eo foedere discedere, penitusq; repugnantia pacisci, cum his potissimum, qui eo tempore pro hostibus habebantur, contra quos potius paranda erat defensio ad eorum conatus repellendos. Quod autem Sanctitas vestra ad id subiungit, quam propter emulationem quorundam ex Ducibus, & in grata ceteris consilia, Pischariae Marchio nonnulla iactare, tractareq; cepisset in nostri status detrimentum, vestram Sanctitatem illa etiam consilia audiuisse, ne foedere a nobis reiecto, penitus aspernata, eidem Sanctitati deesset, vbi niti, ac considerare posset, Non possumus profecto non mirari, quae in hoc vestra Sanctitas suis literis profitetur, quae & si nobis sapientia a nostris Ducibus, alijsq; quampluribus scripta, relataq; fuissent, nusquam tamen a nobis credita sunt, nec adhuc crederemus, nisi vestra Sanctitas id asseueraret, cuius confessione, & asserptione, in his potissime, quae proprium factum concernunt, nulla plenior, liquidiorq; probatio esse potest. Qualia autem fuerint ea, quae Marchio Pischariae in nostri status detri-

detri-

PONTIFICI

detrimentum iactare, aut tractare dicebatur, & quæ vestra Sanctitas audiuisse fate-
 tur, quum in vestra Sanctitatis literis non specificè declarentur, sed sub verborum in-
 uolucros tam nephanda tegi videatur, comprobanda res erit per ipsius Marchionis
 literas, quæ penes nos seruantur, ac per aliorum quorundam adhuc viuentium testi-
 monia, qui huiusce facinoris conscij, participesq; fuere, quibus satis aperte detegitur
 ipsum Pischaria Marchionem non ita proprij honoris, ac conscientia immemorem fuisse,
 se, quod quicquàm in status nostri detrimentum moliri cuperet, sed potius aliter fin-
 xisse, quam in animo haberet ut aliorum in nos, ac statum nostrum molientium factio-
 nes, ac incendia parata, quorum iam fumum senserat, verioribus indicijs, ac argu-
 mentis detegeret, hincq; facilius nobis præmonitis, extingui possent: sicq; finxit se de
 nobis male contentum, ut inde liberius in molientium partes vocaretur, omnemq; rei
 seriem audire, ac funditus intelligere posset. Hincq; Marchio ipse ad eam tragediam
 vocatus, simulata fide, in eam conspirationem cum ceteris illius autoribus conuenit,
 atque consensit: perlustratisque omnibus ad tantum facinus patrandum dispositis,
 atq; paratis, ac totius negotij serie planè perspecta, & intellecta, cum in his vestra
 Sanctitatis principalis esset autoritas, audiuissetq; Marchio nunciũ ad id per vestram
 Sanctitatem transmissum, eidẽ sui parte, ut ait, offerentẽ sub cuiusdã Apostolici Breuis
 credentia, Regni nostri Neapolitani Inuestiturã, et possessionẽ, si is in eiusdem Sanctita-
 tis ac fœderatorũ partes cum copijs nostri exercitus eidẽ Marchioni magis affectis trans-
 iret, atq; transfugeret, ut inde cõmunibus fœderatorũ copijs, inter quas etiam Gallorũ
 copia cum ingenti Heluciorũ manu ad sui Regis liberationẽ anhelantes, & Venetorũ
 præsidia concurrere debebant, ut etiam populis ad liberationẽ Italia concitatis, vno
 ictu, atq; contextu nostrum exercitum prorsus delerent, nosq; non solũ à statu Medio-
 lani, sed etiã à regno Neapolitano, ac ab omni Imperio Italico excluderent, ut inde San-
 ctitas vestra nos etiam ab omni Imperiali dignitate deponeret: Finxit Marchio se con-
 tentũ his annuere, si id cum honore sineq; incurso criminis læsæ Maiestatis exequi lice-
 ret: & ut super ea re peritiores consuleret, petijt quindecim dierum dilationem, qui-
 bus pendentibus, illi erat in animo nobis rei seriem conscribere, prout & fecit, nec ideo-
 minus se à practicis abstinuit qui etiam ad hanc factionẽ magis colorandam, babuit ex
 Vrbe consilium peritorum, quo eidem Marchioni persuadebatur, eundem licitè posse,
 ac sine honoris, seu fidelitatis præstitæ læsione, seu præiudicio, sineq; incurfione criminis
 læsæ maiestatis, in partes vestra Sanctitatis tanquã supremi domini illius Regni trans-
 ire, seudumq; ab eadem Sanctitate suscipere, vbi potissimè ipsius Sanctitatis iussu ac-
 cederet. Si hac igitur, Pater Sancte, vera sint, prout narrat Marchio, qui vsq; ad vlti-
 mum vitæ spiritum in ea semper sententia persistit: si sint illa iactata, atq; tractata
 consilia, quæ vestra Sanctitas etiam audiuisse fateatur, videat ipsa Sanctitas recto sui
 intellectus oculo, sic hac tanto pastore digna censeantur, inspiciat qualis fructus inde
 colligi posset, quale scandalum, quantusq; tumultus ex his in ecclesia Dei, ac in vniuer-

RESPONSIO CAESARIS

sa Christiana Repub. nasceretur. Miseranda quippe res esset, ac ab omni fideli sat ho-
co deploranda, in qua tra occupatur mentis nostra iudicium, vt quasi somnium illuso-
rium, putemus, cui fides tribui non deberet, quum potissimè, vt antea liquidò ostendi-
mus, cesset fundamentum illud satis manifestè erroneum, immò penitus falsum, de se-
dere à nobis reiecto, quod nunquam reiectum, sed planè acceptum constat. Sed ait ve-
stra Sanctitas se à verbis ad facta nullum aditum tentasse: vtinam sic se res haberet,
niq̄, de facto tentatum esset, quia facilius pro verbis verba reddi possent, facta autem
pro infectis haberi nequeunt. Atq̄, vestra Sanctitas se de eo officio cōmendat, nos admo-
neri mandasse, vt Duces nostros in Italia, quorum in manu res nostra erāt, curaremus
de nobis esse contentos, hinc probationem eliciens, eidem esse cura quietem, & stabili-
tatem, rerum nostrarum: nolimus inficiari id officium à Sanctitate vestra præstatum,
eo tamen tempore, quo idem Marchio totius rei seriem nobis apertè disseruerat. Cur
autem tunc vestra Sanctitas re iam detecta, id nobis nunciandum censuerit, id eius iu-
dicio ac conscientia commendamus. Volumus tamen hoc in benigniorem partem susci-
pere. At subiungit vestra Sanctitas quod maximo cum gemitu, & dolore suo, atq̄, Ita-
lia totius, quum Duces nostri statum Mediolani occupassent, atq̄, arcem in qua Fran-
ciscus Maria residebat, circumuallare instituisent, postulante à se curam, & seuerita-
tem aduersus indignitatem tantā Italiae periculo, omnibus notis, atq̄, ignotis flagitan-
tibus, paratis qui arma, & auxilia conferrent, cunctis propè Christianitatis Regibus
vestram Sanctitatem animantibus, quum non videretur posse resistere monitis, quere-
lis, precibusq̄, illorum, quum vos officij vestri debitum, Italia calamitas, & periculum
commune commoueret: tamen adueniente per eos dies ad vestram Sanctitatem Com-
mendatore Herrer a nuncio nostro tractandi causa misso, relapsa eadē Sanctitas in pri-
stinam spem & cupiditatem beneuolentia nostra sibi quouis modo conciliande dimis-
sis consilijs, conspirationibus, oblationibusq̄, cunctorum, graui omnium indignatione,
& querela, qui se à vestra Sanctitate desertos conquirebantur ad nos denuo confugi-
endum putauit, quarendo nobis comparare gloriam pacanda Christianitatis, et mode-
rationis nostra omnibus declarande: sicq̄, ea conuentionum capitula paucis, vt ait, in
locis leuiter immutata remisisse ad nos comprobanda, scripsisseq̄, manu sua literas, qui
bus per Dei misericordiam obsecrando, vt deperere vellemus eam suspitionē qua de no-
stra nimia cupiditate omnibus adhaerebat: perpetuitatem, & fructum amicitiae suae no-
bis pollicebatur, cōsiliūq̄, fidele dabat, & quae petenda erant, omnium humanitate
& beneuolentia à nobis petebat, securitatem videlicet Italiae: Duci Mediolani, si quo
pacto errasset, clementiam: vestrae Sanctitati, amorem. Quae tot illius opera, atq̄, officia
erga nos, aliaq̄, quā plurima, quae nobis quotidie postulanti concedebat, ex quibus no-
bis commodum, atq̄, honor quotidie accrescebat, vt ait, parui pendimus: his multiplici-
um querelarum, accusationum, & criminationū fasciculum adiungit. Quibus tot, &
tantis, vt inquit, iniurijs, & causis inuita vestra Sanctitas & gemēs, de nobis despera-
re, &

re, & diffidere est coacta, suamq; amicitiam, & beneuolentiam, quam totiens, ut asserit, repudiamus, multis, et magnis Regibus adiungere, quorum optimum in Christianam rem & sedem Apostolicam animu, si vestra sanctitas aspernata esset, non iam pastoris, & communi patris laudem, sed superbi, & insolentis nomen acquisiuisset. Hec, pater Sancte, horrenda quidem, & penitus abominanda censerentur, ni scuto veritatis circumdatis, huiusmodi calumnias, conuitia, impropria, crimina, facinorag; nobis obiecta refellere, ac singulatim suo ordine extirpare, & eneruare studeremus. Non quidem hac Christiano principe digna (si vera foret) sed potius apud inferos recedenda censerentur. Ut igitur huiusmodi calumniarum nobis falso obiectarum fasciculum dirumpamus & colligato spicula in nos coniecta, separatim, ac gradatim eneruemus, cogimur historiam, non fabulam recensere, qua rerum gestarum veritas in lucem prodeat. Et quum ab occupatione status Mediolani, arcisq; obfessione, huiusmodi calumniarum principalior sumatur occasio, hincq; pendere videantur leges & propheta horum omnium, qua in nos moluntur & tentantur, consequens est, ut pro nostra villicationis debita ratione reddenda, & nequid occulti remaneat, neue serui nequam nobis nomen, & formam coparemus, sed potius serui fidelis, & boni, qui in regnum domini intrare valeamus, ab ipso stipite initium sumamus, et a capite ratione reddamus oportet, nihil quod ad rem faciat, omittentes. Res igitur, ut apertissimis ostendetur argumētis, sic se habet. Postquam Franciscus Sfortia huius nominis primus, & moderni Francisci auus paternus ducatum, ac statum Mediolani nactus est, seu verius occupauit, quum non intraret per ostium, sed per fenestram, nec descenderet a linea vicecomitum ducum Mediolani, sed ex persona uxoris ad tale feudum incapax ius dicti ducatus praefereret, & tanquam strenuus, prudens, ac fortunatus belli dux non habuerit in ipsius ducatus assequutione contradictorem, nunquam tamen, neq; eius filius primogenitus Galeacius Maria Sforcia, nec ex eo primogenito nepos Ioannes Galeacius Sforcia ipsius Ducatus Mediolani Inuestituram a Sacro Imperio obtinere potuerunt. Successit his Ludo. Sfortia moderni Francisci pater, qui affinitate cum Diuo Maximiliano Casare auo nostro contracta, primus ex Sforcianis Inuestituram obtinuit pro se, & filijs, ac descendentes suis ordine successiuo, gradu primogenitura seruat: Quo Ludouico primo inuestito adhuc viuente, insurrexit aduersus eum Ludouicus Aurelianensem. Dixit, inde Francorum Rex, eius nominis duodecimus, pretendens, quod si ex femina linea quispiam in eo Ducatu recte succederet, ipse preferendus foret, qui ex descendencia Valentina Philippi Mariae Vicecomitis veri Ducis filia legitima ortum traheret, pacto etiam in contractu matrimonij adiecto, ut descendentibus masculis, ipsa Valentina succederet, quod vacante Imperio a sede Apostolica approbatum dicitur: de cuius tamen approbationis viribus nunc disceptandi occasio non offertur, ipsa autem familia Sforciaca ab illegitima posteriore genita origine duceret. Ortum est hinc bellum inter ipsum Ludouicum Aurelianensem, inde Francorum Regem, & dictum Ludouicum Sforciam, qui Gallorum viribus, & potentia non solum a Ducatu, & statu eiectus extitit, sed etiam captiuus in

RESPONSIO CAESARIS

Galliam ductus est, ubi tandem dies suos clausit extremos. Hinc Ludouicus Rex intelligens se non esse tutum in Ducatu Mediolani, nisi à sacro Imperio Inuestituram obtineret, inito fœdere cum diuo Maximiliano Cesare auo nostro recolendæ memoriæ, actòq; de matrimonio, seu sponsalibus contrahendis inter nos, & Claudiam ipsius Ludouici regis primogenitam, reuocataq; per dictum Diuum Maximilianum Inuestitura eidem Ludouico Sfortiæ, & liberis antea concessa, Inuestituram dicti Ducatus obtinuit pro se, & dicta Claudia eius filia, casu quo nobiscum nuberet, ea lege adiecta, de expresso ipsius regis Ludouici, suorumq; Oratorum consensu, quod si sine culpa nostra, dictum matrimonium inter nos, & Claudiam quouis modo effectum non haberet, prout non habuit, redderetur ipsa inuestitura dicto regi, & Claudia filia concessa, penitus inefficax, nulliusq; momenti, verum omne ius dicti Ducatus, & status Mediolani ex ipsa inuestitura concessum, in nos recta via transiret: concessa ex tunc illis consentientibus, in eum casum noua inuestitura, in nostri personam, presentè ad id, & nostro nomine stipulante, & acceptante, reliquaq; ad id requisita solennia peragente Serenissimo, felicis memoriæ Philippo Castella Rege, patre nostro. Quam inuestituram in solenni forma conceptam, & per ipsum Diuum Maximilianum tunc expeditam, adhuc hodie penes nos habemus. Et licet eo fœdere per regem Ludouicum violato, dicta q; Claudia eius filia matrimonio copulata cum tunc Duce Angolemensi Francisco moderno Francorũ rege, sicq; conditione purificata, Inuestitura nobis, ut præfertur, conditionaliter concessa validum robur & effectum obtineret, ut ius dicti Ducatus, & status Mediolani in nos translatum censeretur. Ipse tamen Diuus Caesar Maximilianus tum quia publicam potius, quàm priuatam vtilitatem curabat, tum quia putabat ius nobis ex Inuestitura prædicta quasitum, saluum esse, nullumque præiudicium nobis tunc posse afferri, qui in pupillari ætate constituti, sub illius tutela regebamur: quo tutela officio fretus, ius illud liquidum, quod nobis competebat, nec tacitè, nec expressè remittere poterat, nouam eidem Ludouico Gallorum regi pro se, & dictis Claudia filia, & Francisco genero inuestituram concessit, nonnullis etiam conditionibus nequaquam obseruatis astrictam, ac à nobis, qui ius potissimum præterdere poteramus, minime approbatam. Qua de re Diuus ipse Caesar Maximilianus violati fœderis vindictam prosequens, expulso ab ipso ducatu Mediolani dicto Ludouico Francorum rege, sub colore prioris Inuestituræ Ludouico Sfortiæ concessæ, & ut præmittitur, reuocatae, nobis iterum in pupillari ætate, ac sub illius tutela degentibus, Maximilianum Sfortiam eiusdem Ludouici Ducis filium primogenitum, ad ipsum Ducatum & statum Mediolani admisit & induxit. At is possessor effectus, immemor beneficij in eum collati, plura cum Gallis hostibus in Sacri Imperij dedecus, et detrimentum molitus est, indeq; inito, ac percusso cum his fœdere, prodidit eisdem arces, & statum, ac ad hostes transiit, cessitq; Ducatui. Ex cuius felonia, si quod ius in eodem Ducatu habuisset, ad Sacrum imperium deuoluatur. At quum modernus rex Francorum tum ex prætenso iure inuestituræ Ludouico

Regi eius socero cōcessa, tum etiam ex iure cesso per dictum Maximilianum Sfortiam ipsius ducatus possessionē post Ludouici Regis mortē nactus esset, nulla per eum, seu alium eius nomine noua inuestitura ab ipso Maximiliano Cesare, nec a nobis petita, seu obtenta, sic nos & sacrum Imperium contemnendo, plurāq; etiam contra decus & honorem nostrum, & ipsius sacri Roma. Imperij moliendo, & in nos eiusdem feudi Dominum ceruicem eleuando, armaq; mouendo, prout suis proprijs literis, ac notorijs gestis innotuit, etiam si validam antea Inuestituram habuisset, prout non habuit, omni illius commodo, omnīq; iure, ipso facto priuatus extitit, idq; totum ad nos, & sacrum Roma. Imperium deuolutum fuit, vt sic Illustris Franciscus Sforcia in eodem Ducatu Mediolani nullum ius posset pretendere, nisi id ex nostra liberalitate & gratia consequeretur. Non enim ex Inuestitura paterna ius aliquod habere potest, stante reuocatione, vt pramittitur, facta per ipsummet concedentem, eo scilicet tempore, quo nondum eidem Francisco Duci ius in re quaesitum dici poterat, sed duntaxat in spe, quod facilius tollitur, vbi potissime plenitudo accedit potestatis cum certa ipsius concedentis, ac reuocantis scientia. Non etiam excessione, seu renunciatione dicti Maximiliani eius fratris primogeniti, qui nullam de eo statu habuit inuestituram, sed simplicem detentionem nullo iure suffultam, cui pariter obstabat paterna inuestitura reuocatio, sicq; illius cessio nullus fuit effectus. Nemo enim plus iuris in alium transferre potest quam ipse habeat. Sed demus Inuestituram eidem Ludouico patri concessam, in sua robore permanere, ipsumq; Ducem Franciscum iuxta illius ordinem ad successionem vocandum, non vocatur ex ea nisi post mortem primo geniti, qui adhuc vruit, sicq; non euenit casus qui ipsum Franciscum admittat. Non enim primogenitus simpliciter refutauit feudum ante feudi adeptionem, vt fieret locus sequenti in gradu, sed adeptō feudo, vbi de fructibus pro libito eius vita comite disponere poterat, etiam inuito propinquiore successore, cessit, ac renunciauit. Et quum id egerit paciscendo cum hostibus & delinquendo in Dominum feudi, totum illud ius, quod eidem in Maximiliano primogenito competisset, ad sacrum Imperium deuolutum extitit, sicq; nos nullo iure cogebamur, etiam firma stante illa prima inuestitura, huiusmodi Ducatum Mediolani concedere ipsi Illustri Francisco Sforcia, saltem vita comite ipsius Maximiliani primogeniti, quinimmo iure merito poteramus Ducatum ipsum penes nos retinere, eoq; interim vti, frui. Obijcietur nobis fœdus percussum cum Duce Leone, super quo tamen nullum validum fundamentum in fauorem dicti Francisci Sforcia edificari potest, res est inter alios acta, nihil ibidem cum Duce Francisco tractatum est, nec quispiam pro eo ibidem interuenit, nullusq; pro eo stipulatus extitit, cui ius stipulandi esset. Et si inter contrabentes res ageretur, emergeret questio, an is qui ex eo fœdere se fundaret, pro parte sua impleuisset quod deberet. Sed fateamur omnia solemniter gesta, & impleta, ipsumq; fœdus percussum & stipulatum, cum ipsomet Duce Francisco, non datur illi ex eo fœdere plus iuris, quam ante haberet. Sic enim sonant illius fœderis verba. Item

RESPONSIO CAESARIS

quia Illustris Franciscus Sfortia Dux Barri, prætendit Ducatum Mediolani sibi deberi ex vi inuestiturae per felicis memoria Maximilianum Caesarem facta, attentam renunciationem fratris sui primogeniti, per quam se primum successionis locum asserit obtinere: actum extitit, & conuentum, quod si idem Illustris Franciscus Sfortia Ducatum ipsum recuperauerit, præfati contrahentes eundem in suis iuribus conseruare curabunt, ac ab omni violentia tueri nitentur. Ecce igitur, quod hic nullum aliud ius prætendebat Dux Franciscus, quam quod prædictum est, abunde tamen emeruatum: ecce quod hic est conuentio conditionalis, si ipse Dux Ducatum recuperauerit, quae conditio implenda erat in forma specifica, eaque non impleta, prout ipse implere non poterat, obligatio illa euanescit. Et esto, quod foret ipsa conditio formiter impleta, & purificata, ecce obligatio illa non disponit, nisi de conseruado in suis iuribus, quae ut antea ostensum est, nulla sunt, nulliusque momenti. Si igitur eos tot tituli, totque iuribus sulci (qui Ducatum ipsum foederatorum nostrorum praesidijs freti, nostra tamen ut plurimum impensa, non sine magna nostrorum iactura, tot præclaris ducibus, ac militibus amissis cum tanta Christiani sanguinis effusione, ex hostium manibus recuperauimus, ab eorumque faucibus eripimus, & toties illis redeuntibus, repulsis, ac victis seruauius, ac tutati sumus) nulla nos ad id virgæ necessitate, sed pro sola Reipub. quiete, ex nostra mera liberalitate, ac munificetia iuribus nostris tam claris, tamque apertis, omnino positpositis, ac postergatis, consensimus eundem Illustris Franciscum Sfortiam tanto munere facere, eundemque ad dictum Ducatum admittere, ac eidem ipsius Ducatus inuestituram cōcedere: quisnam vir sani capitis nos de cupiditate, de ambitione, de indebita occupatione, recte arguere poterit? quisnam ex his gestis potest elicere sinistram aliquam suspicionem, quod non recto animo intenti videamur ad ea omnia, quae Reipub. Christiana quietem & tranquillitatem, Italiaeque libertatem concernere videntur? At hac non verbo tantum obtulimus, sed & effectu praestitimus. Fecimus enim ipsum Ducem Franciscum totius status possessorem, fecimus in eius potestatem reponi, & consignari omnes arces, omnesque ciuitates, autoritatē, & administrationem omnimodam eidem permisimus, ut non solum regere, & pro libito administrare posset, fructus percipiendo, sed etiam alienando, vendendo, ac pro eius voto disponendo: cuius etiam alienationes, dum ad id requisiti fuimus, tanquam à vero Duce factas, confirmauimus, & approbauimus. Fecimus in foederibus per nos in initium cum Adriano, tum cum Venetis, tum etiam cum ceteris cum quibus tractauimus, eundem tanquam Mediolani Ducem nominari, & includi, de eiusque tutela & conseruatione traximus cōcessimusque, tandem inuestituram dicti Ducatus & pertinentiarum in forma amplissima, quam ad manus Equitis Billie ipsius Ducis Francisci oratoris realiter consignauimus, sub certis conuentionibus & obligationibus per ipsum Ducem implendis pro parte impensarum per nos in eius beneficium factarum pro adeptione, & conseruatione dicti status, in quibus tamen nos ita moderatè habuimus, ut nec vix quartam ipsarum impensarum partem per annorum terminos essemus recuperaturi.

PONTIFICI

peraturi. Hæc profecto scripto patent, nullaq̄ tergiversatione celari possunt, quæ iam in notorietatem transierint. Insuper quum de ipsius Illustris Francisci morte dubitaretur physicq̄, de illius salute desperarent, hincq̄, noua oriretur in nos suspicio vestra Sanctitatis, Venetorum, ac aliorû Italia Potentatum, si statum ipsum Mediolani, per mortem dicti Ducis Francisci ad Sacrum Imperium recta via, rectoq̄, ordine iusticia deuoluendum, aut in nostra potestate retineremus, aut Serenissimo fratri nostro charissimo Ferdinando Archiduci Austria concederemus, quum & nostram, & ipsius fratris nostri potentiam exosam, & formidabilem habere viderentur, potius Deo (qui nobis hæc sua clementia & benignitate contulit) ipsiq̄, fortuna inuidentes, quam aliqua alia iusta causa perciti, placuit vestra Sanctitati nos per dictum eius legatum mone- re, & hortari, quatenus pro Italia quiete, ac ad submouendû cuiusuis suspicionis scrupulum, in casum mortis dicti Illustris Francisci Sforcia, ducatum ipsum Mediolani nequaquam in nostra potestate retineremus: nec pariter ipsi Sereniss. fratri nostro concederemus, sed ipsum Ducatû tali persona traderemus, de qua Italia Potentatus nullum metum, nulliusq̄, suspicionis obiectû habere possent: ad eumq̄, effectum vestra Sanctitas per dictum legatum, alterum duorum nobis ad id proponi fecit, aut Ducem Borbonij, aut Don Georgium de Austria Cesaris Maximiliani naturalem filium. Annuimus tunc, licet ad id nullo iure astringeremur, quod Ducatus ipse in casum deuolutionis mi- nimè penes nos retineretur, nec etiã ipsi Sereniss. fratri nostro cõcederetur: obtulimusq̄, in eum casum, dictû Ducatû conferre in personã iure merito gratã & acceptã vestra Sanctitati, & de qua nihil suspicari posset, quod ad turbandã Italia quietem tẽdere videretur: licet etiam id à vestra Sanctitate acceptatû non fuerit, nec etiã alijs Potentatibus gratû extiterit, nisi personam, cui in eum casum Ducatû conferre vellemus, prius nominaremus, vt discerni posset, an gratã & acceptã foret: nõ sumus ab hac instantia alieni, nominauimus in eû casum ipsum Illustrẽ Borbonij Ducẽ quẽ vestra Sanctitas primo proposuerat in eû quidẽ inuestituram conferre parati, nõ pro cõmodo, aut augmento nostro, sed pro tollẽda ea suspicionis rubiginẽ, qua vestra Sanctitatis ac Potentatû animi angebatur, pro submouẽda ea vmbra nostræ magnitudinis, qua intrinsecus premebantur, proq̄, ipsius Italia quiete, que semper nobis cordi fuit, vt potius Christiana Reip. causam q̄ nostrã priuatã tueremur. Quid igitur cupiditatis nobis ex his ascribi possit, si Ducatû, & statû Mediolani tanti momenti, tantiq̄, valoris, vt premititur, per nos recuperatû et quẽ licite retinere poteramus tot titulis, totq̄, iuribus suffulti, semel Illustri Francisco Sforcia cõcessum, iterû p̄ illius mortẽ ad nos deuolueretur, ad vestra Sanctitatis nutû alteri cõcedere annuerimus? ei videlicet, quẽ vestra Sanctitas prius nominauerat, atq̄, tã iustis iuribus, tãq̄, amplo & importari dominio suffulti (pro quo si Iulius Cesar reuuisces nostrã personã indueret, aut hæc nobis cupiditate impingit, forsã etiã iniuriã violatã cõferet) nos ipsi, nõ coacti, nullõq̄, inramenti, seu cuiusuis obligationis vinculo ascripti, nostra spõre, p̄ ipsa Rep. ius nostrû tã liquidû abrogare, &

RESPONSIO CAESARIS

re, & à nobis auferret ofenserimus, excluso etiã proprio fratre, qui iure merito post nos ceteris omnibus antepõendus videbatur, quũ hunc loco filij haberemus in succedendi gratia proximiorẽ, cui nulla ratione, nullog, iure diuino, naturali, vel ciuili, extraneus quispiam anteferendus erat. Fare amur necesse est, nõ hic cupiditatẽ, nõ ambitionem, nõ auaritiã, nõ dominandi, seu aliena occupandi, appetitũ inesse, sed potius amplissimã vberemq; largitatem, munificentiam, ac si dicere fas est, prodigalitatẽ, dominandiq; contemptũ argui. Quod tamẽ publica rei causa, leto, hilariq; animo vtrõ ac spõte præstabamus. Sed nũc submouẽda restat causa illa gemitur, et doloris Sanctitatis vestrae ac totius Italiae, qua vestra sanctitas affigitur, occupationis scilicet ipsius status Mediolani inde per nostros Duces facta, cum obsessione arcis, in qua Dux erat. In qua re licet nos ab omni culpa excludere, & liberare possimus, illam, si qua foret, in Duces belli referendo, quibus, dum nos monuissent de practicis, & molitionibus, quae aduersus nos fiebant, & in nos, ac statum nostrum parabantur, Marchioq; Piscaria, vt præfertur, rei conscius, nobis illius seriem radicitus detexisset, affirmans ipsum Ducem Franciscum huiusce facinoris reum, vt se, statumq; illum à nostra obedientia subtraheret, ac fœderatorum viribus, non habita ratione Inuestiturae, nec fidelitatis per eum præstande, nec impensarum, quae nobis erant resarciende, in eo statu de factõ potius quam de iure tueretur, utq; etiam eo decedente, fœderatorum præsidio, nobis exclusis, subintraret in eo statu eius frater Maximilianus Sforcia, quem iam ipso iure priuatim diximus, consentiente etiam Gallorũ Rege cui ius dicti Maximilian, si quod habuisset, cessum erat, vt quõq; exercitus noster tumultuãtib; populis, ad ipsiusmet Ducis Francisci suorũq; agentium, & fœderatorum instantiam, & sollicitudinem deleretur, & in ruinam, ac præcipitium deduceretur, & si fieri posset, omnes ipsius exercitus Duces, ac milites trucidarentur: eo etiam signanter adiecto, quod quum ipse illustris Marchio Piscaria, habito de ea re cum ipso Duce Francisco colloquio, vt magis illius intrinsecum animum tentaret, an firmus in ea factiõis practica remaneret, eidem Duci persuadẽdo dixisset, quod postquam à nobis Inuestituram obtinuerat, eratq; de suo statu securus non oporteret amplius eam practicã prosequi: idem Dux respondiisse fertur, firmius & cõmodius esse, quod iam practicatũ erat, atq; conclusum, quã quod ex inuestitura assequi poterat, cõcurrente ibidem publica Italia salute, quae etiam rei priuata anteferenda censeretur. Instabant propterea Duces ipsi, vt ad has molitiones repellendas, neue maiora scandala inde sequeretur, his licentiam præberemus, vt de ipso Duce Francisco, & statu Mediolani se nostro nomine affecuraret pro nostri exercitus tutela, vtq; exercitum ipsum quẽ minuendum, & penẽ dissoluendum (nil tale metuentes) iusseramus, nõ solum sustineremus, sed etiam augeremus, ni penitus ab Italia excludi vellemus. Nos aut qui hac non facile credebamus, sed potius cõficta, simulatãq; putabamus, eo quod qui bella tractare solent, potius belli, quã pacis media cogitat, illuq; libentius animos eorum adaptant, arbitrabamur enim quod sub eo colore putassent nos cogere, & vrgere ad ipsum

ipsum nostrum exercitum integrè seruandum, sustinendumq̄. Dubitantes itaq; ne velut belli cupidi, in id precipites ruerent, ac arma præter nostram voluntatem mouerent, quum etiam nil aliud quàm pacem, & quietem cuperemus, mandauimus eisdem ne quid noui tentarent in dicto statu Mediolani, nisi tribus casibus, si Dux Franciscus moreretur, si Galli cum Heluetijs Italiam intrarent, vel si factionum practicarum ex aduerso qd tentaretur, vt hi prius arma contra nos, exercitumq̄, nostrum mouerent. In quolibet enim horum trium casuum, consensimus, quod pro tutela exercitus nostri, & rerum nostrarum, se asscurarent de dicto statu Mediolani. Verum quum Hieronymus Moronus primarius ipsius Ducis Francisci Consiliarius, ac eius factionis, vt fertur, principalis minister, multiplicatis suis literis monuisset dictum Marchionem Pischaria, quem putabat factionis participem habere, vt rem suam disponderet, eidem affirmando reliquos factionis socios iam dispositos, paratosq̄, esse, vt in octo, vel decem dierum spacio in nostros irruendum esset: idem Marchio participato cum ceteris Ducibus nostris consilio, captiuatoḡ, Morono, illius habita confessione totam seriem negocij complectente, satis conformari ad ea, quæ Marchio nobis suis literis insinuauerat, collecto exercitu nostro, vndiq; sparsis aliquot ciuitatibus munitis, Mediolanum progreditur, Ducem Franciscum interpellat, vt pro securitate nostra, nostriq̄, exercitus, arces, & castra dicti status in nostrorum manu reponeret, idq; custodibus illarum exequendum committeret. Annuit Dux ipse, vt omnia nostris traderentur, prout effectu tradita suere, duabus duntaxat arcibus principalioribus, quas ipse munierat, Mediolanensi scilicet, in qua ipse recludebatur, & Cremona exceptis. Has enim duas sibi reseruandas censuit, donec de nostra voluntate certus fieret, offerens interim illas nostro nomine tenere, ac etiam obsides dare, ac per se, & per præfectos arcium iuramentum præstare, quod ex ipsis arcibus nullum exercitui nostro damnum, seu præiudicium fieret. Non placuit hæc securitas ducibus nostris: vident periculum in mora. si arces illæ magis muniretur, liberatq; permanerent, posse inde exercitus nostri ruinam succedere, resq; nostras in euidenti periculo manere. Interpellant denouo, ac iterum, atq; iterum requirunt sub rebellionis pœna, & læsæ maiestatis criminis confessi, & conuicti, quatinus ipsa arce Mediolani in potestate nostra ac nostrorum posita, exiret, suiq; copiam faceret, & aduersus ea, de quibus culpabatur, defensiones, ac iustificationes, si quas habebat, proponeret, duosq; eius rei conscios, quos penes se habebat in arce reclusos, dimitteret interrogandos ad ampliorum rerum gestarum dilucidationem. At quum Dux ipse his non annueret, nisi à nobis mandatum haberet, nostri arcem circumuallant, interimq; nos de gestis admonet, necessarias causas, per quas ad hæc coacti fuerint, enarrant, approbatione gestorum à nobis exposulant, instant, vt eidem Duci Francisco rescribamus, mandemusq; vt arcem nobis, aut nostris tradat. Nos agrè ferentes rem hanc præter metem nostram tentatã, nunquam volumus nec illorum gesta approbare, nec Duci vt petebatur, mādare, quod castrum dimitteret. Semper enim in animo habuimus, eam accusationem, que in Du-

RESPONSIO CAESARIS

cem ferebatur, debito iuris ordine tractare ac terminare. Verum nunc perspecto eius rei exitu, ex quo praeceptorum veritas elici potest, quum preparata iamdiu factio- nis effectus illuxerit, quod magis deinceps eisdem nostris ducibus credere debeamus, non possumus non laudare & approbare eorum prudentiam, & fidem in conseruatione, dicti status, ipsiusq; nostri exercitus, alliusq; arcis assecuratione, ne amplius muniri posset, neue inde maioris mali & incommodi occasio praestaretur: Nec id quidem ita perperam, & iniuste gestum videtur, prout vestra Sanctitas sibi persuadet. Dato enim fundamento, quod ipse Dux Franciscus lese maiestatis reus accusaretur, et si vnus dumtaxat testis adesset depositus, vbi plurimum tamen adest testimonium, ex quibus, etiam si essent socij criminis, ac factionis participes, poterat iuramento contra ipsum ducem procedi & ad capturam, & ad torturam, & cogi vt sui copiam faceret, ac in vinculis causam diceret, suasq; defensiones & iustificationes carceratus adduceret: non autem in arce reclusus audiri debuit, quinimo contra eum vocatum, & non comparentem, ac se subtrahentem, & resistentem, potuit in eius contumaciam pronounciari, vt pro confesso, & conuicto haberetur. Sed & priusquam id fiat, accusato non comparente, nec sui copiam faciente, licite ad manus Curiae reducuntur illius bona, quae etiam a die ingressi criminis, ipso iure publicata, confiscataq; censentur. Sicq; hinc non tantam causam gemitus, & doloris vestrae Sanctitati parata videtur, si dominus vassallum ingratum, & lese maiestatis reum puniendum censeat, ni forsitan (quod in mentem nostram cadere non potuisset) id gemendum, dolendumue putent, quod eidem hanc foueam, in quam incidit, sub charitatis specie paraauerint, ipsumq; ad huiusmodi discrimen deduxerint: Sed potius ingemiscere, ac dolere deberet non solum vestra Sanctitas, sed vniuersa Respub. quod sine iusta causa, sineq; culpa nostra tam ingens exciteretur incendi- um, quo & turbatur vniuersus Ecclesiae status, & tota scandalizatur Christiana reli- gio. Nec sane intelligere possumus, quod cuncti Christianitatis Reges id, vt vestra San- ctitas ait, efflagitauerint, nec parati fuerint in re tanti prauidicij arma, & auxilia co- ferre. Scimus enim, ac pro comperto habemus, nec Hungarum, nec Polonum, nec Por- tugallensem, nec Danum huiusae concilij participes, seu conscios vnquam fuisse. Anglus autem et si eius foederis conseruator, & protector nominetur, nobis tamen aperte suis li- teris significauit, se nequaquam id foedus consensisse, nec mandatum dedisse, nec talem protectionem acceptasse, nec acceptare velle, licet ad id parte vestrae Sanctitatis inter- pellatus, ac instanter requisitus extiterit, se pacis, quam semper efflagitauimus, media- torem offerendo. Gallus vero et si cum vestra Sanctitate ac alijs Italiae Potentatibus fo- dus percusserit, vt eo medio mitiores si possit, quam iam ex nostro foedere obtinuerit, a nobis pacis conditiones exhauriat, liberosq; obsides recuperet: retulit tamen apertore, quod vestra Sanctitatis impulsu, ac suasu, etiam prius, quam liber in regnum suum remitteretur, de ipso nouo foedere ineundo sollicitabatur. Et sunt qui affirmant, vt ex quibusdam literis percepimus, quod vestra Sanctitas, ipso etiam Gallorum rege non petente,

PONTIFICI.

petente, eidem iuramentū relaxauerat, quod nobis praestiterit pro fœdere nobiscū prius inito (quod tamen credere nolumus, quandoquidem res talis omnino à pastore Christi vicario aliena esse deberet, ne ipsius iusiurandi sine causa spreta religio ad deteriora incrementuum præberet) merito tamen vestra Sanctitas his verbis vtitur, dimissis consilijs, & conspirationibus, si verbis addatur effectus, si verè omnis cōspiratio dimittatur, quò secundum rectam intelligentiam crimen denotet. Quo autem ad ea conuentionum capitula, quæ attulit Herrera, videamus qualiter vestra Sanctitas præendat illa paucis in locis leuiter immutata. Si enim benè cuncta rimentur, omnes articuli, qui cū ipse legato, sic compositi, remanserant cū vestra Sanctitate concludendi, licet ipsam conclusionem vestre Sanctitati reseruandam assereret, eius potestate, postquā ad nos peruenerat, rescata, atq; restricta, mutati penitus ad nos remissi fuere, ita vt nullus ferè remaneret intactus, qui nō aliam substantiā, aliumq; sonum præ se ferret: Omnes tamen huiusmodi mutationes, nō quædē leues admisimus, in quatuor duntaxat articulis huiusmodi conuentionū, duodecimo, decimotertio, decimoquarto & decimoquinto moderatorem petentes. In duodecimo enim ipsorū articulorū, qui rem Ducis Ferrariae complectebatur, licet omnis substantia ultraquā tractatum esset, mutari videretur, cōsensimus tamen nos effecturos cū effectu, quod eadē Sanctitas vestra intra præfixum tempus, dum sibi expedire videretur, sine cuiuspiam resistantia, sineq; armorū apparatu, recuperare possit possessionem Rhegiæ & Ruberiae, tenendam & possidendam, prout antea tenebat, ita vt non intelligeretur præiudicatum iuribus Imperij, aut cuiuslibet alterius prout eadem Sanctitas admittebat: id solum addidimus, quod ad alliciendum ipsum Ducem Ferrariae ad ipsius fœderis contributionem, vt nulla subsisteret in Italia turbationis causa, vestra sanctitas eidem Duci concederet inuestituram Ferrariae, remittendo eidem quascunq; pœnas, & zus commisi, ac absoluendo eum à censuris forsan incurfis: quod profecto non nisi ad maiorem quietem Italia petebamus, non ignorantes ipsum Ducem non aliter sine armis cogi posse, vt Rhegium, & Ruberiam dimitteret, ac Sanctitati vestra restitueret, in quibus & iure feudi Imperialis, & ratione prioris spolijs se potius tuendum censebat. Vnde ad precidendos novos belli tumultus, & ne remaneret cuiusuis incendij scintilla, sed vniuersa Italia in eo fœdere sine quouis scrupulo concurreret, id ita agendum necessariò censentes, ni, prout nunc agit vestra Sanctitas, nos etiam sub specie defensionis fœderis iam percussi ad ipsius Ducis Ferrariae offensionem astringere voluissēmus. In qua re novos bellorum tumultus timebamus quos tamen effugere nequiuimus, qui dum ab offensione nos abstinere curamus, defensionis stacis, dignitatis, & autoritatis nostrae intendere cogimur, & inuiti trahimur, Qua de re huiusmodi nostram additionem nequaquam respuendam à vestra sanctitate putabamus: In hoc enim nec vestra Sanctitatis autoritati derogabatur, nec à veri Pastoris officio declinabatur, sed potius publica quieti consulebatur. In tertio decimo ipsius fœderis, seu Capitulationis articulo illam salis distributionem in statu Medrolani continem

RESPONSIO CAESARIS

te, ex quinque correctionibus per vestram Sanctitatem factis, omnes admisimus, eo dumtaxat excepto, quod vbi vestra Sanctitas deleri fecerat illa verba, ad eius vitam decursum, satagens illudius sibi & successoribus perpetuare, nos qui dumtaxat persona Sanctitatis vestrae, eius vitam comite gratificari volebamus, non autem statum ipsum Mediolani, sacri Imperij feudum perpetuo ecclesiae Romanae astringere, & tali onere semper grauatum remanere sine spe libertatis, nolentes, etiam ipsum Srenis. Archiducē fratrem nostrum iure sibi in ea re concesso, perpetuo exclusum remanere, nolimus illam cancellationem approbare, sed verba illa, ad eius vitam decursum, prout in capitulatione, quam attulit Herrera, firmam remanere censuimus. Ex vltima verò ipsius articuli correctione admisimus eam partem additionis ibidem per vestram sanctitatem factae, vt esset illa conuentio absque prauidicio iurium sedis Apostolicae. Ea autem verba, quae his subiungebantur, videlicet de sale ipso in Ducatu Mediolani distribuendo, quum viderentur relatiua & subsequenti ad iura sedis Apostolicae, videremurque, fateri eius esse Apostolicae sedi illius distributionis, nolimus admittere, ne fateremur quod non erat: sic quae ex huius articuli correctione nulla vestrae Sanctitati fiebat iniuria, sed potius nos, & fratrem nostrum, ac sacrum Roma. Imperium ab iniuria eximebamus, & non sub verborum inuolucro disceptationis causam relinquere volebamus, sed clarè, & aperte dubium omne tollebamus. In quartodecimo autem articulo ipsius Capitulationis vnde, ille lachryma, illa angustia prodire, addiderat vestra Sanctitas in fine ipsius articuli disponentis de statu Mediolani, & de Duce Francisco Sfortia, haec verba formalia. Et quia ipsi Francisco Mariae Duci nonnulla imputantur, contra Caesarem, aut à sua maiestate sibi concessam inuestituram, & feudum perpetrata, cupiens eadem maiestas quantum in se est, fouere Italiae quietem, quae seruari non posse creditur cum eiusdem Ducis à statu, & Ducatu remotione, ideo conuenit est, quod idem Dux in statu ipso permaneat, & quatenus opus sit, in eo per Caesarem de nouo confirmetur, non obstantibus quibuscumque per eum contra maiestatem suam, vt supra dictum est, attentatis, etiam si sciperent crimen laesae maiestatis. Caesar namque Ducem ipsum pro innocente haberi vult, & ex mera liberalitate sua, ac totius Italiae intuitu, totum sibi remittit, & indulget, si etiam plus quam dicitur aut creditur, errasset. Videat quae sumus Sanctitas vestra quam leuis existimanda foret haec immutatio, quam iusta, & quam honesta petitio; quam optimum esset exemplum ad Respublicas bene gerendas, ad vassallos, & subditos in debita fide, & erga dominos obedientia continendos: quam egregiam praeberet formam augendi, ac conseruandi Sacrum Romanum imperium à Deo institutum, à prophetis praedictum, ab Apostolis praedicatum, & ab ipso Domino nascente, viuente, & moriente approbatum. Nos tamen qui nil aliud, quam pacem, quam quietem Christianae Reipub. cupiebamus, & quantum fas esset, vestrae Sanctitati satisfacere, nullumque rectae nostrae intentionis testimonium intactum, aut dubitationis scrupulum in vestrae Sanctitatis mente relinquere putabamus, reformauimus dictum quartumdecimum articulum ipsius capitulationis in haec verba.

verba. Vt autem nihil dubietatis, seu suspicionis in hoc foedere relinquatur, sed omnis scrupulus de medio tollatur quum in priori foedere potius sub nomine proprio, quam appellatio includi videatur Illustris Franciscus Sfortia Dux Mediolani, qui aliquibus iam mensibus graui vexatus aegritudine, & in summo vitæ discrimine constitutus fuit etiam de feloniam, ac lese maiestatis crimine accusatus, seu inculpatus. & si hunc aut naturali morte, aut civili (iusticia praeuia) ab ipso Ducatu Mediolani excidere contingeret, hesitari posset, an foedus ipsum ad alium in eodem Ducatu ex Caesaris concessione vel dispositione, succedentem protenderetur: Ideo ad ampliorem ipsius foederis declarationem, actum extitit, quod siue ipse Illustris Franciscus Sfortia vitam obierit, & ab hoc seculo migrauerit, siue per viam iusticia dicto ducatu fuerit priuatus, in eum casum Caesarea maiestas pro Italia quiete, & contemplationi Sanctissimi domini nostri, ipsius Ducatus Mediolani inuestituram concedit illustri Carolo Duci Borbonij, & Alruenic, ita vt Sanctissimus dominus noster, ac caeteri confederati, qui in hoc foedere voluerint comprehendi, sint, & censeantur astricti ad defensionem ipsius status Mediolani, etiam ad opus dicti Illustris Ducis Borbonij, dum de ipso ducatu Mediolani fuerit inuestitus, quo casu quantum ad omnia in foedere contenta, tanquam successus in locū dicti Illustris Francisci Sfortia, fungatur omnibus honoribus, & oneribus, quibus ille viuens, & in tali statu permanens sumi debuisset. Hac est immutatio, quam in hoc articulo fecimus, quam velut iusticiae, & aequitati consonam approbandam, & nequaquam respuendam censebamus, minimeq; in mentem nostram cadere poterat summum Pastorem vices Dei gerentem in terris adeo pertinaciter insistere debuisse: quod si Dux Franciscus tanti criminis reus appareret, impune euaderet, cogere murq; inuiti illi indulgere, ac eum in statu illo conseruare, sic inuentiuum maioris ingratitudinis maiorisq; delicti illi praestando. Arbitrabamur enim vestra Sanctitati sat esse debere, si Ducatu illo ad nos & sacrum Imperium deuoluto, consentiebamus vestra Sanctitatis intuitu, vt necillum retineremus, nec proprio fratri cōcederemus, si personam quam vestra Sanctitas antea ad id gratam habuerat, nobisq; nominauerat, moriente Duce Francisco prouidendam, non minus gratam esse putaremus ipso Duce Francisco per iusticiam priuato, vt quod in naturali morte consenserat, in illius etiam morte civili recusatura non esset. In quintodecimo, verò ipsius Capitulationis articulo continente praetensas nouitates contra Ecclesiasticam libertatem in Regno nostro Neapolitano, quum vestra Sanctitas ferè totum articulum in verbis dispositiuus deleuisset, & cancellasset, his duntaxat verbis pro dispositione dicti articuli additis, & cūmutatis, quod circa huiusmodi obseruentur, quae inuestitura regni Neapolitani ipsi Casari concessu continentur. Nos hanc etiam correctionem et mutationem pro Sanctitatis vestrae nutu admissimus, additis duntaxat in fine articuli verbis sequentibus, his modis & formis, quibus per Ferdinandum Regem catholicum eius antecessorem obseruata fuere, & iuxta ipsius Regni priuilegia, ac iura. Quid enim in hoc immutatum, quod respuendum videretur,

RESPONSIO CAESARIS

si antecessoris rectos tramites insequendos putamus, si iura, ac priuilegia Regni nostri seruare studemus? Qualiter autem ex his mutationibus tam iustis rationibus suffultis, summat vestra Sanctitas illud perspicuum, ut ait, indicium se à nobis illudi, & pro nihilo haberi, qualiter inferat ex his facultate concessam Herrera vberiore fuisse, & quod facta concordia cum Christianissimo, restrictiora, & ieiuniora transmiserimus, qualiter & quo colore ex his pratendat indicari eandem sanctitatem postremam esse, & à nobis contemni, vbi nobis cum alijs amicitia conuenisset, quicumque, recti sensus, & passione alienus facile iudicare poterit. Nos enim semper recti, integriq, propositi remansimus, prius cum vestra Sanctitate quam cum quouis alio conueniendi. Nos & ante, & post fœdus cum Rege Gallo initum, semper in eodem proposito permanentes, vestram Sanctitatem eiusque ministros pro huiusmodi fœdere inuendo sollicitauimus, pulsauimusq, nen quicquam vnquam habuimus in ore, quod non haberemus in corde. Nos Herreram ad vestram Sanctitatem pro eo fœdere inuendo misimus longe antè, quam cum ipso Rege Gallo concluderemus, citiusq, illum, aut alium misissemus, ni vestra Sanctitatis legatum Reuerendissimum venientem, ut aiebant, cum amplissimo mandato nobiscum concludendi, praestolandam censuissemus: ni etiam post illius ad nos aduentum, viso mandato, quod à vestra Sanctitate habebat, & confisi, quod illo vti posset, diutius cum eo de ipsius fœderis capitulis tractantes, tempus inaniter consumptum esse cognouissemus, vbi Capitulatione iam formata, & cum eo propè concordata, dum de conclusione ageretur, nobis insinuauerit, quod ex quo post eius à vestra Sanctitate recessum, mutata essent negocia, intenderet conclusionem differre, donec vestram Sanctitatem consulisset: ob quod sanctius putauimus, capitulationem ipsam, prout formata fuerat, ad vestram sanctitatem per Herreram transnittere, putantes rem ibidem celerius posse concludi, licet spe nostra frustrati fuerimus, vestra Sanctitate ad alios fines tendente, prout exitus demonstrauit. Nunc ad literas manu Sanctitatis vestrae conscriptas, de quarum responsione conqueritur, deueniendum est, ut etiam inde omnem à nobis repellamus culpam. Ea enim per vestram sanctitatem eius responsionis culpa nobis in tribus impingitur. primo quod vbi sanctitas vestra clementiam Duci Mediolani petebat, nos rigorem iusticiae obtulerimus, ad quod satis diffusè responsum dedimus, dum ipsius ducis negocium antea discussimus, ut sic repetitione non egeat: id solum hic adijciendum censemus, non videri in hoc iustam vestra Sanctitatis querelam, si iusticia viam amplectendam censuimus, sine qua vera pax esse non potest, quæ iusticia & pax se inuicè deosculentur. & ut ad clementiam deueniatur, prius veritas est habenda. Sunt enim (teste psalmista) quatuor sorores concatenatae: Iustitia & pax osculatae sunt, misericordia & veritas obuiauerunt sibi. Qui igitur misericordiam expectat, reatum fateatur oportet: qui pacem vult, iusticiam amplectatur: nec ita passim utendum est clementia, ut delinquendi incentiuum praebeatur, sed potius ad bonum regimen spectat, parcere subiectis, et debellare superbos. Non enim indulgendum videtur his, qui contumaciter in rebellionem persistunt, his qui in arcibus mu-

PONTIFICI

*nitis se continēt, his qui iusticia exequutionem satagunt euitare. Secundo redarguitur
 nostra responsio, quod pro culpa quā vestra Sanctitas in quibusdā esse ducebat, vestram
 Sanctitatē quodāmodo criminaremur, illos immunes criminis fatendo. Sed absit tan-
 tus error, quia nil in ipsa responsione, quā propria manu cōscripsimus, legi poterit, quod
 criminationē sapere videatur, sed potius venerationē, & obseruātiā vestra Sanctita-
 tis, quā semper velut in verum patrem & pastorem precipuā habuimus. At si id vestra
 Sanctitas criminationem putet, quod ea asserente Ducem Franciscū in aliquem forsan
 errorem, alios quosdā in veram, vt aiebat, ribalderiam incurrisse, ex quibus aliquis for-
 san iam Deo computū reddebat, nos intelligentes hac à Sanctitate vestra referrī ad cri-
 minandum Marchionē Pischaria tūc vitā functū, qui, vt praesertur, antea viuens nobis
 illius factionis practicas detexerat: respondimus de mortuū modeste loquēdum esse, ac
 in dubio potius benē, quā malē praesumendū, hominemq; mortuū qui per se respondere
 non poterat, potius laudandū, quā accusandum, seu culpandū: nosq; cupere mortuum
 viuere, vt de se ipso rationē redderet. In Duce autē non errorem, qui in facto proprio ca-
 dere nō poterat, sed si ea quae illi erant obiecta, vera apparerent, crimen potius acerti-
 mum, ac exemplari punitione dignum censerī. Hac quippe nullam in vestram Sancti-
 tatem criminationem asserunt, nisi forsan vestra Sanctitas seipsam dijudicans, fa-
 teri vellet (quod non credimus) se eius factionis consciam, auctoremque fuisse, pro
 vt Marchio viuens nobis retulerat, quem forsan ob id de ribalderia arguendum cen-
 seret, quod praeter fidem datam, illius factionis decreta detexisset, quae tamen ex eo fi-
 delitatis debito, quo nobis prius astringebatur, tacere non poterat, quin seipsum eius-
 dem criminis reum faceret, vbi propalando tale facinus, veniam, praemiumq; & laudē,
 iure ita disponente, consequbatur. Tertio redarguitur eadē nostra responsio, quod quae
 vestra Sanctitas nobis benignē, & largē pollicebatur, ea nos tanquā debita, & obliga-
 ta flagitaremus. Sed videamus qualia essent eiusdem Sanctitatis pollicita, qualisq; fue-
 rit responsio nostra, vt etiam hanc culpam diluamus. Hac enim vestra Sanctitas in
 suis literis sub silentio pertransit, alijs causam deterius cogitandi relinquens. Vt igitur
 horum veritas clarē patet, offerrebat nobis vestra Sanctitas, si illius votis, quo ad ip-
 sum Ducem Franciscum, annueremus, se nobis non solum decimas, & cruciatas ac pi-
 leos, & quicquid per spiritualement, ac temporalē potestatem facultatis haberet, praesti-
 turum, sed etiam sanguinem, & vitam ad nostram exaltationem & satisfactionē ex-
 hibiturum, respondimus non conuenire Christiana Reip. cruciatam tali cōditione per-
 stringi, sed potius liberē, ac sponte offerendam, nec congruum videri, vt illa differretur.
 Petieramus enim illam in nostris his regnis concedi eo ordine, quo nostri praedecessores
 illam semper à vestris antecessoribus obtinuerant pro promontorijs in Aphrica quaesitis
 aduersus hostes fidei tuendis ac propugnandis, quibus ad eum effectum nusquam fuerat
 denegata, & minus nobis huiusmodi Ecclesiae thesaurum à vestra Sanctitate denegan-
 dum, seu differendum cēsebamus, qui ultra res Aphricanas, prout vestra Sanctitati in-
 sinuauimus*

RESPONSIO CAESARIS

sinuauimus, cupiebamus etiam cum ea pecunia, qua ex ipsa cruciata colligeretur, re-
bis Hungaricis aduersus Turcas succurrere, prout & religionis, & officij nostri, & san-
guinis ratio nos incitabat. pollicebamurq; eam pecuniam nequaquam in alios vsus im-
plicari. Quod si ex ipsius cruciatae denegatione, seu dilatione quid sinistri Christiani-
tauti contingeret, hostesq; fidei quicquam molirentur, quum iam tot bellis cōtra nos,
& statum nostrū tentatis, exhausti essemus, nec sine ipsa cruciata occurrere possemus,
protestati fuimus id nequaquam nostrae culpa ascribendum, sed potius eidem imputan-
dum, qui id denegaret, quod sibi non noceret, & toti Christiana Reip. summē prodesse
poterat. De pileis autem diximus vnum duntaxat à vestrae felicitis promotionis exordio
à nobis petatum, quem non putabamus tandiu differendum, quum esset prima gratia à
vestra Sanctitate manu etiam nostra conscriptis literis petita, ac instanter flagitata.
Alter vero pileus petitus non fuerat, sed vltro à vestra Sanctitate oblatas, nostrōq; con-
sensu acceptatus: sicq; alienum censebamus, eos nunc pileos tali conditione perstringi,
quos tamen vestrae Sanctitatis arbitrio tunc relinquendos putauimus, pollicentes nos
de cetero pro his, nec pro alijs quibuscunq; pileis vllam facturos instātiā. Reliquas autē
ipsius Sanctitatis vestrae oblationes non solum gratas & acceptas habuimus, pro hisq;
gratias, vt decebat, egimus, sed etiam reciproce quicquid facultatis haberemus, vitam
quoq; & sanguinē pro vestra Sanctitatis honore, & incremento liberē obtulimus. Hac
sunt, Pater sancte, quae illis literis vestrae Sanctitatis manu conscriptis, nostra etiam ma-
nu in effectu respondimus, quas in lucem prodire cupimus, vt vtriusq; nostrū scriptis be-
nē perspectis, planē discerni possit, an iusta sit culpa, quae de his nobis ascribitur, an hui-
usmodi nostra responsio talem redargutionem & criminationem mereatur. Ad eam
autem accusationem & querelam, quam vt praefertur, vestra Sanctitas proponit de no-
strorum in Italia agentium iniquitate, & cōtumelijs, ac obloquutionibus: id teste Deo
affirmandum censemus, nil tale à nobis, nec nostro iussu prodidisse, nec sub generali no-
stro mandato comprehendī potuisse quicquam quod crimen, seu delictum saperet. Quod
si tale quid nobis legitime constitisset, fuissetq; de his, vt decet, edocti, vel etiam ad-
huc edoceremur, non remanerent haec impunita, taliterq; pro iusticie cultu prouiderem-
us, vt nulla nobis horum culpa ascribi posset. De re autem Senensium non rectē ta-
xamur, nulla enim iusta culpa nobis impingi potest, quia ad ipsius ciuitatis quietem
stabilendam, ac bene regendam egimus quicquid vero, ac iusto Principi conuenire vi-
deretur. Est enim ciuitas illa antiquissima, illiusq; Respublica Imperiali ditioni sub-
iecta, & supra alias omnes Italia ciuitates aded ab omni aeo sacro Imperio Romano
addicta, illiusq; deuotioni affecta, vt nil vltra desiderari queat: habetq; propterea ab
ipso sacro Imperio, à nostrisq; praedecessoribus amplissima priuilegia etiam per nos con-
firmata, quibus ipsa Resp. regenda, ac gubernanda conceditur. Et quum pluribus iam
annis, praeter ipsorum priuilegiorum mentem eiusdem Reip. regimen & gubernium
esset à tyranno usurpatum, qui non amore, sed timore, non iure, sed potentia, ac potius

PONTIFICI.

vi illius subditos continebant, quorum in primis Pandulphus Petrucius, inde eo mortuo, Borghesius eius filius, ac eo postea autoritate Leonis pontificis à regimine expulso, salcem in alienam messem immittentis cum sua Sanctitas nouum tyrannum immisisset Cardinalem Petrucium, qui eo prae textu quotannis decem aurorum millia eidem Sanctitati persolvere conuenerat, sic eandem Remp. Senensium unire sat agendo Reip. Florentinae, ut inde magis Imperij vires in Italia debilitari, seu verius eneruari possent, quæ Cardinalem tyrannum nos etiam quamdiu vixit, ut potius Leoni & ipsi vestra Sanctitati, quam nobis & sacro imperio, ac illi Reip. satisfaceret, in eodem regimine passi sumus. Eo autem Cardinale mortuo, dum inter nostros esset contentio, quid magis illi Reip. conueniret, an sub solo gubernatore forent regendi, an sub ordine ciuium ex montibus dicta ciuitatis erigendo, rem vestra Sanctitatis consilio & ordinationi remittendam censuimus, ut nostrorum contentionem tolleremus: quorum pars vna ad vnum illius ciuitatis regimen deferendum putabat, altera verò pars ciuibus, & populo id committendum sat agebat, electa est tandem inter eos media via, ut nec vnus solus, nec reliqui sine capite gubernarent, ad idque per ciues nostrorum autoritate praefectus extitit primo Franciscus Petrucius Borghesij patruus. Et quum is vestra Sanctitati minus idoneus ad id munus esse videretur, vestra Sanctitas cum Fabio Petrucio Borghesij fratre affinitate contracta, hunc ipsius ciuitatis regimini praeficiendum putauit, ut Franciscum Petrucium illius patrum excludere, illamque Remp. ad sua voluntatis libitum in manu haberet. Consenserunt in id nostri, qui nil aliud quam vestra Sanctitati in his, & alijs omnibus occurreribus nostro iussu morem gerere studebant. Admissus est Fabius ipse Petrucius vestra Sanctitatis intuitu, qui intrans ut agnus, & cum omni humanitate receptus, tandem adueniente Duce Albaniae Gallorum Duce, illius praesidijs fretus, se non agnum, sed lupum offendit, ipsamque Remp. non Imperiali sed Gallica factioni adhaerere conatus est: eam cogendo, ut Gallis & pecuniam & tormenta bellica ad regnum nostrum Neapolitanum inuadendum erogarent, ipsique Duci Albaniae contra nos, & statum nostrum fauerent, ac ad illius nutum extorres, ac seditiosos Gallica factionis auctores in ciuitatem reducerent. At quum annuente altissimo, de nostrorum victoria certiores effecti Senenses, ipsi à iugo huiusmodi seruitutis se excutere curarent, Franciscus & Fabius, eorumque adherentes, ciuium ac populi intentione perspecta, ciuitatem cum regimine pro derelictis habent, sequi ab ipsa ciuitate absentant. Proceditur contra culpabiles, aliqui (ut aiunt) iusticia praua plectuntur, aliqui certis limitibus proscribuntur, & confinantur, resque eò deducitur, ut ciuitas, & Respub. Senens. per seipsam in libertatem proclamet, Reip. quieti iuxta suorum priuilegiorum formam intendat, nostraque ditioni (ut par erat) se totaliter deuoueat: His vestra Sanctitas, ut aiunt, percita, conqueritur suos turbari, maleque tractari, remedium à nobis exposcens. Nos qui nihil aliud cupiebamus, quam vestra Sanctitati in his, & longè maioribus satisfacere, nostrorumque in Italia agentium opinionones pro debito iusticia concordare, cõ-

RESPONSIO CAESARIS

missimus commendatori Herrera, quem ad vestram Sanctitatem, ut prae-mittitur, mittebamus, ut is per dictam ciuitatem Senensem transeundo in accessu aut reditu in se informaret de ipsius ciuitatis gubernio, et regimine tam antiquo, quam moderno, tamum ipsis ciuibus in ciuitate manentibus, quam cum extorribus ante expulsis: quid magis ciuitati, & Reipub. conuenire videretur, an vni soli regimen conferendum esset, an pluribus ciuibus ex Decurionum decreto huiusmodi regimen esset concedendum, ut huiusmodi informationibus secretè sumptis, & sub debito Sigillo secreti ad nos transmissis, opportunè prouideremus. Interea tamen extorres ad suorum bonorum possessionem & fructus, prout prius tenebant, restitueudos censuimus. Adimpleuit Herrera quod ei commissum fuerat: sumpsit informationes ab utrisq; tam ciuibus, quam extorribus, prouidit extorribus super suorum fructuum perceptione, iuribus Reip. saluis. Misit ad nos informationes omnes clausas, & sigillatas, cōperimus melius Reip. cōuenire praesens ciuium gubernium, quam vnus, tyrannide utentis: Duximus nil immutandum, donec aliter rebus omnibus bene perspectis, ordinandum censeremus. Interim in lucem prodeunt aliquorum factiones, qui pecunia corrupti, & ciuitatem prodere, & extorres, ac factiones in eam inducere, & ipsam Remp. subuertere conantur, viam per subterraneos cuniculos, perq; alia media hostibus & rebellibus ad ciuitatis ingressum preparantes: inter quas tres apertissima conspirationes, & ut aiunt, prodiones detectae sunt, compertis in factionum domibus, meatibus, foueis, scalis, armis, munitionibus ac alijs omnibus ad id faciunt perpetrandum dispositis: Deprehenduntur, ut audiuius, hi facinorosi in flagrante crimine, capiuntur, sateantur delictum, detegunt factionis practicas, damnantur iusticia prauias, debitoq; plectuntur supplicio. Si hos vestra Sanctitas inter suos amicos, & beneuolos annumerandos censuerit, si pro his quae in eos gesta sunt, querelas praetendat, si ex his contumelias, & opprobria impingi putat, si cū his omnem nobilitatem exterminatam censeat, quae potius in ipsa virtute consistit, animaduertat vestra Sanctitas ne grauius pondus humeris suis imponat, neue huiusmodi factionum se consciam tacite fateatur, quod nequaquam illius dignitati, & officio conuenire videretur, quum potissime autore Deo, cuius nutu cuncta reguntur, ipsa Resp. Senensis suae iustae causa apertum praestiterit testimonium, à tot inuasorum congressibus se suis solis viribus liberando. Ad illam autē querelam, quam vestra Sanctitas profert, quod contra promissum, & fidem datā, tot mala per nostros in sanctae Rom. ecclesiae terris et locis, ut ait, patrata fuerunt: et si nostrorum militū insolentias, resq; iniuste gestas si quae sint, nequaquam approbare nec excusare velimus, quin potius vbi fas erit, debita castigatione sompescere, non possumus tamen non mirari, quod hic vestra Sanctitas se promissis & fide data inuare velit, quibus antea corradixit, & quae etiā per nos ratificata vestra Sanctitas respuit, atq; reiecit, nostrā ratificationē impugnans, suamq; ut praediximus, denegans, indeq; ad fœdus omnino contrarium transitum facies. In quē casum nō tantum exacerbandum videretur, si nostri Duces & milites, qui sua virtute & viribus

PONTIFICI.

*Parvam, & Placentiam Ecclesia reddidēre, ac ab hostium faucibus euulsere, totiensq̄
 tutati sunt, in illis victum querebant, ac de his, prout de reliquis ab hostibus recupera-
 ris disponendum censerent, potissimē quum ista haec civitates essent ecclesiae ex fœdere
 Leonis consignatae, tenenda duntaxat eo iure, quo ante per ipsum Leonem tentae fue-
 rant: quod ius nullum erat, quandoquidem ad feudum pertinerent Imperij, essentq̄
 pars Ducatus Mediolani, & de illis nullum Ecclesia Romana validum titulum nec ab
 Imperio, nec ab eo qui dare posset, obtinuerit: Quae autem de Legato, & nuncio obſci-
 untur, quantum illa à veritate distent, etiam ex ipsorum Legati & nunciij assertione
 patebit. Quamprimum enim Legatus in curiam nostram peruenit, quum iam nunci-
 us se mandatum non habere profiteretur, vt in pace cum Gallo incunda, & tractanda
 interueniret, interrogatus Legatus, si ad id mandatum haberet, respondit se non habe-
 re mandatum tractandi nisi nobiscum, cum Gallo autem non habere quid tractaret,
 nisi vt se mediatorem inter nos & Gallum pro pace componenda interponeret, si ita
 nobis expedire videretur. Egimus illi gratias, nec eius operam vbi opus esset, refuta-
 dam censuimus, & cum illo de fœdere inter vestram Sanctitatem & nos incundo, vt
 praediximus, tractantes, non cessauimus interim consilia nostra, & ea quae inter nos &
 Gallum diutim gerebantur, ipsis Legato & nuncio communicare, vt de his vestra San-
 ctitas moneretur: in quo profecto non secus, quā in patre plenē confidebamus, nihil om-
 nino ei occultandum censes, fecimusq̄; primo eidem Legato copiam fieri earum pa-
 cis conditionum, quas nos primo obtuleramus, dum adhuc ipse Rex Gallus in Italia de-
 tineretur, simul & earum, quae parte ipsius Gallorū Regis per Don Hugonem de Mon-
 tecateno nobis allatae sunt, quibus Rex ipse Gallus in Italia nouos belli motus ad no-
 strum, vt aiebat, commodum, suscitare satagebat, quos tamen respuimus, nil aliud
 quā vniuersorum pacem, & quietem appetentes. Deditus illi pariter copiam alio-
 rum pacis articulorum moderatius nostri parte propositorum, postquam Rex ipse in
 Hispaniam deductus fuerat, & postquam rem cum Ducissa Alanzonij eius sorore com-
 municauimus, simul & copiam responſionum, nouarumq̄; oblationum parte ipsius Re-
 gis factarum. Communicauimus etiam eidem Legato disputationes & fundamenta
 nostra, & Gallorum Regis circa ius ducatus Burgundiae, & aliarū rerum nostri parte
 petitarum, vt sanē intelligeret eos optimo iure suffultos esse, nihilq̄; iniustum petere.
 Et inde quum eius negocij cōclusio delata fuerit usq̄; in tertiumdecimū diem Ianuarij,
 omni negociatione interrupta ob recessum ipsius Ducissae Alanzonij, non destitimus,
 quin mox ipsum Legatum de singulis moneri faceremus, omnem substantiam negocij
 eidem detegēdo. Et quidē si desiderasset originaliter videre omnia capitula fœderis per
 nos cū dicto Rege Gallo initi, & copiam eorū omnū, quae sibi viderētur, extrahi facere,
 id nequaquā ei denegatū fuisset. Et si adhuc vestra Sanctitas, ad omnem tollendā suspi-
 cionem, cuperet ipsius fœderis capitula videre, erimus adhuc nūc contenti, huiusmodi
 fœdus originaliter communicare vestrae Sanctitatis nūcio, & illius etiam copiam eidem*

RESPONSIO CAESARIS

ex integro concedere vestra Sanctitati transmittendam. Non enim erubescimus, sed potius summe cuperemus, ut fœdus ipsum in lucem prodeat, utque actiones nostrae omnibus palam fiat, ex quibus etiam clare liquebit, nil ibidem actum, tractatum, vel cogitatum, quod tum vestra Sanctitatis, tum nostrae, & aliorum dignitatibus non congruat, nil quod non tendat ad Apostolicæ sedis, Christianæque religionis incrementum, infideliumque, & hereticorum extirpationem, nil etiam quod non dirigatur, & disponatur ad vniuersalis pacis, & quietis beneficium: nec vnquam constare poterit, ipsos Legatū, aut nuncium impeditos, seu prohibitos fuisse, quin pro eorum libito ad vestram Sanctitatem quicquid eis videretur, perscriberent, quum de his nil mali suspicaremur, vestraque Sanctitati in omnibus deferre cuperemus, ut in nobis nullum vnquam signum alienæ voluntatis, seu fidei derogationis elici poterit. Ad illa igitur multa alia, que vestra Sanctitas dicit se omittere, nō possumus diuinādo respondere, licet tanquā nostrarū actionum conscij, nil putemus nobis obijci posse, quin re intellecta, cōgruum responsum, prout in superioribus obiectis, accommodare valeamus. Non habet igitur ex his vestra Sanctitas significationem aliquam nostri erga eam animi non bene dispositi, non causam iustam de nostra in eam voluntate dissidendi, non rectam rationem presumendi, quod aliquorum ex nostris peruersitas, seu maligna suasio tantum apud nos possit, ut nos directo tramite deuiare compellat: Hec enim rectius, & rationabilius (si fas sit dicere) in eandem vestram Sanctitatem nos, vel illius ministros retorquere possemus. Minusque potuit vestra Sanctitas de nostra voluntate dubitare ex pragmaticis in Hispania edictis, que, prout à nostris etiā consiliarijs accepimus (quibus in his que iuris sunt, merito credere debemus) conformari videntur & antiquis Regnorum nostrorum priuilegijs, moribus, & consuetudinibus, ac etiam Bullæ Adriani nobis pro patronatibus, ipsorum regnorum concessa, ut his prouideretur ne in ipsa Rom. Curia ipsa iura nostri patronatus, prout dictum tentabatur, supprimi possent. Erat tamen in illis capitulis, que attulit ad vestram Sanctitatem Herrera, vnus articulus per Legatum, & inde per vestram Sanctitatem approbatus, in quo deputabantur Iudices, seu arbitri, qui de huiusmodi pragmaticarum viribus, deque forma seruandæ patronatus Regis cognoscerent, atque componerent. Quam viam etiam sine fœdere semper libenter amplectemur, parati semper equitati, & rationi iura nostra subijcere, itidem facturi de his, que ad Regnum Neapolitanum pertinent, pro quibus nec ab inuestitura, nec à priuilegijs Regni quouis modo recedere intendimus, nec illis derogare. Viceregis etiam in Gallia remansio, quicquid vestra Sanctitati per suasum fuerit non ad tractandum quicquam ac cultum, nec publicum, sed ad persistendum in obseruatione promissorum: & licet noua per Gallos media proponerentur, ut fieret nouatio, nunquam tamen id admissum fuit, nec à priori fœdere recedendum putauimus. Et si idem Vicerex ad vestram Sanctitatem venire nequiebat, id quia noluit Gallus eidem transitum per regnum suum permittere, sed eum ad nos redire coegit, prout ipsemet Rex Gallorum, suique ministri ce-

stati

stati sunt, actum dicitur, ne fœderati in suspitionem aliquam induceremur, quod rex
 ipse non ita sincere in fœdere procederet, si talem Ducem cui tanti regni sarcina in-
 cumberet, qui inde pecunias ex eo regno ad nostri exercitus sustentationem colligere
 poterat, in id regnum ire permitteret, vbi, totius expeditionis in nos parata turbari,
 aut impediri posset exequutio. Aiunt q̄, quod vestra Sanctitate & Venetis, eorū muni-
 stris id flagitantibus, & sollicitantibus impeditus fuerit ipsius Viceregis in Italianam
 transitus, qui etiam vt fertur, si Don Hugo intra limites ipsius Regni Francia eo tempo-
 re repertus esset, illum pariter detineri curabant, vt ad vestram Sanctitatem perueni-
 re nequiret, sicq̄, magis colorari posset animi Sanctitatis vestrae à nobis alienatio, &
 apertius incusari posset ipsius Don Hugonis tardatio, quam etiam vestra Sanctitas sine
 iusta ratione accusare nititur, vbi biduo duntaxat in curia Regis Gallorum apud Vice-
 regem se continuit, ad quem missus erat ad eum duntaxat finem, vt ipsum, si fas esset,
 ad iter illud Italicum secum peragendum excitaret. Quod si illum ad id dispositum,
 seu praparatum non reperiret, reciperet ab ipso Vicerege vberiore instructionem de
 his, quae in Regno Neapolitano post expeditum cum vestra Sanctitate negocium actu-
 rus esset, & inde ipse Don Hugo Vicerege dimisso, solus ad exequenda commissa in Ita-
 liam transiret, vt sic nõ recte videatur illatio, quod ibidem se continuierit, vt rerum spe-
 cularetur euentum. Minusq̄, incusanda videtur ipsius Don Hugonis mora in Mediola-
 no facta, quae quintum diem non excessit, cuius etiam mora potius coacta censetur, quã
 voluntaria, quum in illius ad Mediolanũ primo accessu apparuerint ipsius Ducis Sueffa
 vices nostras in Vrbe agentis litera, quibus nunciabat fœdus iam per vestram Sanctita-
 tem cum ceteris esse conclusam, eamque potuisse induci, vt ipsius Don Hugonis aduen-
 tum per aliquot dies præstolaretur: quinimo resolure respondisse, quod nec per diem,
 nec per horam ipsius fœderis conclusionem dèfferret: nunciabat etiam arma iam pa-
 rata, exercitum ad iter dispositum vt nostros adorirentur. Erat quoque rumor pu-
 blicus & fama, quod clausi essent passus, & aditus ad Urbem, quod nostri curiores si-
 ue euntes, siue venientes vbiq̄, detinebantur, nullusq̄, erat tutus accessus ad vestram
 Sanctitatem. His rationibus coactus fuit Don Hugo ibidem super sedere, ac iter suum
 per eos dies dèfferre donec à vestra Sanctitatis Ducibus, ac ministris saluum conductum
 impetrasset, prout fecit. Qui sic interim cum Duce Francisco tractare visus est, vt si pos-
 set, illum inducere nostris, vt teneretur, obediret mādatis, vtq̄, omni rebellione cessante,
 se nostra iusticia, & gratia, vt par erat, subiceret: nosq̄, & Duces nostros de arce in qua
 continebatur, securos faceret, ne inde rebus nostris, ac exercitui nostro damnum ali-
 quod emergeret, seu incommodum afferri posset: Non est igitur cur de his vestra San-
 ctitas cõqueri debeat, cui nulla ob id fiebat iniuria quinimò ipso Duce nobiscum, vel cū
 dicto Don Hugone, nostro nomine transigente, facilius reddebatur nostra cum vestra
 Sanctitate cõuentio, tollebatq̄, principalior difficultas illius noui fœderis, quod inter
 nos tractabatur, & quod cum vestra sanctitate inire putabamus, ni forsan vestra San-

RESPONSIO CAESARIS

Dicitur suis cogitationibus atq; conatibus obuiā iri putaret, si Franciscus Sfortia sine ve-
 stra Sanctitatis autoritate in gratiam nostram reciperetur, illumq; sibi obnoxium nō
 haberet. Quod autē asseritur nostros interim Parmam occulta prodicione eripere ten-
 tuisse, id quū nobis penitus ignotum sit, nec arbitremur Duces nostros rem tam ardu-
 am nobis inconsultis ausos fuisse tentare, credimus potius ab aliquo maligno spiritu ad
 discordiā seminandam adiuuentum atq; consuetum: quandoquidē vbi nos Parmam, si-
 mulq; Placentiam recuperare, feudumq; Imperij, prout antea fuerat, reuivire, & re-
 dimittere voluissimus, id nō occulta prodicione, sed palām, & iuste, ac per iuris trami-
 tes exequendum fuisse: licet nos semper ita à cupiditate alieni fuerimus, vt potius no-
 stra, & Imperij iura negligere, quā publicam quietē turbare maluerimus & potissimē
 illam Sanctā apostolicam sedem, & Catholicam ecclesiā, cui semper, vt par est, deserre
 conati sumus. Sicq; nostros à praetensa prodicione omnino immunes censemus, quū po-
 tissimē nil aliud, quā de eorum defensione cogitare viderentur aduersus inuasionem
 contra eos preparatam, prout rei exitus demonstrauit. Vnde ex his omnibus crimina-
 tionibus, et querelis in nos adductis, recto super his sumpto iudicio, resultare nō possunt
 tales iniuria, seu causa, quibus vestra Sanctitas inuita, ac gemens, vt ait, de nobis despe-
 rare, aut diffidere debuerit, nec ob id, vt asserit, suam amicitia & benevolentia à nobis
 repudiatam censere, quā potius semper in summo precio habuimus: nec propterea ne-
 cesse fuerat vestra Sanctitati se tot magnis, vt ait, regibus adiungere, nec hos in odium
 nostri cōuertere, qui non his minorē in Christianā rem, & sedem Apostolicam animum
 semper habuimus. Et profectō si vestra Sanctitas ab his foederibus, & colligationib. cō-
 tra nos & statum nostrū, ac dignitatē tentatis abstinuisse, non propterea Pastoris, seu
 cōmunis patris laudem amisset, sed potius magis confirmasset & auxisset, sicq; merito
 cū Psalmista dicere possumus, Quare fremuerūt gētes, & populi meditati sunt inania?
 Astiterūt reges terrae, & Principes cōuenerunt in vnū aduersus, non inquā Dominum,
 & Christum, sed aduersus ministrum, & agnum diuinitus institutū ab ipsomet Chri-
 sto, à quo omnis nostra pendet autoritas & potestas, qui propterea disrumpet vincula
 & ligam eorū, & projiciet à nobis iugū ipsorū, prout in sua diuina benignitate, & cle-
 mentia, recta nostra intētiōe & cōscientia freti, plene confidimus. Subiungit vestra
 Sanctitas, quōd quū esset res gesta, & fides inuicē data, eademq; Sanctitas fudere astric-
 ta cum eis regibus, accessit tum demum itineribus lente, et tarde confectis, dictus Don
 Hugo, eidem Sanctitati coniunctionē, & cōditiones eas afferens, quas quū vestra San-
 ctitas tam saepe, tamq; vehementer petisset, toties, vt ait, repulsa & repudiata fuerit,
 quarum tunc accipiendarum occasio, & tempus praeterierant. Duo hic, Pater Sancte,
 considerata intuentiq; videntur, quae profectō non vos tantum, sed omnes rectē sen-
 tientes in summā admiratiōe debent inducere, & pro quibus nos in Sanctitate vestra
 iustiores querelas possumus pretendere. Alterum quod vestra Sanctitas sciens Don Hu-
 goneum praesto venturum, & iam diu ad iter accinctum cum amplo mandato, & gratā
 resolutione

PONTIFICI

*resoluntione, noluerit per aliquot dierum spacium nostris id summe flagit auribus, ac cō
 omni instantia requirentibus, illius aduentum praestolari, sed solam illius tarditatem
 incusando, nō habito respectu, quod is etiam cursoris more, per equos ad id dispositos,
 quantum illius atas, ac persona qualitas ferre poterat, die noctūque iter suum festina-
 bat, adeo voluntarie proruperit in huius damnosi, ac scandalosi fœderis precipitatio-
 nem. Alterum verò, quod eodem Don Hugone iam ad vestram Sanctitatem perueni-
 ente, & (vt vestra Sanctitas profitetur) optatas eidem conditiones nostro nomine of-
 ferente, priusquam aliqua armorum exequutio tentaretur, eadem sanctitas vestra
 illas ita rejiciendas censuerit, vt earum accipiendarum occasionem, & tempus prae-
 terisse assereret, nec animaduertens, quàm difformiter nobiscum egressus, fœdus quod an-
 tea cum nostris oratoribus defensionum inierat, iam hinc inde publicatum, & per nos
 ratificatum, ac approbatum respuendo, sineque vlla iusta ratione eius literas rati-
 ficatorias nostris reciprocas concedere denegando: nunc è contrario fœdus aliud illi
 repugnās, sub defensionis nomine penitus offensuum, sub colore vniuersalis pacis dispo-
 nende, pacem iam vbiq; contractam disrumpens, atq; perturbans, et loco pacis bellum,
 ac arma commouens, adeo inuiolabiliter sustinere conetur vestra sanctitas, vt etiam
 optatas, vt fatetur, conditiones, armorum causam submouentes recipere recusauerit.
 Dura quidem haec difformitas in ipso Pastore, & communi patre, qui omnibus aequalis
 esse debuisset. Esto enim quod in nobis nostrisue ministris mora aliqua argui potuisset,
 prout reuera nō poterat, non tamen ipsius mora purgatio in re tanti momenti erat de-
 neganda, vbi potissime nullū erat ad id tempus praefixum, nec dies qui interpellaret pro
 homine, nullaque pœna ad id adiecta, qua mora excluderet purgationis, nec etiam
 aderat cōtrahentium interesse, vbi armorum, motibus nondum exequutis, radix prae-
 sidebatur, vbi publica quies facilius parabatur. Hac enim Beatissime pater, nō ad pro-
 pulsandum, vt ait, Italiae seruitutis periculū, Christianitatisq; turbationem, sed potius
 ad effectus penitus contrarios disposita videtur, nō pro sede Apostolica armis, & exerci-
 tu munienda, qua illis non indiget, vbi nullus adest offensor, sed potius pro ipsius Apo-
 stolica sedis munitionibus prosundendis ecclesiaeq; thesauro exhauriendo, & effundendo
 contra ipsummet Christum, ac in Christianae Reipublicae detrimētum inuenta sunt.
 non ad iusticiae & pacis viā vt inquit, inter omnes equis cōditionibus parandam, sed po-
 tius ad omnē iusticiam perturbandam, pacemq; iam partam infringendā, ac quasi de-
 sperandā. Non etiā videntur haec consilia, seu gesta, quibus vestra Sanctitas nec coram
 Deo, nec corā hominibus rectam iustificationē recipere debeat, sed potius, si fas est di-
 cere, scandalū, ecclesiasticūq; status grauem turbationē peperisse videntur. At si omnia
 vestra Sanctitas recto intellectus sui oculo, diligentiq; circumspectione per lustraue-
 rit, comperiet profecto nullum esse Regem, aut Principem nobis recto ordine ante-
 Jerendum, nullum cui Apostolica sedes magis debeat, quē mne magis tueri, fouere-
 que*

RESPONSIO CAESARIS

*quæ deberet, nullum à quo plus filialis obseruantia, ac deuotionis ipsa Apostolica sedes
recepit, seu recipere possit, nullum qui magis Romanam Ecclesiam, Apostolicamque
sedem stabilire, conseruare, ac augere cupiat, nullum ex cuius regnis, ac Dominij ma-
gis honoris, commodi, ac pecunie ad Apostolicam sedem, Romanamq; curiam affluat. Si
enim ad ea recte aduertat uestra Sanctitas, comperiet, quod ex Imperio, regniq; ac Do-
minij nostris Hispaniarum, vtriusque Sicilia, Germania, Gallia Belgica ac superioris
Burgundia, plus quam ex caterorū omnium regnis, & Dominij simul iunctis, lucri, ac
commodi sedi Apostolicae, ac Romanae curiae accedit. Non enim patiuntur reges alij ita
passim & laurē ecclesiarum spolia, & annatas ex eorum regnis ad Romanam curiam
deferri. Qualia autem sint ea lucra, ex centum illis grauaminibus nationis Germanicae
colligi poterit: quibus tamē ex ea deuotione, & obseruatia, qua semper uestrae Sancti-
tati & Apostolicae sedi affecti fuimus, nusquam aures praestare curauimus, nec his ani-
mum adijcere: Quod si iusta aliqua ratione, vel causa, Apostolica sedes his lucris care-
ret, nō essent clauēs aureae, qua bellorum archimia pro libito aperire, ac claudere solent,
nec uestra Sanctitas ex regnorum nostrorum pecunijs, atque redditibus exercitum in
nos conflaret, nec temporalia arma moueret, quibus potius iustum videretur ad nostrā
defensionem uti. Quod igitur uestra Sanctitas testatur se nunc etiam eo animo esse, vt
si ad equitatem, & humanitatem nos referre voluerimus, illius arma non solum nobis
non aduersa, verum etiam ad res vere gloriosas propicia sint futura. Sin autem in occu-
panda quotidie magis Italia, et alijs partibus Christianitatis perturbandis, nos nō tam
natura nostra, quam cupiditati, & consilijs nostrorum obsequi perseuerauerimus, ve-
stram Sanctitatem neq; iusticia, neq; libertati Italiae, qua illius sedis tutela continen-
tur, defutura, sed iusta, et sancta arma moturam, non tam ad offensionem, quam ad de-
fensionem: Sancta quidem est haec protestatio, si verbi facta respondeant. Habet enim
uestra Sanctitas ex illis iustificationibus, quas superius aduersus ea qua nobis obiecta
fuerant, retulimus, nostram & equitatem, & humanitatem, simulq; ad mixtam ius-
ticiam, vt sit talis eiusdem Sanctitatis sit animus, primam ipsius protestationis partem
ad effectum deducere valeat. Quod si fecerit, & à nobis gratias, & à Deo premium re-
portabit. Habet etiam ex eisdem iustificationib; late ostensum, nos ab occupatione Ita-
liae, ac Christianitatis turbatione, ab omniq; cupiditate alienos esse, nilq; vnquam in-
iustum, nil Italicæ libertati contrarium, nil quod Apostolicae sedis tutela non conueni-
ret, per nos tentatum, imò nec cogitatum fuisse: sicq; merito cessabit secūda ipsius pro-
testationis pars, vt nec arma iuste in nos moueri possint, nec offensione, aut defensione
opus esse videatur. Nos enim, vt omnis à nobis absit suspitio, si uestra Sanctitas, eiusq;
fœderati pro illorum parte arma deponere consentiant, erimus pariter ad ipsorum ar-
morum depositionem promptissimi: Veram quippe hanc, & rectam viam censentes, vt
uestra Sanctitas in his qua per viscera misericordiae Dei obsecrat, & per spem, quam de
nobis, vt inquit, concepit, obuiam eat immoderatis cupiditatibus, & magis publico
Christiani-*

PONTIFICI.

Christianitatis bono condonet, quam vt nos ad id attrahendos putet. Hæc enim ipsius Christianitatis incommoda & pericula, sic non nostra moderatione, sed reclus vestra Sanctitatis clauibus oleo charitatis delimitis sedabuntur. & ea cura, quam vestra Sanctitas nobis dicit esse communem, quum ambo à Deo, vt rectè inquit, in hanc sollicitudinem pro commissis nobis honoribus sumus vocati, sic agendo, facillimè poterit expediri. in quo pariter officio, & debito nostro non minus, quàm vestra Sanctitas nos etiam neq, defuimus, neque defuturi sumus, quinimo totis viribus atq, conatibus anhelamus, vt hæc duo magna luminaria à Deo instituta, ita sibi inuicem debito ordine correspondant & ministrèt, vt inde orbis vniuersus rectam illustrationem recipiat, nec per ipsorum luminarium obiectum eclipsis in Christiana religione, & doctrina causari, & generari, seu diutius sustineri valeat in maximum Christianæ Reip. detrimentum. At quod vestra Sanctitas in suarum literarum calce subiungit sub coditione tamen, quasi rem dubiam, seu incertam proponens, dum inquit, quod si, quæ de nostra in pacem generalem voluntate passim ferebantur veras prudentiæ, & pietatis radices habebant, habemus occasionem declarandi, quæ sentiebamus, omnia vere nos, & ex animo sensisse, atque operibus verba comprobando, singularem optimi principis laudem nobis acquirendi: qui si tam vestræ Sanctitati amorem nostrum cupienti, in liberanda Italia, quam suis fœderatis in eorum iustis petitionibus satius facere instituerimus, fore id nostræ fame, & sapientiæ melius multo accommodatum, & paci vniuersali, securitatiq, tam rerum nostrarum, quàm totius Christianitatis magis consentaneum. Putamus pater Beatissime satis dilucidè, & apertè ostensum esse, qualis fuerit nostra in pacem generalem voluntas, vt nec illa in conditione ponenda, nec de ea dubitãdum videretur, qui nullo vnquam figmento, nullæ simulatione vsi sumus, nil vnquam in ore habuimus, quod in mente ac voluntate non federet, omnia verè ex animo sentientes quæ loquebamur, operibus verba comprobaturi, si hi, quos res tangebatur, & sine quibus pax generalis obtineri nõ poterat, iustæ nostræ inclinationi, vt decebat, correspondissent. Sed quum ea sit vniuersalis pacis natura, atq, substantia, vt in ea omnium consensus vniuersaliter exigatur, omniumq, voluntas necessario debeat concurrere, & è conuerso ab vno solo ex contententibus, quicumque fuerit, dependeat, & in solius potestate ac voluntate consistat, ipsam vniuersalem pacem impedire, & etiam si facta foret, turbare, bellumque mouere, & partem alteram etiam inuitam ad ipsum bellum trahere, nõ potuit ob id, alijs renitentibus, nostræ optima voluntas operibus probari, qui propterea (tanquam omni culpa carentes) non putamus illam optimi principis laudem à nobis auferendam, seu cuiuspiam maledicentia subtrahendam. Si igitur Sanctitas vestra, prout flagitare videtur, consulere intendat publicæ quieti, iustæq, Italiae libertati, deponat arma, reponatq, gladium Petri in vaginam, idq, efficiat, vt etiam sui fœderati arma deponant: Quod & nos, vt prædiximus, vicissim facturi sumus, vt sic iuxta

RE SPONSIO CAESARIS

canticum Zachariae, Sine timore ab inimicis nostris liberati seruiamus illi. Hoc enim iusto fundamento, poterit facilius vestra Sanctitas eam superficiem pacis vniuersalis edificare, & laborare (vt inquit psalmista) In congregando populos in vnum, & reges vt seruiant domino. Et quum ea quae Dei sunt, cunctis rebus sint anteponenda, & vnde publica priuatis iustis ratione praeseratur, ne priuatorum passio perturbet ea quae Dei sunt, & quae ad publicam salutem pertinent, consentaneum videtur, vt prius de hostibus fidei à Christianorum ceruicibus propulsandis, et si fas sit, ad ouile Christi adducendis, deq; Lutheranorum aliorumq; hereticorum sectis & erroribus comprimendis, corrigendis, atq; sedandis, & si licuerit, ad gremium ecclesiae reducendis, de illis quoq; omnibus quae Romanae ecclesiae, totiusq; Christianae Reipub. statum, salutem, conseruationem & incrementum concernere possunt, tractetur & conueniatur. Demum de iustis, vt ait vestra Sanctitas, ac à ratione & aequitate non alienis priuatorum, seu federatorum querelis & petitionibus merito transigi, aut cõueniri poterit. In quibus tam publicis quã priuatis, si vestra Sanctitas recto ordine intèdere, ac ad ea animum adijcere velit, veri patris, ac pastoris officium assumendo, comperiet nos velut deuotissimum ac obseruantissimum filium illi obtemperantem & obsequentem, ita in omnibus iurisdictioni, ac aequitati subnixum, vt nil iniustum, indebitumue peturi simus, quin potius iustis aliorum petitionibus satisfacturi, ac si expedierit, de proprio daturi, & dimissuri pro ipsius Christianae Reipub. commo, proq; Christianae religionis augmento, pro quo etiam Imperium, Regna, Dominia, & quicquid nobis Deus & natura concessit, ac denique vitam ipsam exposituri sumus: rursus pollicentes, nos haec verba nostra (si vestra Sanctitas rem paterno amore complectatur) sacris & operibus comprobaturos, nilq; omnino pro parte nostra omissuros, quod ad rem ipsam rectè disponendam, ac peragendam facere videatur. Quod si secus quàm putamus euenerit, vestraq; Sanctitas iustas nostras rationes & requisitiones obaudiat, protestamur coram Deo & hominibus, quod si quid inde sinistri Christianae religioni euenerit, id nequaquam nostrae culpa ascribi posse, à quo omnino nos immunes seruare curabimus, nil tamen praetermissuri de his quae ad nostram necessariam defensionem videbuntur pertinere, quam totis viribus, atq; conatibus persequi cogemur, omnibus illis vijs ac medijs, quibus & diuino & humano iure nos & nostra tueri licebit, & quibus honor, status, & dignitas nobis salui, ac illasi permaneant, & integrè conferuentur. Obsecramus igitur vestram Sanctitatem ea reciproca obsecratione, qua erga nos vtitur, per viscera videlicet misericordiae Dei nostri, & per eam spem, quam de vestra Sanctitate ad Christiani nominis salutem conceperamus, obsecramus etiam per clauas illas, quas Dominus noster Iesus ad parandam Christicolis vitam in regnũ caelorum Petro comisit, quarũ etiam administrationem vestra Sanctitas, vt eiusdẽ beati Petri successor, assumpsit, illis, vt decet, vt cõdo, dignetur hac Christianitatis incommoda & pericula sua moderatione sedare, ipsamq;

vniuersalem

PONTIFICI.

*vnuerſalem pacem dirigere, diſponere, ac perpetuo fundamento ſtabilire. Habet nunc
 veſtra Sanctitas veram & apertam actorum & conſiliorum noſtrorum rationem,
 habet legitimas excuſationes noſtras aduerſus crimina & opprobria, qua nobis inu-
 ſte quidem obijciebantur, habet noſtram ſanam rectamque intentionem, ac voluntate
 ad bonum publicum, ad pacem generalem, quietemque vnuerſalem: Habet ſi-
 lialeſt noſtram deuotionē & obſeruantiam, ſi veſtra S: paterno amore nos vt filium
 complectendum cenſuerit, ſi ipſas excuſationes, ac iuſtificationes noſtras tanquā veras
 & legitimas, ratas & gratas habeat, hisq; ſe cōrentā reddat, ac ſibi de culpis nobis obie-
 ctis ſatiſfactū putet, noſq; his culpis carere profiteatur & ſua pronūciatione declarat.
 Id demū ſupplicantes, vt veſtra Sanctitas non putet, ſeu recedet vt iniuriā, ſeu
 offenſam nobis fuiſſe illatam, nec arbitretur nos præteritorum memoriam habituros,
 ſed veſtra Sanctitas eorū omniū obliuiſcatur, vt ſic recedāt vetera, nouaq; ſint omnia,
 quum & nos iridem facturi ſimus, ſi veſtra Sanctitas id, prout ſupplicamus, admiſerit.
 Verū ſi veſtra Sanctitas nos ab his culpis, & obiectis immunes nō cenſuerit, noſtraſq;
 excuſationes, & iuſtificationes pro veris, & legitimis non haberit, ſi arma contra nos
 continuauerit, & illorū deſiſtioni nō conſenſerit, ſi vnuerſalem pacem amplecti no-
 lit, quū tunc non patris, nō paſtoris, ſed inuaſoris officium aſſumeret, ſicq; re-
 ctus horum iudex non cenſeretur, nullo alio tunc ſuperſite, cui nos & noſtra ſubycere
 deberemus, ea omnia, qua nob: obijciuntur, aut in poſterum obijci poſſent, vel tentari,
 ſiue perſonam, ſiue Imperiū, Regnaq; & Domina cōcernant, ſimul & ea omnia, qua
 nos ex aduerſo, pro noſtra iuſtificatione, & innocentia ad Chriſtiane Reipub. quietem
 pretendimus, & prætereſt poſſumus, ad ſacri generalis concilij totius Chriſtiani-
 tatis cognitionem & iudicium remittenda cenſemus, illiq; nos, & omnia qua cum ve-
 ſtra Sanctitate habere poſſumus, aut deinceps habituri ſumus, omnino ſubycimus: Sup-
 plicantes propterea eidem veſtra Sanctitati, illamque in Domino hortantes, quatenus
 pro ſuo paſtorali officio, proq; cura & ſollicitudine gregis ſibi commiſi, dignetur ipſum
 ſacrum generale concilium indicere, & conuocare in loco tuto, & congruo, cum dē-
 bita terminū præſiſtione: Nos enim quum ex his, & alijs ſatis notorijs cauſis turba-
 ri videremus vnuerſum Eccleſiæ, & Chriſtiane religionis ſtatum, vt nobis ac ipſius
 Reipublicæ ſaluti conſulatur, pro his omnibus ad ipſum ſacrum vnuerſale concilium
 per præſentes recurrimus, ac à futuris quibuſcunq; grauaminibus, corūmue commina-
 tionibus prouocamus, appellamus, & ſupplicamus à veſtra Sanctitate ad dictum ſa-
 crum concilium, cuius etiam officium per viam querela, his de cauſis implorandum
 cenſemus: petentes cum ea qua decet inſtantia, Apoſtoloſ, & literas dimiſſorias, ſe-
 mel, bis, ter, & pluries nobis concedi, & de harum præſentatione teſtimoniales literas
 feri, ac expediri in ea qua decet forma, quibus ſuis loco, tēpore, vt i valeamus. Et quum
 ad hæc ſolemniſt peragenda eiufdem Sanctitatis veſtra præſentiam nunc habere ne-
 queamus,*

RESPONSIO CAESARIS

queamus, vt inde futuris forsan grauaminibus occurramus, has nostras eius nuncio Apostolico penes nos agentis, & legationis munere vestrae Sanctitatis fungenti, per actum publicum coram notario & testibus exhibendae intimandaeque censuimus. Datur in nostra ciuitate Granata, die decima septima mensis Septembris. Anno Domini Millefimo Quingentesimo, Vicefimo sexto, Regnorum nostrorum Romani octauo, aliorum verò omnium vndecimo.

CAROLVS Diuina fauente clementia, electus Romanorum Imperator, semper Augustus, Rex Germaniae, Hispaniarum &c. Eratque eadem Epistola in ipsius calce de propria manu, & consuetam nota dictae Sacrae, Caesareae & Catholicae Maestatis subscripta & signata: videlicet hisce Hispanice verbis, El Rey. & inferius per suae Maestatis Secretarium ordinarium, scilicet, Alphonsus Valdesius. Demum verò ita subscripta:

Sanctissimo in Christo patri & Domino, Domino CLEMENTI septimo, Diuina prouidentia Sacrosanctae Romanae ac vniuersalis ecclesiae Summo Pontifici, Domino Reuerendissimo. Quam quidem epistolam praefatus illustris & excellens Dominus, Dominus Cancellarius (praebito mihi Notario infra scripto, quodam eiusdem conformi exemplo) eidem Secretario Alphonso Valdesio tradidit, illamque coram dicto domino Reuerendo nuncio tunc ibidem praesenti, alta & intelligibili voce legere, & recitare, ac deinde Caesareo Sigillo, quod sua Illu. excellentia ad hoc depromere fecit, obfirmare mandauit. Id omne, quod & idem Secretarius officiosè exequebatur, reddens exinde eandem Epistolam sic lectam, recitatam, & obfirmatam in manus dicti Illustris & excellentis Domini Domini supremi Cancellarij. Cuius Illust. & excellentia eam deinde ex speciali Caesareae & Catholicae Maestatis mandato, vti asseruit, per manus eidem Reuerendissimo Domino Apostolico Nuncio, loco & vice Sanctissimi Domini nostri exhibuit, intimauit, insinuauit, & suae Sanctitati primo quoque tempore transmittendam tradidit, eamque sic prout & legitime exhibitam, intimatam, insinuatam & traditam esse, & haberi voluit, & dixit: ipse Sacrae, Caesareae nomine dicens protestans, requirens, appellans, ac alia agens in omnibus & per omnia, prout in dicta Epistola, seu scriptura continetur.

Itaque eam ipsam Epistolam praefatus Reuerendissimus Dominus Apostolicus nuncius accepit, simulque per haec, aut in substantiam similia verba respondit: se quidem recepisse proximis ante diebus à Sanctissimo Domino nostro vnas quasdam literas, quibus sibi mandatum fuisset, illud ipsum Breue, de quo illust. Domino suae Caesareae & Catholicae Maestatis Cancellario mentio facta, & quod sibi tum vnà simul transmissum fuisset, eidem Sacrae, Caesareae & Catholicae Maestati quamprimum exhiberet & redderet. Id quod statim, vt eadem mandata acceperit (illis vt debuerit, reuerenter parens) omni sedulitate, bonisque diligentia & fide fecisset, & ad quod in praesentiarum sua Caesarea, & Catholica Maestas Sanctiss. Domino nostro per praedictam Epistolam

PONTIFICI.

lam sibi nunc exhibitam & intimatam respondisset. At rursus post easdem se quoque recepisse ab eodē Sanctiss. Domino nostro vnas alteras quaspiam literas, quibus sibi inter cetera cōmissum fuisset, nisi iam tempore receptionis illarum ipsarum literarum, predictum Breue Casarea & Catholica Maiestati exhibuisset, id in antea non exhiberet, sed eo penes se aut retento, aut suppresso, vnū alterum quoddam Breue, quod illi tū vnā simul cum illis ipsis secundis literis admissum, vnumq; tantum diem post prius Breue expeditum, atque datum fuisset, suā Casarea & Catholica Maiestati prioris Breuis loco exhiberet & redderet. Quod quidem tamen si prius Breue eo tempore, quum id ipsum alterum subsequens reciperet, suā Casarea, & Catholica Maiestati veliam reddiderit: tamen etiā exhibuisset. Atq; liqueret ex huiusmodi Sanctissimi Domini nostri posterioribus literis, ad illum, vt iam fertur datis, iuxta certum quendā articulum in eisdem contentum, quem & eodem tempore ex lingua Italica in Latinam interpretabatur (in hac videlicet verba, quod sua Sanctitas quemadmodum hucusque non dederat causam tractandi arma, sic nunc nolebat dare contentionum que scribendo hinc inde fortassis animos vtrorūque magis exacerbarent) quod propterea hæc responsio haud conueniens esset. Præterea verò in dicta epistola complurima contineri, ad que, si ea ipsi communicata fuissent, antequam hæc responsio à Casarea & Catholica Maiestate deliberata & conclusa fuisset, habuisset quidem que rectè respondisset. At quum id suā Maiestati ita placitum extiterit (tamen si inter Sanctissimum Dominum nostrum, & sacratissimam Casaream & Catholicam Maiestatem quā discordia, concordie internunciū esse mallet) eam ipsam Epistolam suā Maiestatis responsiuam prout & legitime sibi exhibitam, intimatam, insinuatam, & traditam haberet, eandem Sanctissimo Domino nostro quā primum transmissurus. Super quibus omnibus & singulis rebus, præfatus Illust. & excellens Dominus Summus Cancellarius, nomine, & mandato, sicuti affirmauit, Sacratissima Casarea, & Catholica Maiestatis, & itidem præfatus Reuerend. Dominus Dominus Apostolicus prot honorarius & Nuncius, loco & vice Sanctissimi Domini nostri, requisierunt sibi à me Notario publico infrascripto, tanquam publica & autentica persona, vnum aut plura, tot quot forent necessaria, publicum seu publica edi, atque confici instrumentum aut instrumenta. Acta sunt hæc in ciuitate Granatensi in Hispanijs, domi nobilis viri Stephani Centurionis ciuis Ianuensis, tunc videlicet hospitio prædicti Illustris & excellentis Domini Domini supremi Cancellarij, anno, indictione, mense, die, hora, & Pontificatu quibus supra: presentibus ibidem Magnificis & nobilibus viris & Dominis, Domino Bartholomæo de Gattinaria Regente Cancellariam Coronæ Aragonum præfata Sacratissima Casarea Catholica Maiestati à Consilijs, Domino Ioanne Alemanno Domino de Bouclans eiusdem suæ Casarea & Catholica Maiestatis Secretario primario, & prædicto Domino Alphonso Valdesio, etiam suæ Maiestatis Secretario ordinario, testibus ad præmissa specia liter vocatis, rogatis, & legitime requisitis.

RESPONSIO CAESARIS

Et ego Alexander Schuueys, clericus coniugatus Treuerensis Diac. publicus Sa-
cro sancta Apostolica auctoritate Notarius, nec non praesens Sacrae Caesaris
& Catholicae Maiestatis Domini nostri Clementis, etiam Secretarius ordina-
rius, quia praedictis Illustris, & excellentis domini Domini supremi Cancellarij,
gratosi domini mei, praedicta Caesaris & Catholicae Maiestatis responsiva Epi-
stola exhibitioni, intimationi, insinuationi, & traditioni: contra autem Reue-
rendis. Domini Domini Nuncij acceptioni eiusdem, responsionisq; ad ean-
dem, alijsq; omnibus, & singulis, dum sic, ut praemittitur, fierent, & ageren-
tur, una cum praenominatis Dominis testibus interfui, eaq; sic fieri vidi & au-
diui: Idcirco hoc praesens publicum Instrumentum, viginti tria scripta in se fo-
lia continens, manu alterius fideliter scriptum, exinde confeci, & in hanc pu-
blicam formam redegi, signoq; nomine, & cognomine meis solitis & consuetis
signavi, in fidem & testimonium omnium, singulorum praemissorum legitime
requisitus.

SECUNDAE PONTI- FICIS LITERAE, QVAS POE- NITENTIA DVCTVS, QVOD FAL- se Caesarem accusasset, ad eum misit, prohibuitq; ne piores emitterentur.

CLEMENS PAPA VII.

QUARISSIME IN CHRISTO FILI NOSTER, SA-
lutem & Apostolicam benedictionem. Aliqua sunt quae nobis prae-
naturam nostram, praeferunt, voluntatem, cum summa quadam neces-
sitate incumbant: Quae si praetermittimus, nec boni Pontificis offi-
cio, nec iustitiae fauentis & patrocinantis principis debito satisfacere
posse videamur. Coacti sumus ea inire consilia, per quae & li-
bertati Italicae, & periclitanti Sanctae sedi Apostolicae praesidio sumus: in quibus tua diu-
inam a nobis expectata, & ab omnibus sperata animi virtus & moderatio, si eam medi-
cinam adhibere voluerit, quae & facilitatem a parte tua habet, & ut nos quidem recte iudi-
camus, etiam gloriam & utilitatem, magnis erit terroribus et periculis Christianitas libe-
rata. De quibus omnibus scribimus largiter ad dilectum filium Balduinum Castilionem
Notarium & nuncium nostrum, ut cum serenitate tua conferat ac comunicet, Obtestamur
per Dominum Iesum patrem omnium misericordiae serenitatem tuam, ut animam & curam
adhibere

PONTIFICI.

adhibere ad dictum nunciū auscultandum, & providere publica saluti, pace aequis conditionibus amplectenda, & continendis suorum cupiditatibus ac iniurijs intra legum & aequitatis fines velit, vt reliquis de vita & fortunis suis viuere securis liceat. Quod erit non fama solum & sapientie tuae melius multo accommodatum, sed tranquillitatis etiam tam rerum tuarum, quam Christianitatis totius magis consentaneum. Dat. Romae apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die XXV. Iunij. M. D. XXVI. Pontificatus nostri anno tertio.

Ia. Sadoletus.

Charissimo in Christo filio nostro CAROLO, electo
Imperatori, Hispaniarum &c. Regi Catholico.

Responso CAROLICæsaris ad
secundam Pontificis Epistolam.

BEATISSIME PATER DOMINE REVERENDISSIME, non mediocri cordis dolore ad literas Sanctitatis vestrae quas vicesimatertia Iunij ad nos dedit, rescripseramus, quum nouissime eiusdem Sanctitatis vestrae Nuncius alias literas postridie à priorum data scriptas nobis exhibuit: in quibus licet adhuc videamus Sanctitatem vestram aliam certe opinionem de nostra erga vniuersam Remp. Christianam, & sacrosanctam istam sedem animo, atq; voluntate retinere, quam actiones ipsa nostra promerentur, non potuimus tamen non latari, perspicientes in eiusdem literis Sanctitatem vestram propensiori, aequioriq; animo pacem optare, blandiusq; quàm antea nobiscū agere. Atq; vtinam ita in potestate nostra esset, laborantis Christiana Reip. rebus consulere, & pacem vniuersalem denud componere, pro vt in aliorum manu bellum mouere, & pacatam Christianam Remp. turbare extitit: Videret profecto Sanctitas vestra ac ceteri eius fœderati, quàm sit animus noster ab eorum opinione alienus, licet (vt verum fateamur) nequaquam nobis persuadere possumus Sanctitatem vestram (qua actiones nostras nouit) hæc ex animo ac verè dicere, sed potius terroribus quorundam, quibus Christiana tranquillitas minus expedit, perterrefacta ad hæc impulsiva videtur. Speramus tamen Deum Opt. Max. cuius gratuita benignitate iusta nostra causa hæctenus approbata est, Sanctitatis vestrae animum mutaturum, eiusq; electi populi saluti potius quàm priuatis quorundam affectibus atque dolis consulturum, & nos, qui & meritis & viribus nostris quodammodo semper diffisi, in solius Dei prasidio spem nostram collocauimus, eiusq; clementie victorias nobis ab eo concessas acceptas tulimus, nostraque ita protecturum, vt euidentiori etiam testimonio animus noster cunctis patefiat, nosque commodius & liberius ipsius nomen
& gloriam,

RESPONSIO CAESARIS

Et gloriam, qua nihil nobis charius vnquam fuit, promouere valeamus. Sanctitatem igitur vestram quanto possumus affectu rogamus, ac per effusum Iesu Christi redemptoris nostri sanguinem obtestamur, vt Christiani populi calamitatibus prospiciat: nec tot caedes, tot vulnera, totque horrenda mala in Christi corpus, cuius Sanctitatem vestram caput esse profitemur, inferri patiatur. Nos enim, Beatissime Pater, quandoquidem Sanctitas vestra de nostro erga Deum animo (quid enim erga Rempublicam Christianam dicemus, quum quicquid vel boni, vel mali eius populo sit ipsemet vel ingratum, vel acceptum ferat:) dubitare videtur, ipsummet Deum immortalem testamur, pro virili semper conaturos esse, vt et Sanctitas vestra ceteriq; Christiani nominis principes intelligant nihil aequè nobis cordi esse, quàm Dei gloriam, eiusq; populi salutem, pacem, et tranquillitatem feruentiori studio in dies stabilire. De peculiari verò nostra erga Sanctitatem vestram, voluntate ingenue fatebitur, nos nihil vnquam pratermississe, quod ad obedientis filij officium pertinere posset. Quae omnia Sanctitas vestra facile experiri poterit, si non priuatis, sed publicis rebus consulere, nostrumq; animum (qui à Sanctitatis vestra obseruantia, dum eam Christi vices gerere recolimus, minime abesse potest) tanquam communis pater amplecti, Christianisq; rebus in deterius prolabantibus, prout latius in alijs literis nostris ad Sanctitatem vestram scriptimus, pio studio adesse voluerit. Quod vt faciat, Sanctitatem vestram etiam atque etiam rogamus, illiq; veram à Deo Optimo Maximo felicitatem ex animo optamus. Datum in ciuitate nostra Granatae, die. XVIII. mensis Septembris, Anno domini M. D. XXVI. Regnorum nostrorum Romani octauo, aliorum verò omnium vndecimo.

CAROLVS diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniae, Hispaniarum &c. Rex.

El Rey.

Alphonfus Valdesius.

EPISTOLA

EPISTOLA CAROLI CAESARIS AD SENATVM

SIVE COLLEGIVM CARDINALIVM,
in qua petit, vt negante seu diferente Pontifice
generalis concilij indictionem, ipsi
indicant.

CAROLVS DIVINA FAVENTE CLEMENTIA
&c. Reuerendissimis in Christo patribus Dominis N. Sa. Rom.
Ecclesie Cardinalibus, amicis nostris charissimis, Salutem cum
incremento omnis boni. Reuerendiss. in Christo Patres, an ici
charissimi, tanto profecto animi dolore mens nostra discrucia-
tur, dum ea, quae Romanum Pontificem suae Pontificiae dignitatis
oblitum, non contra nos tantum (id enim equiori animo pate-
remur) verum in maximū Christiani nominis dedecus, contraq; totius Reip. (quam
induxeramus,) pacem & tranquillitatē moliri audimus, vt tametsi animo certe per-
turbato, moderatis tamen verbis mentem nostram vobis aperire, actionum nostrarum
(quanta pro rei magnitudine licebit breuitate) rationem reddere, & à Reuerendissi-
mis Paternitatibus vestris nostro ac totius Christiani populi nomine auxilium implo-
rare cogamur. Quum enim in ipso Imperij nostri initio à Deo Opt. Max. in tanti Prin-
cipatus culmine constitutos arbitraremur, non vt Imperij limites cum Christiani san-
guinis iactura extendere, propagareue studeremus, sed quo Imperialis dignitas autori-
tate, & potentia decorata, & obseruaretur à multis, & cōtemneretur à paucis, indeq;
Christiana Resp. bellorum iniurijs in extremum serē discrimen adducta, sempiterna
tandem Casarea dignitatis beneficio pace frueretur. Hoc itaq; animo relicta Hispania
ad Germaniam venimus, ortas ibidem seditiones inter quosdam principes, diuino fa-
uore sedamus, nihilq; omittimus, quod (iudicio nostro) ab optimo Casare sperari po-
terat. Verum dum nos Christianam tranquillitatem stabilire curamus, ecce Gallo-
rum rex, quem vti patrem colebamus, nostrae dignitati subinuidens, in statum, ac hono-
rem nostrum nihil non moliri conatur: nosq; tandem ad arma prouocat inuitos. Fate-
tur hoc Summus Pontifex Leo, fatetur Sereniss. Angliae rex, quos pro pace à Gallo ob-
tinenda saepius sollicitari fecimus, quiq; suis viribus, iusta nostra causa adesse non nega-
runt. Fatetur & hoc diuina iusticia, quae ita nobis adsuit, vt post tot partes victorias
omni humano tandem auxilio destituti, victis hostibus, eorumque rege capto victores
euaferimus. Hinc data opportunitate, qua nostro de Repub. bene merendi studio sa-
tisfacere liceret, ab ipsis hostibus victis pacem primi flagitamus, tantumq; petimus, vt

CAESARIS EPISTOLA AD

qua à prædecessorum nostrorum manibus eripuerant, & contra ius, fasq; occupabant, nobis restituerentur. Acquisitima postulata nostra impetramus, pacem inimus, fœdus percutimus, & nihil in eo cautum volumus, nisi que ad Dei gloriam, communem Reipublicæ pacem, Christianæ religionis decorem & augmentum & Sanctæ sedis Apostolicæ veræ dignitatem pertinere arbitramur. Percusso fœdere, Gallorum regem captiuum nostrum conuenimus, omnibus beneficijs, omni humanitate atque beneuolentia eius animum pro Christiana tranquillitate nobis deuincire curamus, & mutuo data acceptaque fide, amicitiam firmamus, ac maximo eum honore affectum in Galliam, datis obsidibus, redire permittimus: Ad Pontificem, ceterosque Christianos reges scribimus, vt si Christianam Remp. pacatam optarent, eorum patentes literas ad nostrum vtrunq; mitterent, quibus an huiusmodi fœderis beneficio vti vellent, prout conuentum fuerat, declararent. Nondum tamen sempiternam in Christi populo pacem firmasse gloriarì ceperamus, quum nouos bellorum tumultus pullulare grauissimam animi nostri molestia sentimus. At vbi à Pontifice de nobis (vt aiebant) non benè contento, id emanare audimus, Don Hugonem de Moncada oratorè nostrum mitimus cum facultate amplissimisq; mandatis, vt omnibus medijs quibus id fieri posset, Pontificem de nobis contentum reddere curaret, ita vt homine audito, nostro animo perspecto, nil aliud à nobis optasse suis ipsemet verbis fateretur. Dumq; nil tãto pastore indignum nobis pollicentes, eius optimum responsum præstolamur, Pontificis nuncius literas S. sue in forma Breuis proximè elapsi mensis Iunij die 23. scriptas, 20. Augusti nobis legendus dedit: quibus perlectis, quum non tantum à Summo ecclesiæ pastore, à communi omnium patre, Christiç, Vicario, sed etiam à Reuer. paternitatibus vestris sacroq; vestro ordine, quibus Apostolorum autoritas tribuitur, emanatas esse credamus (nec enim rem tanti momenti uobis inconsultis factam putamus) quo simus animi dolore affecti, vos ipsi iudicate. Quis enim non miraretur, superetq; videns à tantò Pontifice, à tot tantisq; tanta religione pietate, atq; prudentia præditis patribus tales literas in Christiani principis Ro. Caesaris, atq; Apostolicæ sedis, protectoris honorem & dignitatem tam inconsultè prodire? in quibus nihil præter bella, seditiones, prodiones perniciofa consilia, temeraria iudicia, impropria, iniuria, falsæ criminationes, aliaq; huiusmodi tam à Pontificia dignitate aliena tractantur, idq; in nos optimè de Christiana Rep. meritos, & qui nullum vnquam nec Casarem, nec Regem, nec principem, nec priuatum aliquem fuisse fatebimur, qui maiori (nec tanta quidem) fide, religione atq; obseruantia sanctam sedem Apostolicam veneratus sit, qui ceteris posthabitis, maiori studio eius ditionem & dignitatem tutatus sit. Parmam enim & Placentiam à Romani imperij feudo disiunctas, Sedi Romana, nullo iure coacti, possidendas restitimus, importunasq; Germaniæ, & vniuersi Romani Imperij preces contra grauamina & oppresiones, quas à sede Romana pati, quū in Vuormatiensi cõuentu essemus, passim cõquerebantur, obturatis auribus pro innata nostra erga Apostolicam sedem obser-

COLLEGIVM CARDINAL.

uantia obaudiuimus. Subortæ sunt ea de causa variererum difficultates & incōmoda, pullulat indies magis Lutheranorū insania, grauamina ubiq; diuulgantur, omnes vnanimis remedium implorant, petunt fieri generale Concilium, in quo & Lutheranæ impietati, & Romanæ curiæ (vt aiunt) oppressionibus obuiam iri possit. In ciuitate Spirensi Conciliabulum indicunt, vt in seditiombus ortis usque ad generalis Concilij decisionem ordo aliqui statueretur. Vidimus Germanorum animos in Sedem Romanam grauiter commotos, verentēque ne huiusmodi Conciliabulum Germaniam à Romani Pontificis obedientia diuerteret, Spirensē congregationem grauisissimis pœnis prohibemus, eis tamen pollicemur quanto citius fieri posset, generalis concilij indictionem fieri curaturos. De re hac ad Pontificem scribimus, vt Germaniam ab imminente periculo per huiusmodi generalis Concilij indictionem liberare dignaretur, instamus. Ipse verò de conciliabuli prohibitionē gratiam habet, generalis tamen Concilij petitionem in tempus, vt aiebat, magis conueniens differendam censuit, ita vt pro nostra erga Sacro sanctam istam sedem obseruantia maluerimus Pontificis affectibus potius quàm Germania precibus annuere: Nunc verò Sanctitas sua, vestro etiam (si id credendum est) accedente concilio, tot crimina in nos iactitat, ac si penitus Romanæ ecclesiæ aduersarij hactenus fuissēmus. Hinc enim de nostro erga publicam pacem animo (nullo profecto recto iudicio) dubitat, nosq; à Christianæ Reipub. perturbatione deterret, quasi verò noster erga Rempub. animus clarior non sit, quàm vt cuiuspiam admonitione egeat: Si enim de C. Cesare iudicatum est, quod maluisset non dimicare quàm uincere, eoq; victoria adepta pacis autores libenter audiuerit, cur de nostra voluntate à communi omnium patre per contrarium discernitur? Ille pacis autores audiuit, nos verò hostibus victis pacem primi obtulimus, nec tantum hostem captiuum Regiæ dignitati restituisse cōtenti, Lusitanæ Reginam sororem nostram natu maximam, & in successione gradu secundam ipsi matrimonio copulauimus, quod profecto ante victoriam minimè à nobis impetrare potuisset. Quanto igitur nostra C. Cesaris clementiam excedere deberet, vos ipsi iudicate. Ad hæc etiam Pontifex consilia nostra ad suæ dignitatis, & ecclesiasticæ libertatis oppressionem tendere, videtur asseuerare, quum ea quæ pro Romana Sede præstita commemorauimus, aded omnibus nota sint, vt inde non nihil Germanorum animos à nobis alienauerimus. Perpendite igitur Patres Reuerendissimi an in hoc Pontificis beatitudo suis, & Apostolica Sedis rebus consulat, an sit Pontificiæ dignitatis Christianorū principum animos aduersus ecclesiæ protectore ad arma (vt ipsi aiunt) incitare, ac suis stipendijs tot corporibus atq; animabus eternū exitium parare. Causam audite: vt subditum nostrū magni sceleris accusatum, nobis iure præuio punire non liceat: ob idq; armis nobiscum certare contendit. Quod tametsi ei ex sententia succederet, quid quæso Christi vicario dignum facturus esset, nisi vt iusticiam, quam promouere tenebatur, impediatur: ecclesiæ

thesaurum

EPISTOLA CAESARIS.

thesaurum in alios certe vsus conuertendum exhauriat, ac Romanam ecclesiam, & vniuersum populum Christianum in extremum discrimen adducat? Hec ergo atq; huiusmodi alia ingenti cordis dolore, perturbato animo pensitantes, publicam Christianam calamitatem nobiscum deplorare cepimus, atque non nostro tantum honori, sed Christi gloriae, eiusq; electi populi saluti consulere ex animo cupientes, ad Pontificis literas rescribimus, iustificationem de his quae nobis falso obijciuntur, damus, petimusq; vt generale Concilium indicat, ac alia faciat, quae ex incluso literarum nostrarum exemplo vobis videre licebit. Quae omnia Patres Reuerendissimi vos latere nolimus, vt si ex literis Pontificis, eiusue suasionibus sinistra aliquam suspicionem animi nostri erga sacrosanctam istam sedem non bene dispositi conceperitis, iustificationibus nostris, recto iudicio, perspectis, pristinum vestrum erga nos animum induatis, ac omnem prorsus iniquam opinionem abijcientes, labanti Christianitati subueniatis. Agite igitur Patres Reuerendissimi, & tanti mali causam cognoscite, Romanum Pontificem à tam impio auerite consilio, vestrusq; monitis tantum apud eum efficite, vt meminerit se à Deo Optimo Maximo non ad perniciem, sed ad salutem sui populi, non ad aera, sed patientiam & humilitatem, in Romani pontificatus folio constitutum, recordeturq; nos eadem ratione in Romani principatus apicem euectos, vnde peculiari quodam affectu Christianae Reipub. rebus consulere praeter ceteris tenemur, ni à Principe nostro Christo degenerare velimus. Si vero beatitudo Pontificis votis nostris tam pro nostra iustificatione, quam pro Christianae religionis salute in generalis concilij indictione annuere negauerit, tunc iuxta iuris ordinem Reuerendissimas paternitates vestras, ac sacrum vestrum Collegium hortamur, requirimus, atq; monemus, vt quae de indictione Concilij à pontifice petimus, eo negante, aut plus a quo differente, vos debito ordine procedentes, praestare non differatis. Proestantes apud omnipotentem Deum, si quid inde incommodi ac detrimenti Romanae ecclesiae, & Reipub. Christianae accesserit, id non nostra, sed eorum culpa futurum, qui suis affectibus potius quam Christi gloriae, eiusq; populi saluti inferuire maluerint: Quod de vestra erga Christianam Remp. animo atq; voluntate nobis minime persuadere volumus: Si verò Reuerendissimae Paternitates vestrae aequissima huiusmodi postulata nostra concedere negauerint, eorumue executionem plusquam decet, ac dignitatis nostrae ratio expostulat, distulerint, nos pro nostra erga Deum gratitudine, proq; dignitate nostra Imperiali, qua eius grauitate benignitate fungimur, quibus licebit remedijs, ita in his pro virili providere curabimus, vt nec Christi gloriae, nec iusticiae nostrae, nec Christianae Reip. saluti, paci, & tranquillitati quouis modo defuisse videamur. Datum in ciuitate nostra Granatae, die sexta Mensis Octobris. Anno domini M. D. XXVI. Regnorum nostrorum Romani octauo, aliorum verò omnium vndecimo.

To El Rey.

Alphonfus Valdesius.

INSTRV-

INSTRUMENTVM PVBLICVM DE HIS QVAE

ROMAE ACTA SVNT, DVM PON-
tifici & Collegio Cardinalium Cæsaris literæ
exhibitæ fuerunt.

N DEI NOMINE AMEN: VNIVERSIS PER OR-
bem terrarum constitutis innotescat, quod anno salutis Christianæ
Millesimo Quingentesimo Vicefimo sexto, Indictione quarta-
decima, die vero duodecima mensis Decembris, Pontificatus San-
ctissimi in Christo patris, & Domini nostri Domini CLEMEN-
TI S, diuina prouidentia Papæ V. I. anno quarto, in mei Notarij,
testiumq; infracriptorum presentia, personaliter constitutus Reuerendus Dominus
Ioannes Perez Cæsareæ maiestatis Secretarius, ac Prior Ecclesiæ Oxoniensis Roma in
Palatio Apostolico, in aula quæ vocatur del Papagayo, in inferioribus stantijs, præfato
Sanctissimo Domino nostro Papa, vnà cum Sacro collegio Reuerendissimorum Domi-
norum Cardinalium, ad tenendum de more secretum consistorium congregato, binas
litteras eiusdem Cæsareæ Maiestatis, vnas plurimorum foliorum papyri, reliquas verò
vnius magni folij, cum sigillis suæ maiestatis in eisdem appositis, & eidem Sanctitati
hac superscriptione directas, videlicet, Sanctissimo in Christo Patri, & Domino Domino
CLEMENTI Septimo, diuina prouidentia sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pon-
tifici, Domino Reuerendissimo, præfato Sanctissimo Domino nostro Papa reddidit,
præsentauit, & consignauit, quas quidem binas litteras præfatus Dominus noster Papa
realiter, & cum effectu manibus accepit & retinuit. Et immediatè dictus Ioannes Pe-
rez Secretarius alias literæ plurimorum etiam foliorum, mentionato Collegio Reue-
rendissimorum Dominorum Cardinalium directas cum sigillo dictæ Cæsareæ Maiesta-
tis in eisdem apposito, & hac superscriptione videlicet: Reuerendissimis in Christo Pa-
tribus Dominis. N. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, amicis nostris charissimis,
Reuerendissimo in Christo Patri et Domino Franciotto tituli sanctæ Mariæ in domini-
ca diacono Cardinali de Vrfinis nuncupato, nomine totius Collegij Reuerendissimo-
rum Dominorum Cardinalium ibidem, vt præmittitur, congregatorum, reddidit, præ-
sentauit & consignauit. Quas quidem litteras præfatus Reuerendissimus Franciottus
suis manibus quo supra nomine, accepit & retinuit. De quibus omnibus & singulis
præfatus Ioannes Perez Secretarius me infra scriptum Notarium rogauit, & requis-
iuit, vt vnum, duo, aut plura sibi traderem, & conficerem publicum & publica, instru-
mentum & Instrumenta. Acta fuerunt hac Romæ vt præfertur, loco, anno, indictio-

1747 550

INSTRUMENT. PVBLICVM.

ae, die, mense, & Pontificatu, quibus supra, presentibus ibidem Reuerendus & magnificus viris Dominis, Ramiro Nomez de Aguilera, fratre milite militia de Calatraua, ac eiusdem ordinis in Vrbe procuratore, & Don Petro Sarmiento clerico Burgenfis Dioc. ac Luppō Sancij de Vlloa, procuratore Reuerendissimi Archiepiscopi Toletanensis, testibus ad praemissa vocatis, & rogatis.

Et ego Alphonfus de Cueuas clericus Burgenfis publicus Apostolica autoritate Notarius, ac in Archiuio Romanae Curiae matriculatus, qui praemis omnibus & singulis vnà cum prae nominatis testibus interfui, qui superscriptiones & sigilla Caesareae Maiestatis in mei presentia requisiti à dicto Ioanne Perez Secretario recognouerunt, interfui, vidi, & audiui, ac in notam sumpsi, ex qua hoc publicum Instrumentum extraxi rogatus & requisitus.

F I N I S.